

Ігар Ціткоўскі

**Мастакі
случчыны**

I.A.Ціткоўскі

Мастакі Случчыны

Слуцк
“Слуцкая ўзбуйненая друкарня”
2006

УДК 75.071.1(476.1)(092)(035)

ББК 85.143(4Беи)я2

Ц74

Рэцэнзенты:

кандыдат мастацтвазнаўства Б. А. Лазука
доктар гістарычных навук А. П. Грыцкевіч

Ціткоўскі І.А.

Ц74 Мастакі Случчыны / І.А.Ціткоўскі.- Слуцк : Слуцкая ўзбуйненая друкарня, 2006. - 56 с.: іл.
ISBN 985-6704-00-5

Прапануемы даведнік разлічаны на тых, хто цікавіцца гісторыяй мастацкай культуры рэгіёна. Чытач тут знайдзе інфармацыю пра мастакоў, чый лёс або творчасць звязаны са Случчынай - краем, які да XVIII ст. называўся Слуцкім княствам, у XIX ст. - Слуцкім паветам, у XX ст. - Слуцкім раёнам. Невялікія асобныя артыкулы ў сукупнасці ствараюць своеасаблівы аповед пра выяўленчае мастацтва, зроблены ў плоскасці гісторыі Слуцка.

Як вядома, вызначэнне нацыянальных, а tym больш рэгіональных межаў у мастацтве нярэдка выклікае пытанні, якія не заўсёды могуць быць вырашаны адназначна. Таму ёсьць неабходнасць звярнуць увагу на прынцып адбору творцаў, якія ўвайшлі ў прапануемы пералік "Мастакоў Случчыны".

У першую чаргу ў кнізе прыводзяцца звесткі пра мастакоў, чый паходжанне і творчасць звязаны з нашым краем, і пра мастакоў - ураджэнцаў іншых месцаў, але чыя творчасць праходзіла на Случчыне. Таксама звяртаецца ўвага на землякоў, чыя творчасць праходзіла па-за межамі нашага края. Не абмінуты ўвагай і не мясцовыя мастакі (пераважна даўнейшыя), у творчасці якіх тэма Случчыны прысутнічала эпізадычна, але іх творы цяпер з'яўляюцца крыніцай вывучэння гісторыі культуры нашага краю.

Артыкулы адрозніваюцца між сабой па аб'ёму, па форме падачы і характару зместа. Больш увагі аддаецца мастакам, чыя творчасць найлепшым чынам характэрizuе мясцове мастацтва жыццё. На аб'ём артыкулаў, у першую чаргу пра мастакоў XVII і XVIII стст., паўплывала колькасць інфармацыі, што захавалася да нашага часу. Прыводзімы пералік мастакоў не прэтэндуе на вычарпальнасць. Адносна даўнейшых часоў гэта залежыць ад ступені вывучанасці або захаванасці гістарычных дакументаў, якія могуць несці інфармацыю па тэмам, што нас цікавіць. Адносна мастакоў XX ст. магчымы і моманты суб'ектыўнасці з боку аўтара.

Напрыканцы прыкладаецца спіс літаратуры, якая можа быць выкарыстана пры неабходнасці пашырыць веды або нешта ўдакладніць. Прыводзяцца як грунтоўныя навуковыя даследаванні, артыкулы з энцыклапедый і каталогаў, так і матэрыялы рэспубліканскай і мясцовай газетна-журналнай перыёдкі. Аўтар такім чынам ставіў задачу паралельна паказаць асвятленне падзеі мастацтва жыцця ў раённым і рэгіональным друку. Артыкулы пра мастакоў таксама завяршаюць спісы літаратуры, дзе кожная крыніца падаецца ў выглядзе лічбы і адпавядае лічбе ў агульным пераліку літаратуры.

З-за незахаванасці звестак пра многіх старажытных мастакоў па разделах да XVI ст. зроблены толькі кароткія агульныя агляды культурнага жыцця Случчыны. З падобных агульных аглядоў пачынаюцца і разделы па наступных стагоддзях, пасля чаго даюцца звесткі пра мастакоў тых часоў.

Адзначым, што вядомыя даследчыкам найранейшыя помнікі выяўленчай дзейнасці чалавека ў нашым краі (напрыклад, гравіраваныя выявы фігурак чалавека на касцяных вырабах, знайдзеных у Любанскам раёне) адносяцца да перыяду сярэдняга каменнага века (мезаліта). Таму гісторыю выяўленчага мастацтва края варта разглядаць з першых часоў расселення тут чалавека. Аднак мы для экспурса па гісторыі мастацтва Случчыны возьмем пачатак лепапіснай гісторыі горада, які прыпадае на 1116 г.

УДК 75.071.1(476.1)(092)(035)

ББК 85.143(4Беи)я2

ISBN 985-6704-00-5

Аўтар выказвае ўдзячнасць грамадскаму аб'яднанню "Рэгіональны асветніцкі цэнтр "Вытокі" і рэдакцыі штотыднёвой рэгіональнай газеты "Інфа-Кур'ер", а таксама краязнаўчаму аддзелу Слуцкай гарадской бібліятэкі і Слуцкаму краязнаўчаму музею за дапамогу ў падрыхтоўцы і выданні даведніка "Мастакі Случчыны".

© Ціткоўскі І.А., 2006

© Афармленне. УП "Слуцкая ўзбуйненая друкарня", 2006

XII стагоддзе

Слуцк у 2-й палове XII ст. стаў сталіцай удзельнага княства, якое вылучылася з княства Тураўскага. Яго ўладарамі былі князі Ізяславічы - нашчадкі тураўскага князя Юрыя Яраславіча (прайнука старэйшага сына кіеўскага князя Яраслава Мудрага - Ізяслава).

Культурнае, царкоўнае і эканамічнае жыццё Слуцка было звязана з Туравам, а таксама з Клецкам, Пінскам, Дубровіцамі, Сцяпанню - цэнтрамі ўдзельных княстваў, якія раней уваходзілі ў склад Тураўскага і дзе таксама ўладарылі прадстаўнікі роду Ізяславічаў. Існавалі і сувязі Слуцка з Кіевам.

Археалагічныя даследаванні, праведзеныя на слуцкім замчышчы ў 1985-86-я гг., дазволілі зрабіць высьнову, што ў XII ст. там стаяў мураваны храм. Магчыма, што ён быў узвядзены напрыканцы 1170-х - пачатку 1180-х гг. і па архітэктуры мог нагадваць пабудаваную незадоўга перад тым мураваную царкву ў Тураве. У горадзе і навакольных паселішчах, несумненна, былі і храмы, будаваныя з дрэва. Такім чынам, можна заключыць, што жыхары тагачаснага Слуцка былі знаёмы з іканапісам, магчыма і з дэкаратыўна-манументальным мастацтвам. У Слуцк творы царкоўнага мастацтва верагодна дастаўляліся з больш развітых культурных цэнтраў, у першую чаргу з Кіева, а калі ствараліся на месцы, то, хутчэй за ўсё, запрошанымі майстрамі.

Падчас археалагічных даследаванняў знайдзены і творы свецкага мастацтва, пераважна дэкаратыўна-прыкладнога - як мясцовай вытворчасці, так і прывезных. Былі знайдзены таксама творы дробнай пластыкі - дзве драўляныя і дзве касцяныя шахматныя фігуркі. З іх найбольш цікавай з'яўляецца касцяная фігурка караля ў выглядзе чалавека на троне.

Са сказанага бачна, што ў XII ст. у Слуцку працавалі майстры, чые творы разам з творамі прывезнымі задавальнялі культурныя запатрабаванні тутэйшага грамадства. Духоўнае і культурнае жыццё слуцкай знаці верагодна працякала пад уплывам Кіева і мела адпаведную візантыйскую афарбоўку. Хутчэй за ўсё, што існавалі і сувязі са скандынаўскай (варажскай) культурай. У народнай жа культуры, відавочна, захоўваліся традыцыі, вытокі якіх губляліся ў часах першынства ладу.

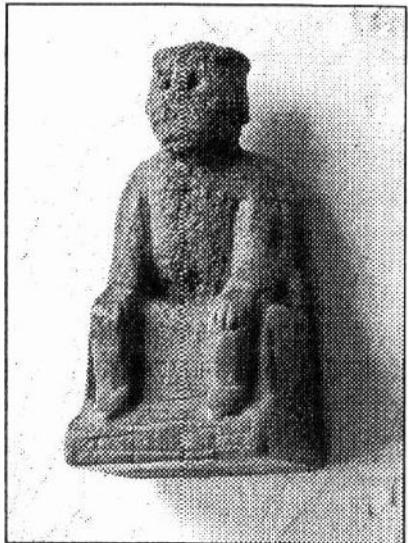
XIII стагоддзе

На пачатку XIII ст. Слуцкае княства трапіла ў залежнасць ад Галіцка-Валынскага княства. Барацьба яго гаспадароў з палякамі прывяла да вайны. Захаваліся звесткі, што ў 1205 г. ад палякаў пацярпеў Слуцкі Троіцкі монастыр. Ці пацярпеў Слуцк ад мангола-татараў - дакладных звестак няма, хаця вядома, што ў 1274 г. пад Слуцкам адбылася бітва дружын турава-пінскіх князёў з татарамі. У тыя ж 1270-я гг. у выніку барацьбы вялікага князя літоўскага Трайдзеня з вайсковай кааліцыяй, якую ўзначальваў галіцка-валынскі князь Леў Данілавіч і ў якую ўваходзілі Ізяславічы, ваколіцы Слуцка былі спустошаны, а сам горад моцна разбураны. Пасля заняпаду Слуцка буйнейшым горадам краю застаўся Капыль.

Можна думаць, што ў выніку войнаў і разбурэнняў як эканамічнае, так і культурнае жыццё на Случчыне, асабліва ў другой палове XIII ст., прыйшло ў заняпад.

XIV стагоддзе

У сярэдзіне 1320-х гг. Случчына ўвайшла ў склад Вялікага княства Літоўскага. Гаспадарамі княства заставаліся прадстаўнікі роду Ізяславічаў. Апошні з іх упамінаюцца ў 1380-я гг. Напрыканцы XIV ст. Капыльска-Слуцкае княства стала спадчынным уладаннем князёў Алелькавічаў, якія паходзілі з роду вялікага князя Літоўскага Альгерда. Сталіцай краю застаўся Капыль, а Слуцк пасля разбурэння XIII ст. паступова аднаўляўся.

Шахматная фігурка "Кароль". XII ст.

XV стагоддзе

Калі Случчына стала ўдзелам дынастыі князёў Алелькавічаў, пачалі аднаўляцца страчаныя раней сувязі з Кіевам. З'явіліся і новыя вектары культурнага ўплыву і ўзаемадзейння - Маскоўскае княства, Наўгародская рэспубліка, Польшча.

Князь Аляксандр Уладзіміравіч, які адправіўся на княжэнне ў Кіеў, сваімі намеснікамі аставіў у Слуцку старэйшага сына Сімяона, а ў Каўпілі малодшага Міхаіла. Гэта сведчыць, што Слуцк зноў стаў галоўным горадам краю. Ён адным з першых беларускіх гарадоў у 1441 г. атрымаў Магдэбургскае права, уваходзіў у лік 15 буйнейшых гарадоў ВКЛ.

Да другой паловы XV ст. адносяцца звесткі пра працу ў Слуцку перапісчыкаў кніг. Выкажам меркаванне, што кнігапісанне ў горадзе распачалося раней, яшчэ на пачатку стагоддзя. З тых часоў разам з перапісчыкамі маглі працаваць і мастакі, якія ўпрыгожвалі рукапісныя кнігі ілюстрацыямі, застаўкамі, ініцыяламі.

Пачатак іканапіснага мастацтва на Случчыне таксама можна шукаць у XV ст. Невядома, працавалі тады ўжо мясцовыя майстры, ці запрошаныя з якога іншага месца. Верагодна, у Слуцку напісана ікона "Маці Божая Адзігітрыя", якая датуецца канцом XV ст. Цяпер яна знаходзіцца ў зборы Нацыянальнага мастацкага музея ў Мінску, куды трапіла са Случчыны. Аналіз манеры пісьма абрата сведчыць, што тагачасныя мастакі арыентаваліся ў асноўным на візантыйскі і рускі дамангольскі жывапіс. Тут можна заўважыць і прыкметы ўплыву развітай на той час Маскоўскай іканапіснай школы. А сціплае рэльефнае аздабленне німбаў святых сведчыць пра знаёмства і перайманне прыёмаў італьянскага мастацтва.

Абраз "Маці Божая Адзігітрыя". Кан.XV ст.

XVI стагоддзе

На працягу XVI ст. мацнелі сувязі Вялікага княства Літоўскага з Заходнім Еўропай. Відавочным становілася ўздзейнне культуры італьянскага Рэнесансу, крыху пазней - ідэй паўночна-еўрапейскай Рэфармацыі. Культурныя контакты з усходнерускімі землямі ў выніку абвастрэння ўзаемадносін з Маскоўскай дзяржавай паступова слабелі.

XVI ст. мы можам прыняць за пачатак фарміравання рэгіянальнай Слуцкай архітэктурна-мастацкай школы.

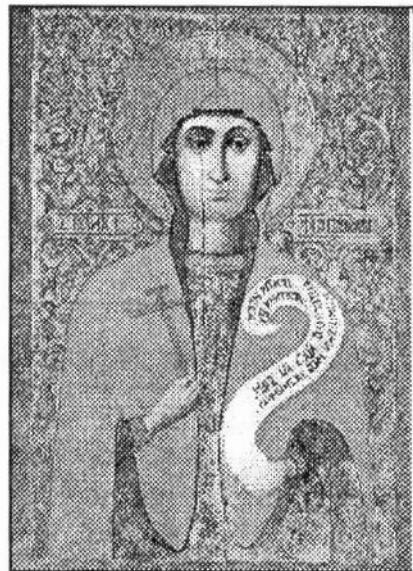
Асноўным заказчыкам твораў мастацтва з'яўлялася царква. Неабходнасць забяспечваць храмы і манастыры краю богаслужэбнай літаратурай і аброзамі спрыяла працы ў Слуцку іканапісцаў і ілюстратораў рукапісных кніг. Развівалася і свецкае мастацтва - па заказу слуцкіх князёў мастакі пісалі партрэты. Слуцк становіўся адным з цэнтраў мастацкага жыцця краіны.

Іканапіс

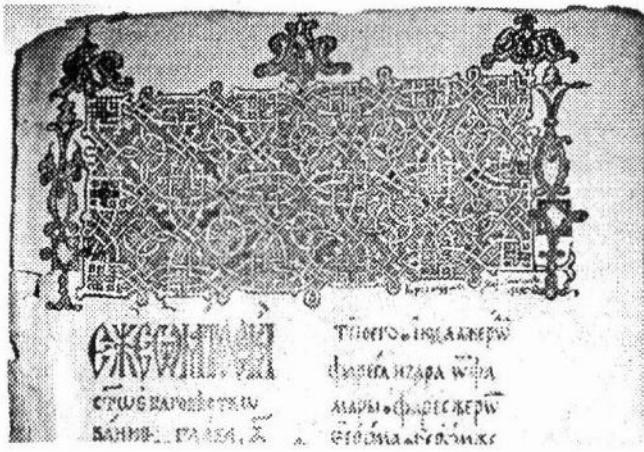
Ікона сярэдзіны XVI ст. "Святая Параскева", якая трапіла ў Нацыянальны музей са Случчыны, з'яўляецца яскравым узорам тагачаснага беларускага іканапісу. Асаблівасці манеры пісьма (імкненне да праўдападобнасці ў перадачы формы, прaporцы, аб'ёму частак цела ў спалучэнні з умоўнасцю і дэкаратыўнасцю пры выяўленні іншых дэталяў) сведчаць, што іканапісцы былі знаёмы з заходне-еўрапейскім мастацтвам і пераймалі яго дасягненні. Адметная рыса абрата - рэнесанснага характару рэльефны арнамент фону. Асновай іканапісу, яго іканаграфіі, застаюцца каноны праваслаўнага мастацтва. Аналіз твора дазваляе даследчыкам зрабіць выснову і пра існаванне контактаў з паўднёваславянскімі культурамі.

Мастацтва кнігі

Выдатным узорам мастацтва мясцовых майстроў кніжнай графікі з'яўляюцца выкананыя акварэллю малюнкі Чацвераевангелля, якое сам перапісаў і ў 1584 г. падарыў Слуцкаму Троіцкаму манастыру князь Юрый Алелькавіч. Разглядаючы іх, можна зрабіць выснову, што над аздабленнем кнігі працавалі два або трох мастакі. Застаўкі першых двух частак зроблены ў стылі традыцыйнай для старажытнарускага кніжнага мастацтва дэкаратыўнай пляцёнкі. Па вуглах і па сярэдзіне выкарыстаны стылізаваныя раслінныя матывы. Застаўкі маюць вытанчаны лінейны малюнак, ажурны сілуэт і гарманічнае колераване, расшэнне арганізаваных перапляценняў ўнутраных палёў. Застаўка трэцяй часткі (Евангелле ад Лукі)

Абраз "Святая Параскева". Сяр. XVI ст.

Застаўка Евангелля Юрыя Алељкавіча. 1582.

адрозніваецца большай масіўнасцю. Малюнак пляцэнкі менш дасканалы: адсутнічае геаметрычна виверанасць і сіметрыя, рознакаляровыя палі менш згарманіраваны, затое дадаткова дэкарываны хрысціянскай сімволікай (крыжыкамі, кружкамі). Застаўка чаўрттай часткі (Евангелле ад Іаана) - таксама масіўная. Гэта не пляцёнка, а закампанаваная ў прамавугольнік камбінацыя стылізаваных раслінных элементаў, якім уласціва жывапіснасць колеравых спалучэнняў і пластычнасць контураў.

У стылістыцы выканання загалоўных літар (ініцыялай) больш агульнага. Яны, як і застаўкі, дэкарываны пляцёнкамі з расліннымі матывамі. Тут таксама можна заўважыць руку двух розных майстроў.

Да пачатку ХХ ст. у Слуцку захоўваліся і іншыя ўпрыгожаныя малюнкамі рукапісныя кнігі. Яны былі аб'ектам увагі даследчыкаў Андрэя Сніткі, мастака Юзэфа Смалінскага, пісьменніка Ф. Серна-Салаўевіча.

Партрэтны жывапіс

Хто стаў першым мастаком-партрэтыстам у Слуцку - невядома. Магчыма ім быў запрошаны заходнеўрапейскі майстар, але мог быць і мясцовы мастак - з тых, хто навучаўся ў замежжы. Узорамі для пераймання і навучання на месцы маглі таксама служыць і прывезеныя творы.

Жывапісныя выявы слуцкіх князёў і іх сваякоў размяшчаліся ў партрэтнай зале княжацкага палаца. Большасць з іх у пазнейшыя часы была вывезена са Слуцка і асела ў разнастайных магнацкіх калекцыях, некаторыя трапілі ў Слуцкі Троіцкі манастыр. Частка прапала пад час войнай.

З літаратуры вядома, што да пачатку ХХ ст. у галоўнай царкве Троіцкага манастыра віселі партрэты князя Сімона Міхайлавіча Алељкавіча (1460-1505) і яго жонкі Анастасіі Іванаўны (1473-1524). Яны былі зроблены ў іканапіснай манеры. Хутчэй за ўсё, што іх аўтарам быў мясцовы іканапісец, які толькі пачынаў засвойваць мастацтва партрэта.

Пра партрэт князя Юрыя II Юр'евіча (1530-1578) звестак не захавалася, але ён, верагодна, стаў узорам для партрэта Юрыя II з фігурай ангела, выкананага ў XVIII ст. Партрэт яго жонкі княгіні Кацярыны Тэнчынскай (на час напісання ў 1580 г. - ужо ўдавы) захаваўся, знаходзіцца ў Нацыянальным музеі ў Варшаве. Аналіз жывапісных асаблівасцяў твора сведчыць пра знаёмства аўтара партрэта з кракаўскай мастацкай школай. Гэта не выпадкова, бо княгіня была родам з Кракава і сувязі слуцкага княжацкага двара з польскай сталіцай існавалі. Гэта ўзор распаўсюджанага ў той час тыпу "сармацкага партрэта".

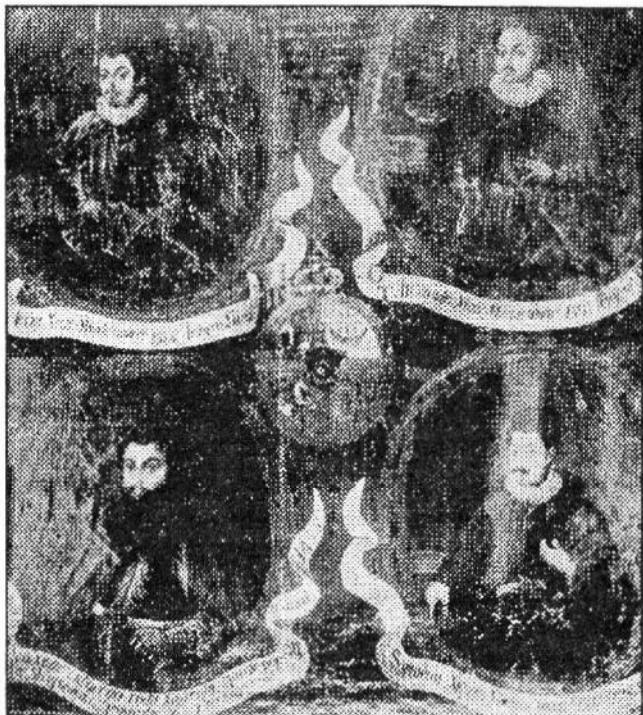
Магчыма, што невядомыя нам партрэты апошніх слуцкіх князёў выкарыстаў мастак канца XVI-пачатку XVII ст. для стварэння "Партрэта чатырох князёў Слуцкіх". Разам з апошнімі прадстаўнікамі роду Алељкавічаў тут бачым выяву іх продка - Аляксандра Уладзіміравіча, які жыў у XV ст.

Можна меркаваць, што ў Слуцку пісаліся і партрэты іншых магнатаў, якія мелі з Алељкавічамі дынастычныя або палітычныя сувязі.

Партрэт чатырох князёў Слуцкіх. Кан. XVI - пач. XVII ст. (?)

Партрэт Кацярыны Тэнчынскай (фрагмент). 1580

XVII стагоддзе

Слуцк у XVII ст. з'яўляўся цэнтрам краю, дзе пераважала насельніцтва праваслаўнага веравызнання. Другой адметнасцю духоўнага жыцця горада стала ператварэнне яго ў буйнейшы ў краіне цэнтр пратэстантызму. Спрыялі гэтаму новыя, што прыйшлі на змену Алелькавічам, гаспадары краю - князі Радзівілы, якія спавядалі кальвінізм. Іх сувязь з пратэстанцкімі краінамі, набыццё твораў нямецкіх і галандскіх майстроў пашыралі вектар паўночна-еўрапейскага ўплыву на культурнае жыццё вярхоў слуцкага грамадства.

Іканапіс

На Случчыне праваслаўная царква мела моцныя пазіцыі. Архімандрity Троіцкага манастыра з'яўляліся намеснікамі праваслаўнага Кіеўскага мітрапаліта і фактычна былі самастойнымі кіраунікамі на значным абшары краіны. Неабходнасць самім забяспечваць храмы горада і края царкоўнымі творамі і начыннем стала стымулам для росквіту ў Слуцку дэкаратыўна-прыкладнога і іканапіснага мастацтва.

У іканапісе назіраецца пранікненне барочных тэндэнций, якія ішлі з Захаду. Аднак, у параўнанні з мастерамі іншых рэгіёнаў, слуцкія іканапісцы ў меншай ступені былі падвержаны ўплыву заходне-еўрапейскага рэалістычнага і барочнага жывапісу, заставаліся больш адданымі старажытным традыцыям. Прывічны тому можна шукаць у акруженні праваслаўнай Случчыны рэгіёнаў, дзе пераважала ўніяцкая і каталіцкая канфесіі, адносіны з якімі былі часам напруженымі. Такі своеасаблівы кансерватызм з'яўляўся спробай абараніцца ад пранікнення чужародных ідэй. Прыкладам тагачаснага слуцкага іканапісу з'яўляецца абраз сярэдзіны XVII стагоддзя "Узнясенне". Да 1921 г. ён знаходзіўся ў слуцкай Стэфанаўскай царкве на Трайчанах, а потым трапіў у збор Нацыянальнага мастацкага музея ў Мінску.

Абраз "Узнясенне". Сярэдзіна XVII ст.

Мастацтва кнігі

Даследчык Андрэй Снітка, які на пачатку XX ст. вывучаў помнікі слуцкай старасвetchыны, згадвае рукапісны "Актоіх", перапісаны з друкаванага маскоўскага выдання 1631 г. і ўпрыгожаны, як піша аўтар, "добрымі застаўкамі". Гэта сведчыць, што праца ілюстратораў рукапісных кніг у Слуцку працягвалася, а друкаваная літаратура была, прынамсі на працягу першай паловы стагоддзя, у карыстанні рэдкай.

Важнай старонкай культурнага жыцця Слуцка з 1672 па 1705 г. стала дзеянасць радзівілаўскай друкарні. З ёй супрацоўнічалі вядомыя беларускія мастакі Максім Вашчанка і Аляксандр Тарасевіч. Так як мастацтва гравіроўкі і разьбы па дрэву і металу ў Слуцку было на высокім узроўні, то можна думаць, што знаходзілі ў друкарні працу і мясцовыя майстры, якія маглі рабіць гравіраваныя на метале і рэзаныя на дрэве друкарскія формы.

Партрэтны жывапіс

Да пачатку ХХ ст. у Троіцкім манастыры знаходзіліся пагрудныя выявы княгіні Сафіі Алелькавіч (1584-1612) і яе мужа князя Януша Радзівіла (1579-1620). Партрэт Сафіі пазней апынуўся ў музеі І.Луцкевіча ў Вільні, куды дзеўся партрэт Януша - невядома. Выкажам меркаванне, што напісаны яны былі невядомым нам аўтарам на пачатку XVII ст. у Слуцку.

Сын Януша князь Багуслаў Радзівіл шмат часу праводзіў па-за межамі краю. Яго дачка Людвіка-Караліна жыла ў Германіі. У Вільні і Германіі, як сведчыць літаратурныя крыніцы, яны карысталіся паслугамі замежных мастакоў. Багуслаў праяўляў вялікую цікавасць да партрэтнага жанру. Вядома апісанне партрэта яго жонкі ў выглядзе Дыяны са стрэламі. У 1670 г. князь завяшчаў сабраны ім альбом малюнкаў прадстаўнікоў роду з 43 партрэтамі ў авальных рамах сваякам у Нясвіж.

Хутчэй за ўсё, што і праца слуцкіх партрэтыстаў карысталася попытам. Магчыма, у Слуцку ў 1641 г. для княжацкай галерэі быў напісаны партрэт Аляксандры Вішнявецкай-Радзівіл- жонкі стрыечнага дзеда Багуслава Радзівіла. У ліку заказчыкаў маглі быць мясцовая шляхта і купцы. Тады, відаць, з'явіўся партрэт слуцкага купца Мелентовіча, які гандляваў з Москвой у сярэдзіне XVII ст. Партрэт гэтых у XIX ст. знаходзіўся ў слуцкай Юр'еўскай царкве.

Партрэт Сафіі Алелькавіч. Пач. XVII ст.

Мастакі XVII стагоддзя

Аляксандар малер

Слуцкі мастак 2-й паловы XVII ст. Упамінаеца ў інвентары за 1683 г.

Літ.: 41; 199.

Вашчанка Максім Ярмалініч (2-я пал. XVII ст.- 1708)

Беларускі мастак-графік, друкар, кнігавыдавец. Паходзіў з роду магілёўскіх мяшчан. Вучыўся ў Віленскай езуіцкай акадэміі, дзе атрымаў ступень бакалаўра філасофіі і вольных мастацтваў (1672) і магістра навук (1673). З 1690-х гг. і па 1708 год узначальваў друкарню магілёўскага Богаяўленскага брацтва. З'яўляеца заснавальнікам і адным з найбольш яскравых прадстаўнікоў Магілёўскай школы гравюры. Працаў пераважна ў тэхніцы медзярыту, з якой пазнаёміўся ў Вільні.

Значнай работай ранняга перыяду творчасці, якая, на думку даследчыкаў, стала этапнай і для творчага лёсу самога мастака, і для магілёўскай гравюрнай школы, а таксама і для далейшага развіцця нацыянальнага мастацтва кнігі ўвогуле, была серыя ілюстрацый для кнігі П.Рыко "Манархія Турэцкая". Кніга была выдадзена слуцкай радзівілаўскай друкарні у 1678 г. Рабіліся ілюстрацыі ў Магілёве, а зараз чытакам выступаў заснавальнік і апякун друкарні слуцкі губернатар К.Клакоцкі (1625-1684), які з'яўляўся і перакладчыкам твора Рыко з французскай мовы на польскую. Напісаная англійскім пасланікам у Турцыі, кніга распавядае пра незнаймою на той час еўрапейцам краіну. На 18 ілюстрацыях чытач бачыць прадстаўнікоў турэцкага грамадства рознага стану, знаёміца з архітэктурнымі і іншымі краявідамі. Тут выяўлены султан Магамет Хан (іл.8), турэцкія начальнікі - начальнік (башы) над царскімі агародамі (іл.7), начальнік над ёунхамі (іл.4), разнастайныя царскія слугі, кожны з якіх паказаны з прыладамі, што характэрныя яго службу - хто нясе царскую шаблю або збан з вадой (іл.1), тут жа царскі аптэкар і казначэй (іл.6), ёсьць малюнкі царскіх шутоў і нямых (іл.3). Пачынаючы з перадтытульной кампазіцыі бачым воінаў - або пешых, або на конях (іл. 15, 16). Звяртаеца ўвага на цікавыя строі жанчын. Паказаны турэцкія святыні і людзі веры - царская мячэць (іл.9), дзервішы (іл.11), пустэльнікі (іл.12). Кожная ілюстрацыя ўключае ў сябе зверху тэкст, дзе тлумачыцца, што або хто намаляваны.

Гравюры Вашчанкі з'яўляюцца, па сутнасці, больш ці менш дакладнымі копіямі і лютэркавымі адбіткамі ілюстрацый французскага выдання гэтай кнігі, зробленых французскімі мастакамі С.Леклерам і Н. Кашэнам (1670). З іх семнаццаць кампазіцыйна паўтараюць гравюры французскіх мастакоў, і толькі адна крыху адрозніваецца. Акрамя гэтых медзярытаў, у тэксце ў якасці канцовак выкарыстаны гравіраваныя на дрэве выявы арла - герба Радзівілаў, княжацкай кароны, завітка і арнаментальнага паяска. Можна выказаць меркаванне, што гэтыя дрэварыты выкананы не Вашчанка, а яны меліся ў слуцкай друкарні і выкарыстоўваліся пры выданні і іншых кніг.

Узяўшы за ўзор ілюстрацыі французскага выдання, Вашчанка паказаў сябе майстрам такой новай на той час для беларускіх мастакоў тэхнікі, як разцовая гравюра на медзі (медзярыт). Хаця работа Вашчанкі над ілюстрацыямі мела ў пэўнай меры яшчэ вучнёўскія характеристары, яна сёння разглядаецца як работа, што мае вялікае значэнне ў гісторыі беларускага мастацтва кнігі. Гэта першы пададзены чытчу цалкам свецкі цыкл малюнкаў. У іх можна заўважыць фарміраванне рысаў індывідуальнай аўтарскай манеры, што будзе ўласціва пазнейшым творам мастака.

Літ.: 29; 33, т. №2, с. 6, 286-291; 105; 108; 109; 125; 182; 183; 184.

M. Вашчанка. Ілюстрацыі да "Манархii Турэцкай". 1678

Вішнячэнія малер

Мастак, які ў 1670-1674 гг. працаваў у вёсцы Цімкавічы (цяпер Капыльскі раён).

Літ.: 142.

Галаўчынец Іван

Слуцкі мастак (малер) 2-й паловы XVII ст. Упамінаецца ў інвентары за 1683 г.

Літ.: 41; 199.

Іван багамаз

Слуцкі іканапісец 2-й паловы XVII ст. Упамінаецца ў інвентары за 1683 г.

Літ.: 41; 199.

Казак Паўла

Слуцкі іканапісец (багамаз) 2-й паловы XVII ст. Упамінаецца ў інвентары за 1683 г.

Літ.: 41; 199.

Мікіта малярыч

Мастак, які ў 1691 г. працаваў у мястэчку Цімкавічы (цяпер Капыльскі раён).

Літ.: 142.

Радзівіл Багуслаў (3.05.1620 - 31.12.1669)

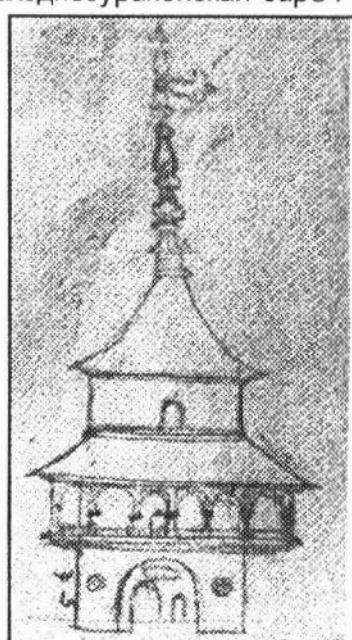
Архітэктар-аматар і малявальшчык, мецэнат і збіральнік твораў майства. Сын князя Януша Радзівіла і Сафіі Брандэнбургской. Нарадзіўся ў Гданьску. Князь слуцкі з 1620 г. З канца 1650-х гг. генеральны губернатар княжацкай Пруссіі. Пры ім Слуцк стаў буйнейшым цэнтрам і апошнім апорай Рэфармацыі ў Вялікім княстве Літоўскім.

З дасягненнемі тагачаснай еўрапейскай архітэктуры і майства Багуслаў Радзівіл пазнаёміўся пад час вандровак па Еўропе. Па яго ініцыятыве ў сярэдзіне XVII ст. па навейших заходніх узорах былі перабудаваны абарончыя ўмацаванні Слуцка, што ператварыла горад у мацнейшую крэпасць краіны. Князь рабіў малюнкі з натуры, у якіх перададзены панарамы гарадоў з іх забудовай і ўмацаваннямі, а таксама эскізы і накіды праектаў архітэктурных пабудоў і іх элементаў. Сярод апошніх план і фасады слуцкіх драўляных Навамейскай брамы і ратушы, па якіх, як мяркуюць, гэтыя будынкі былі ўзвядзены, эскіз іканастаса для надбрамнай Навамейскай царквы, неажыццёўлены праект царквы для слуцкай гандлёвой плошчы. Для зробленых князем эскізаў будынкаў характэрным з'яўляецца спалучэнне рысаў традыцыйнага беларускага драўлянага дойлідства з рысамі заходніх еўрапейскіх барочнай архітэктуры.

Літ.: 33, т.№2, с.21; 28;37;71; 146; 157; 173; 176;

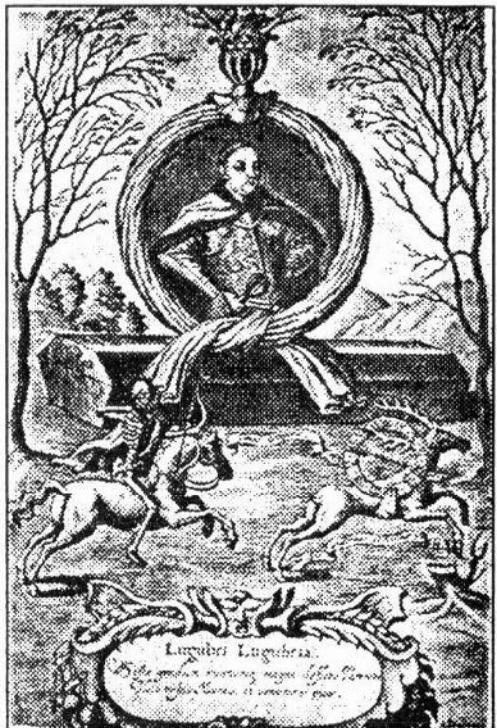
Б. Радзівіл. Замалёўка гарадскога краявіду. Эскіз слуцкай Навамейскай брамы . Сяр. XVII ст.

Тарасевіч Аляксандр (2-я пал. XVII ст.- 1730)

Гравёр, майстар станковай і кніжнай графікі. Нарадзіўся, як мяркуюць, у Глуску. Вучыўся ў Барталамея і Філіпа Кіліянаў у Аўсбургу (Баварыя). Яго творчая дзейнасць праходзіла на Беларусі і Украіне. Працаваў у тэхніках афорта і разцовай гравюры на медзі. З яго імем звязаны вышэйшыя дасягненні мастацтва барока ў беларускай гравюры. Супрацоўнічай з шэрагам беларускіх друкарняў, у тым ліку і слуцкай. У 1685 г. для аднаго з выданняў слуцкай друкарні выкананы партрэт слуцкага губернатара Казіміра Клакоцкага (1625-1684) з якім, верагодна, быў добра знаёмы. Партрэт зроблены праз год пасля смерці Клакоцкага. Гэтым абумоўлены харектар кампазіцыі і ўжываемая сімволіка: зверху пасярэдзіне размяшчаецца медальён з партрэтам былога слуцкага губернатара, арганізатара і апекуна друкарні. Медальён абгорнуты рушніком з завязанымі ўнізе канцамі, што сімвалізуе смутак па нябожчыку. На фоне - контрастнае супрацьпастаўленне засохлых і зелянеючых дрэў, што сімвалізуе жыццё скончанае і квітнеючае. Унізе - смерць верхам на кані скача наўздагон аленю, на рагах якога цыферблат - сімвал хуткабягучага часу. Ніжэй размяшчаецца картуш з тэкстам-эпітафіяй.

Літ.: 33, т.№2, с.71, 168-176; 182; 186; 13, с.701; 193, т.№5, с.243-244.

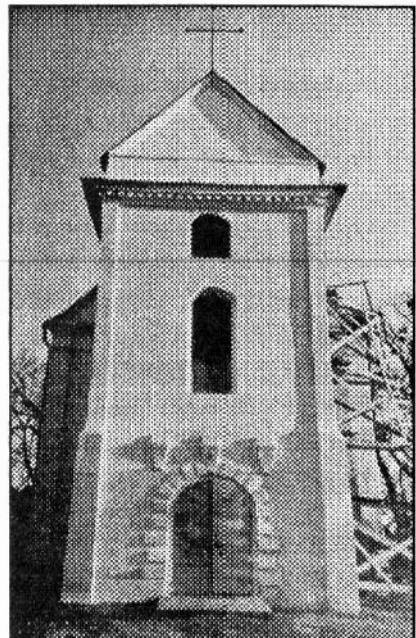
А. Тарасевіч. Партрэт К.Клакоцкага. 1685

Хіліцкі Яцак

Мастак-жывапісец 2-й паловы XVII ст. Нарадзіўся на Гродзеншчыне. У вёсцы Замосце цяперашняга Слуцкага раёна ў касцёле св. Барбары на працягу 1681-1683 гг. выкананы роспісы - тры насценныя кампазіцыі на гістарычныя тэмы, у 1689 г. - размалёўкі плафонаў на міфалагічныя сюжэты ў палацы. Літ.: 193, т.№5, с.445.

Якуб багамаз

Слуцкі іканапісец 2-й паловы XVII ст. Упамінаецца ў інвентары за 1683г. літ.: 41, 199.

Касцёл у вёсцы Замосце. 1620 (1649?)

XVII стагоддзе

Буйным заказчыкам твораў мастацтва ў гэты час заставалася праваслаўная царква. Паволі больш істотным становіўся і ўплыў на культурнае жыццё каталіцкай царквы. У гарадскім інвентары за 1728 г. можна знайсці звесткі пра дзесяць слуцкіх мастакоў, што сведчыць пра даволі развітае мастацкае жыццё ў горадзе.

Іканапіс

Іканапіс, як і раней, развіваўся пераважна ў рэчышчы праваслаўнай культуры. Іканапісцы ў дастатковай меры засвойвалі барочную стылістыку, якая ў гэты час стала вызначальнай для ўсіх відаў мастацтва. Нярэдка мастакі выкарыстоўвалі нетрадыцыйныя для праваслаўя кампазіцыйныя схемы, якія перанімалі з твораў каталіцкага жывапісу, або бралі з гравюр-ілюстрацый у друкаваных кнігах, што прывозіліся з-за мяжы. Тым не менш, узмацненне супрацьстаяння з каталіцызмам прымушала ў большай ступені звяртацца да старадаўніх праваслаўных узору, якія маглі захоўвацца на месцы. У цэлым гэта надавала слуцкім абразам налёт архаізму. Згаданая асаблівасць мясцовых абразоў адлюстравана ў пісьмовых крыніцах другой паловы XVIII і XIX стст., у якіх неаднаразова згадваюцца слуцкія цэрквы з вялікай колькасцю старажытных абразоў, або абразоў, напісаных у "візантыйскім" стылі. Для аздаблення касцёлаў у большасці выкарыстоўвалася праца не мясцовых мастакоў. Вядомы і прывязныя творы. Напрыклад, папулярнасцю ў вернікаў-католікаў карыстаўся абраз Маці Божай, напісаны ў 1662 г. у Італіі і асвечаны папам Аляксандрам VII. Спачатку ён быў у Польшчы, а з 1726 г. стаў уласнасцю слуцкіх бернардзінцаў. Абрэз размяшчаўся ў галоўным алтары бернардзінскага касцёла святога Антонія.

Партрэтны жанр

Партрэт заставаўся найбольш развітым жанрам свецкага мастацтва. З 1740 г. уладаром Случчыны стаў князь Геранім Фларыян Радзівіл, які аддаваў перавагу паслугам замежных мастакоў. Партрэт князя ў 1741 г. быў напісаны фланандцам Лукасам Форстэрманам. Прыблізна ў 1746 г. мастаком Якубам Веселем былі напісаны партрэты князя Гераніма Фларыяна і яго жонкі Магдалены Чапскай-Радзівіл . Аднак вядомы прыклады стварэння партрэтаў князя і мясцовымі мастакамі. Па замове слуцкага архімандрыта Міхаіла Казачынскага ў 1753 г. у Слуцку зроблены партрэтны дыптых - выявы князя Юрія II Алелькавіча і князя Гераніма Фларыяна Радзівіла у медальёнах, якія трymаюць анёлы. Кампазіцыйныя схемы абодвух партрэтаў мелі адноўкае рашэнне - з'яўляліся лютэркавымі адбіткамі адзін аднаго.

Захаваліся звесткі пра партрэты слуцкіх купцоў Мелентовічай. Намаляваны яны былі ў доўгіх чырвоных кунтушах, падпярэзаных поясам. Некаторыя з партрэтаў да XIX ст. знаходзіліся ў гарадской Юр'еўскай царкве. Калі ўлічыць, што згаданая "царкоўная галерэя" пачыналася з купца, які жыў у сярэдзіне XVII ст., то можна дапусciць, што першыя з гэтых партрэтаў і напісаны былі ў XVII ст.

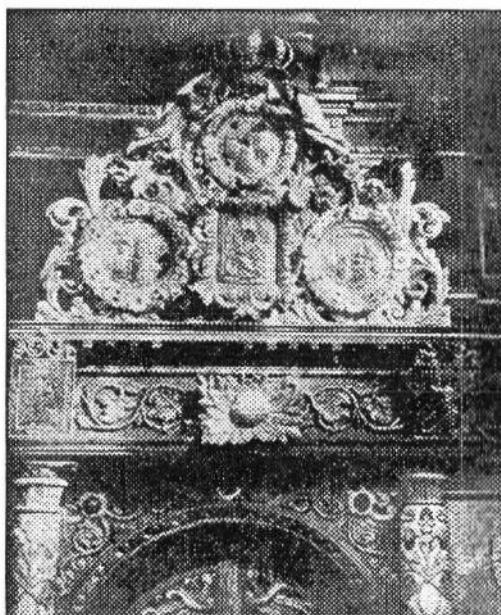
Партрэт Юрія Алелькавіча з Анёлам. 1753

Манументальны жывапіс

Манументальнымі роспісамі былі ўпрыгожаны слуцкія езуіцкія касцёлы Святога Духа ў Старым горадзе і Святой Тройцы ў Новым горадзе. Ix выканану мастак Якуб Брэццар. Роспісы, магчыма, упрыгожвалі і іншыя каталіцкія храмы края.

У праваслаўных храмах манументальны жывапіс прымняўся менш. Але вядома, што ў другой палове XVIII ст. роспісам алейнымі фарбамі была ўпрыгожана падкупальная прастора і сцены гарадской праваслаўной царквы Нараджэння Хрыстовага.

Манументальна-дэкаратыўны жывапіс ужываўся ў Слуцкім радзівілаўскім тэатры, які дзейнічаў у 1750-60-я гг. Манументальна-дэкаратыўную размалёўку мелі сцены княжацкіх палацуў.

Фрагмент іканастаса царквы Нараджэння Хрыстовага. 2-я палова XVIII ст.

Скульптура

Да разглядаемага перыяду адносяцца звесткі пра нешматлікія скульптурныя творы. Невядома хто быў іх аўтарам. Скульптурныя выявы Маці Божай размяшчаліся на фасадах езуіцкіх Троіцкага і Святадухаўскага касцёлаў. Купал апошняга таксама ўпрыгожвала скульптурная фігура анёла.

У праваслаўных царквах выкарыстоўвалася рэльефная дэкаратыўная разьба па дрэву. Ёй аздабляліся перш за ёсё іканастасы. Сустракаліся і рэзаныя па дрэву рэльефныя абрэзы. Такія творы, напрыклад, былі ў гарадской царкве Нараджэння Хрыстовага.

Мастацкае навучанне

Відавочным сведчаннем існавання пэўных форм навучання мастацкаму і будаўнічаму рамяству з'яўляецца існаванне на працягу XVI-XVIII стст. Слуцкай рэгіянальнай архітэктурна-мастацкай школы. У адным з гарадскіх інвентароў прыводзіцца звесткі, што слуцкі мастак Мікалаеўскі меў у падначаленні двух малераў і двух хлопцаў, што дазваляе ўяўіць форму тагачаснага навучання мастацтву ў горадзе. Яна адпавядала традыцыйнай у сярэдневяковых рамесных цэхах сістэме вытворчасці і навучання: майстар - падмайстар - вучань. Акрамя вучобы на месцы, вучыцца мастацтву ехалі ў школу пры Кіева-Пячэрскай лаўры, у майстэрні вядомых мастакоў Заходняй Еўропы.

Мастакі XVIII стагоддзя

Азікавіч Хаім

Слуцкі мастак 1-й паловы XVIII ст. У горадзе "меў халупу ўбогую" (1728). Літ.: 139.

Езуіцкі Троіцкі касцёл у Слуцку. Малюнак-рэканструкцыя І. Ціткоўскага. 1999

Брэтцар (Брэтзэр) Якуб (1690-1733)

Мастак манументаліст і іканапісец. Манах-езуіт. У 1721-22 гг. працаваў у мінскім, у 1731-32 гг. - у віцебскім касцёлах езуітаў. Пісаў абразы, ствараў алтарныя карціны, залаціў алтары. У 1715-1717 і ў 1723-1734 гг. зрабіў манументальную размалёвку і аздабленне інтэр'ераў езуіцкіх Троіцкага і Святадухава касцёлаў у Слуцку. Літ.: 139; 193, т.№1, с.502.

Гескі Юзаф Ксаверый (2-я пал. XVIII - пач. XIX стст.)

Прыдворны мастак князёў Радзівілаў у Нясвіжы. Сын мастака Ксаверыя Дамініка Гескага. Аўтар партрэтаў слуцкага князя Гераніма Радзівіла (1785), караля Станіслава Аўгуста і іншых. Для слуцкай фабрыкі варсовых дываноў ствараў узоры (кардоны) у стылі ракако і класіцызму. У Нясвіжы навучаў маляванню некаторых прыгонных мастакоў. Літ.: 13, с.220; 33, т.№2., с.168, 280, 282, 320, 323; 139, с.189 .

Дзюр Ян Себасцьян (1709-1749)

Прыдворны мастак князёў Радзівілаў, партрэціст і мініяцюрист. Родам са Швейцарыі. У 1742-1749 гг. працаў у Слуцку. Літ.: 139, с.190.

Дзям'ян багамаз

Слуцкі іканапісец 1-й паловы XVIII ст. У горадзе "меў халупу ўбогую" (1728). Літ.: 139, с. 28, 190.

Захарый багамаз

Слуцкі іканапісец 1-й паловы XVIII ст. У горадзе "меў халупу ўбогую" (1728). Літ.: 139, с.28, 190.

Кахановіч Кірыла

Слуцкі мастак (малер) 1-й паловы XVIII ст. У горадзе "меў дом" (1728). Літ.: 139, с.28, 190.

Лютніцкі Казімір (Канстанцін)

"Казённы мастак" князёў Радзівілаў. У 1730-50-я гг. працаў у Нясвіжы, Міры. Пісаў партрэты гаспадароў, рабіў эскізы для радзівілаўскіх фабрык варсовых дываноў, у тым ліку і для слуцкай. Разам з жонкай размалёўваў палатняныя шпалеры, якімі абіваліся пакоі магнацкіх палацаў. Літ.: 33, т.№2, с.253, 323; 70, с.110; 139, с.191.

Маркіянат

Іканапісец. У 1758-66 гг. працаў у Слуцку і ў іншых месцах Случчыны, у тым ліку ў сяле Вялікі Рожан (цяпер Салігорскі раён). Яго творы "Дэісус"(1758), "Благавешчанне", "Пакроў", "Тройца"(1761), "Маці Божая Адзігітрыя", "Уваскрэсенне"(1766) напісаны для Пакроўскай царквы ў вёсцы Вялікі Рожан. Цяпер яны знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі. Літ.: 33, т.№2, с.267,275; 54; 59; 139.

Марціянат Васіль

Мастак родам са Слуцка. Прафесійнае майстэрства атрымаў (магчыма ўдасканальваў) у жывапіснай школе пры Кіева-Пячэрскай лаўры. Вядома яго дзеянасць у 1717,1749, 1769 гг. Выконваў гравюры і малюнкі для вокладак Евангелля. Літ.: 33, с.192; 139, с.28, 192..

Маркіянат. Абраз "Святая Тройца". 1761

Майсей багамаз

Слуцкі іканапісец і мастак (багамаз і малер) 1-й паловы XVIII ст. У горадзе "меў халупу мізэрную" (1728).

Літ.: 139, с.28, 191.

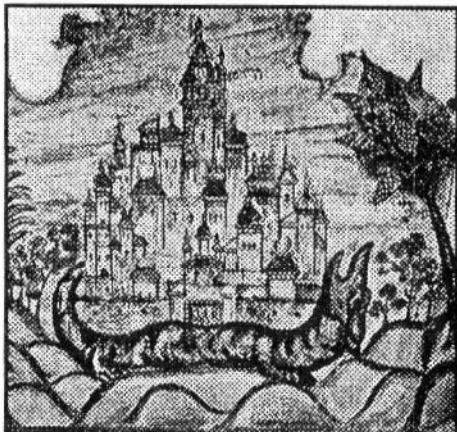
Мікалаеўскі

Слуцкі мастак (малер). Верагодна, быў прызнаным майстрам. У падначаленні "меў двух хлопцаў і двух малераў" (хутчэй за ўсё, двух вучняў і двух падмайстраў). Літ.: 139, с.28, 192.

Сегал Хаім (Сегель Хаім бен Іцхак Айзік)

Беларускі мастак 2-й паловы XVIII ст. Нарадзіўся ў Слуцку. Аўтар манументальных роспісаў сінагог, у тым ліку ў Капусцянах, Далгінаве. Найбольш вядомы роспіс драўлянай халоднай сінагогі ў Магілёве (1760), у якім, сярод іншага, у выяўленчых вобразах была адлюстравана гісторыя яўрэйскага народа ад старых часоў да прыходу на Беларусь. Цікавасць у даследчыкаў выклікалі выявы беларускіх краявідаў. Сегал - прадзед вядомага мастака XX ст. Марка Шагала.

Літ.: 3, с.172-173; 70, с.122 ; 83, с. 8-9; 138, с.25-26; 139, с.194; 193, т.№4, с .694.

X.Сегал. Роспіс Магілёўскай сінагогі (фрагмент). 1760

Стэфан малер

Слуцкі мастак (малер) 1-й паловы XVIII ст. У горадзе "меў дом" (1728). Літ.: 139, с. 28, 194.

Трывага (Травага) Іван

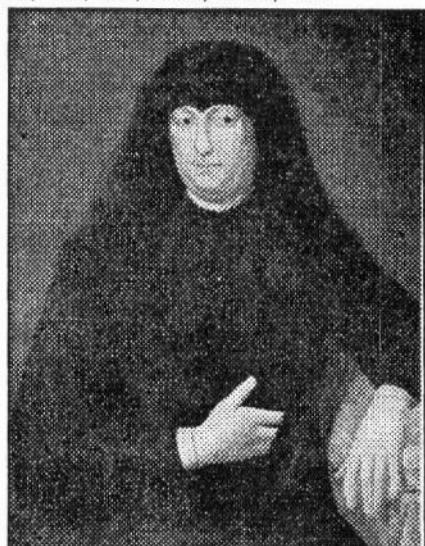
Мастак родам са Слуцка. Вучыўся ў 1750 г. у Кіева-Печэрскай лаўры. Ствараў дапаможнікі для пісання аброзоў з беларускіх, украінскіх і заходнеўрапейскіх старадрукаў. Літ.: 33, т.№2, с..278; 139, с. 28, 195.

Тыц Ян Фрэдэрык (Дытц або Дзіц Іаган Фрыдрых)

Нямецкі "жывапісец і штукар", родам з Саксоніі (часам згадваецца як аўstryец). Працаваў на радзівілаўскіх мануфактурах у Бялай (цяпер - Польша), Свержні, Налібоках, у 1739-43 гг. на Урэцкай шкляной мануфактуре, дзе выконваў накладныя медальёны розных мініяцюрных выяў на залачоных фонах шклянога посуду. Лакіраваў і залаціў шкло, фаянс, маёліку. Ствараў тэатральныя дэкарацыі для радзівілаўскіх тэатраў у Слуцку і Нясвіжы (1756, 1759). Літ.: 7; 8; 33, т.№2, с.314; 119; 139, с.190, 195; 193, т.№2, с.394; 201.

Тышкевіч

Жывапісец радзівілаўскіх тэатраў у Нясвіжы і Слуцку. Родам са Слуцка або са Случчыны. Быў прыгонным князя Радзівіла. У 1754 г. са Слуцка быў запрошаны на Урэцскую мануфактуру вучыць маляванню на паперы вучняў гутнай справы. Літ: 7; 8; 119; 202,с.40,42.

С.Цыбульскі. Партрэт Ганны Радзівіл. 1759

Цыбульскі Стэфан

Беларускі жывапісец. Вучыўся ў Гданьску ў мастака Якуба Весла (Веселя). Працаваў у радзівілаўскіх маёнтках, у тым ліку ў 1772, 1775, 1779, 1789 гг. - у Слуцку. Верагодна, быў прыгонным князёў Радзівілаў, для якіх пісаў і капіраваў партрэты, ствараў алтарныя карціны для касцёлаў. У Нацыянальным мастацкім музеі знаходзіцца напісаны ім у 1759 годзе партрэт Ганны Катахыны Радзівіл (маці слуцкага князя Гераніма Фларыяна Радзівіла). Літ.: 8, с.231; 33, т.№2, с.282; 139, с.195.

Чарняўскі Міхалка

Слуцкі мастак (малер) 1-й паловы XVIII ст. У горадзе меў "хаціну мізэрную" (1728). Літа.: 139,с.28,195.

Шчыпік Андрэй

Слуцкі мастак 1-й паловы XVIII ст. У горадзе "меў халупу ўбогую" (1728). Літ.: 139, с. 28, 196.

Шчыпік Сцяпан

Слуцкі мастак 1-й паловы XVIII ст. У горадзе "меў халупу" (1728). Літ. : 139,с.28,196.

XIX стагоддзе

Значэнне Слуцка як эканамічнага і культурнага цэнтра на працыгу XIX ст. змяншалася. Колішня століца ўдзельнага княства стала адным са шматлікіх павятовых цэнтраў Расійскай імперыі. Горад паступова ператвараўся ў патрыярхальную глыбінку. Узмацняўся ўплыў расійскай культуры. Як альтэрнатыва яму, захоўвалася і ўздзейнне заходнегурапейскага культурнага вектару, які набываў яскрава выказаны "польскі акцэнт".

Іканапіс

На пачатку стагоддзя заказы праваслаўнай царквы забяспечвалі працай мясцовых мастакоў. Пра работу ў 1820-я гг. арцеляў іканапісцаў над іканастасамі слуцкіх цэркваў ўспамінаў мастак Карсалін. Аднак мастацтва мясцовых багамазаў з часам пачало выглядаць архаічным у параўнанні з творамі мастакоў, якія атрымлівалі прафесійную падрыхтоўку ў мастацкіх цэнтрах Расіі. Змена густу заказчыкаў прымушала мясцовых аўтараў перанімаць прыёмы акадэмічнага жывапісу. Але іх творы былі менш дасканалымі, не вытрымлівалі канкурэнцыі з работамі прафесійных мастакоў. Сферай выкарыстання іх таленту становіліся пераважна вясковыя храмы і прыватныя заказы. Запрашэнне украінскага мастака Сцяпана Катлярэўскага, які ў 1804 годзе зрабіў іканастас адноўленага сабора Троіцкага манастыра і напісаў для яго абразы ў "венецыянскай" манеры, з'яўляецца яскравым прыкладам адхілення мясцовых іканапісцаў ад выканання значных заказаў. У tym жа шэрагу стаіць прыклад, калі для галоўнага храма Зарэчча - Юр'еўскай царквы - новы іканастас з абразамі, напісанымі ў "новым стылі", увогуле быў выпісаны з Масквы. З гэтага часу іканапіс як бы раздзяляўся на дзве часткі. Адна - творчасць мясцовых "непрафесійных" майстроў, дзе ў рознай меры сумяшчаюцца мясцовыя старадаўнія традыцыі і прыёмы новага жывапісу. У будучым такі жывапіс ператворыцца ў разнавіднасць народнага мастацтва (наіўны, інсітны жывапіс). Верагодна, пра такіх мастакоў успамінаў К. Карсалін, калі пісаў, што ў дзяцінстве ён працаваў з мастакамі, нязначнымі па свайму майстэрству, ад якіх не было чаму навучыцца. Другая група - тыя, хто меў прафесійную акадэмічную падрыхтоўку, аднак, гаварыць пра іх як пра іканапісцаў у класічным разуменні нельга, звычайна яны працавалі і ў іншых жанрах. Такім быў, напрыклад, заснавальнік і кіраунік Віленскай майяўальнай школы Іван Трутнёў, які для Слуцкага Троіцкага манастыра напісаў іабраз "Святы Гаўрыл Заблудаўскі".

Абрауз "Багародзіца з Дзіцем". XIX ст.

Партрэтны жанр

Слава Слуцка як цэнтра партрэтнага мастацтва была ўжо ў мінулым. Канкурэнцыю мастакам з другой паловы XIX ст. началі ствараць фатографы, прадукцыя якіх абыходзілася значна танней. Тым не менш, захаваліся звесткі, што ў 1830-я гг. партрэты жыхароў Слуцка рабіў Кандрат Карсалін, будучы акадэмік партрэтнага жывапісу. Да партрэтаў звяртаўся выкладчык майяўання Слуцкай гімназіі Тамаш Гесэ.

Манументальны жывапіс

З твораў манументальнага жывапісу можна ўзгадаць роспіс драўлянага Успенска-Мікалаеўскага сабора, узведзенага ў 1816 г. На змену яму ў 1889 годзе быў пабудаваны мураваны Мікалаеўскі сабор, які таксама меў распісаны інтэр'ер. Акцэнтам яго была выявана св. Мікалай ў галоўным купале.

Скульптура

Скульптурных твораў вядома не многа. Гэта адліты з бронзы рэльефны паясны партрэт генерала Міхаіла Крачэтнікова ў Троіцкай манастырскай царкве, мемарыяльная скульптура на каталіцкай частцы гарадскіх могілкаў. Хутчэй за ёсё, яны былі не мясцовага паходжання.

Мастацкае навучанне

Професійнаму мастацтву таленавітыя юнакі са Случчыны вучыліся ў адпаведных навучальных установах Полацка, Вільні, Пецярбурга, Масквы. Майяўанню з 1833 г. началі вучыць у мужчынскай гімназіі. Але да 1890 г. яно было неабязвязковым. З 1874 г. дзейнічаў бясплатны нядзельны клас майяўання. З 1890 г. майяўанне стала абавязковым у падрыхтоўчым і ніжэйшых класах. Як сведчыла афіцыйныя даведка канца стагоддзя, навучанне майяўанню ў Слуцку было наладжана добра.

Мастакі XIX стагоддзя

Вяроўскі Васіль (?-?)

Слуцкі мастак і іканапісец 2-й паловы XIX ст. Прымаў удзел у роспісе слуцкага Мікалаеўскага сабора. Займаўся таксама зборам фальклора Случчыны. Літ.: 119, с. 4; 120, с. 55-56; 110, т. № 1, с. 126.

Бартэльс Артур (1818 - 23.12.1885)

Мастак-аматар, аўтар ілюстрацый, сатырычных малюнкаў і карыкатур, якія рабіў алоўкам і тушшу. Частка яго твораў цяпер захоўваецца ў аддзеле графікі Нацыянальнага музея ў Варшаве, іншыя пераведзеныя ў літа- або ксілаграфію, выкарыстоўваліся як ілюстрацыі ў віленскіх і польскіх выданнях. Вядомы Артур Бартэльс і як паэт-песеннік.

У біографіі мастака не ўсё вядома дакладна. Нарадзіўся, па адных звестках, у Слуцкім павеце (што падцвярджае і ўласнаручны подпіс на адным з малюнкаў: "нарадзіўся у Мінскай губ."), па іншых - у Вільні. Магчыма, быў пазашлюбным сынам аднаго з Радзівілаў. Спецыяльной мастацкай адукацыі не атрымаў. Вучыўся ў Варшаўскай гімназіі, потым у Пецярбургу і Парыжы. Служыў кіраўніком маёнткаў беларускіх магнатоў Тышкевічаў. Удзельнічаў у паўстанні 1863-64 гадоў, пасля падаўлення якога быў у эміграцыі. Апошнія гады прафыў у Кракаве. Літ.: 33, т. № 3, с. 111, 114-117; 44; 124.

А.Бартэльс. Канцэрт вакальны і інструментальны . 1844

Гесэ Тамаш (Гесэ Іван (Ян) Хрыстафоравіч) (?-?)

Мастак-партрэтыст і педагог. Тытулярны саветнік. Выхаванец Віленскай мастацкай школы, дзе вучыўся ў Я. Рустэма і Я. Дамеля. У Слуцку жыў з сярэдзіны 1830-х гг. З 1837 па 1868 г. выкладаў майаванне ў Слуцкай мужчынскай гімназіі. Зрабіў значны ўклад ва ўдасканаленне методыкі навучання майаванню і чарчэнню. Пад яго кіраўніцтвам зрабіў першыя крокі па засваенню партрэтнага мастацтва будучы акадэмік партрэтнага жывапісу К. Карсалін. Творчая спадчына мастака на сёння амаль невядома. Яго малюнкі на пачатку XX ст. захоўваліся ў музеі імя Івана Луцкевіча ў Вільні. У самога Гесэ ў Слуцку быў значны збор малюнкаў Я. Дамеля. Займаўся таксама музыкай, вядомы як флейтыст і віяланчаліст. Цікавіўся краязнаўствам, праводзіў археалагічныя даследаванні ў ваколіцах Слуцка. Сабраў цікавую археалагічную калекцыю, многа прадметаў слуцкай старасвetchыны, аднак яго калекцыя загінула ў пажары 1860 года. Літ.: 33, т. № 3, с. 83; 35, с. 195; 60, с. 172; 62, с. 10, 29, 281; 84, с. 136-137; 110, т. № 1, с. 112; 111; 170.

Залескі Браніслаў Францавіч

(21. 06. 1820 - 2. 01. 1880)

Беларускі і польскі мастак і пісьменнік, прадстаўнік акадэмічнага накірунку. Нарадзіўся ў небагатай шляхецкай сям'і ў мястечку Вызна Слуцкага павета (раней лічылася - у маёнтку Рачкавічы Чапліцкай воласці Слуцкага павета). Пачатковую агульную і мастацкую адукацыю атрымаў, верагодна, у Вільні. У 1840 г. скончыў гістарычны факультэт Дэрпцкага універсітэта. У 1847 г. арыштаваны і сасланы ў салдаты ў Арэнбург за ўдзел у нелегальных рэвалюцыйных гуртках. Там пазнаёміўся і пасябраваў з Т. Шаўчэнкам. Як рэсавальшчыкі, яны разам удзельнічалі ў экспедыцыях: па Аральскім краі (1849), у горы Карагат (1851).

Пасля вызвалення з 1856 г. жыў у Рачкавічах, падарожнічаў па Беларусі. У пачатку 1860-х гг. падтрымаў паўстаннне К. Каліноўскага, пазней ад'ехаў у эміграцыю. З 1873 г. - член-карэспандэнт Кракаўскай акадэміі навук. Жыў у Парыжы, Дрэздэне, Рыме. Пахаваны ў Ментэне.

Аўтар жывапісных і графічных пейзажаў і сюжэтна-тэматычных кампазіцый. Зрабіў малюнкі пра паўстаннне 1863-64 гг. Выпусціў ілюстраванае (з 22 афортамі) "Жыццё кіргізскіх стэпаў". Напісаў шэраг публіцыстычных твораў і мемуараў, захавалася яго перапіска з Т. Шаўчэнкам.

Літ.: 1, с. 173-181; 14, т. № 6, с. 513; 33, т. № 3, с. 101, 111; 38, с. 32-33; 45, т. № 3, с. 399; 46, с. 13, 320; 85, с. 65-67; 86, с. 448-469; 110, т. № 1, с. 127; 193, т. № 2, с. 479-480; 194, т. № 3, с. 399.

Б.Залескі. Серакоўскі ў турме. 1863

Карсалін Кандрат Іліч (9.03.1809 - 1883)

Жывапісець, майстар партрэтнага жанру. Пісай таксама абразы, пейзажы, кампазіцыі на бытавыя і біблейскія сюжэты. Працаўаў у тэхніках алейнага жывапісу і акварэлі.

Нарадзіўся ў Слуцку ў небагатай мяшчанскаі сям'і. У дзяцінстве пачатковай адукацыі не атрымаў. З 12 гадоў пачаў самастойна займацца іканапісам, з 14 гадоў быў памочнікам у іканапісцаў, з імі працаўаў над іканастасамі гарадскіх цэрквяў. Калі было прыблізна 25 гадоў, пазнаёміўся з выпускніком Віленскай мастацкай школы Тамашам Гесэ, ад якога атрымаў першыя ўрокі па партрэтнаму мастацтву.

З сярэдзіны 1830-х гг. жыў у горадзе Арол, дзе галоўным чынам займаўся партрэтным жывапісам, якім зарабляў на жыццё. Прымаў удзел у мастацкіх выстаўках.

З 1837 г. стаў вольнаслушачом Пецярбургскай акадэміі мастацтваў. У 1839 г. атрымаў званне пазакласнага мастака. Звярнуў на сябе ўвагу як здольны студэнт, але, з-за адсутнасці сродкаў на прафыяннае ў сталіцы, не змог працягваць вучобу далей. Па рэкамендацыі Савета Акадэміі атрымаў месца мастака пры Рускай духоўнай місіі ў Пекіне.

У Кітаі мастак прабыў каля трох гадоў. Рабіў замалёўкі краявідаў, тыпы мясцовых жыхароў, партрэты знатных кітайцаў. У 1843 г. вярнуўся ў Расію. Спачатку жыў у Іркуцку, з 1850-х гадоў - у Пецярбургу. У 1854 г. за партрэт оберсвяшчэнніка арміі і флатоў Васіля Кутневіча атрымаў званне акадэміка партрэтнага жывапісу. Пазней стаў членам Савета Акадэміі мастацтваў. У 1866 годзе звольніўся са службы пры Акадэміі мастацтваў, у 1872 г. пакінуў Пецярбург. З 1879 па 1883 г. жыў у Слуцку, дзе з'яўляўся домаўладальнікам і пенсіянерам грамадзянскага ведамства. Памёр і пахаваны, верагодна, у Слуцку.

У рускім мастацтве Карсалін вядомы пераважна як майстар камернага партрэта, лічыцца адным з пачынальнікаў партрэтнага мастацтва ў Сібіры. Творы мастака захоўваюцца ў Іркуцкім мастацкім музеі, Рускім музеі ў Пецярбургу, Нацыянальным мастацкім музеі ў Мінску. Аднак лёс значнай часткі творчай спадчыны мастака невядомы.

Літ.: 33, т.№3, с.69, 82, 83; 70, с.145; 110, т.№1, с.128; 112, с.56; 131; 133; 137; 158; 159; 160.

К.Карсалін. Від на загарадны палац. Фрагмент. 1860

Катарвінскі (Катарбінскі) Вільгельм (?-?)

Мастак-жывапісец. Аўтар выяў чатырох евангелістуў у касцёле вёскі Старчыцы Слуцкага павета (цяпер Акцыбар Салігорскага р-на). У 1920-я гады яго малюнкі знаходзіліся ў Слуцкім краязнаўчым музеі, адкуль пазней трапілі ў збор Беларускага Дзяржаўнага музея ў Мінск. Літ.: 79, с.228; 80, с.161; 110, т. № 1, с.222.

Катлярэўскі Сцяпан (?-?)

Украінскі іканапісец. Аўтар образу іканастаса кафедральнага сабора ў Екацерынаслаўлі. Быў запрошаны ў Слуцк з Кіева і да 1804 года стварыў іканастас манастырскага мураванага Троіцкага сабора - канструкцыю з разбой па дрэву і напісаў абразы (жывапіс "венецыянскай школы" алейнымі фарбамі на дошках, пакрытых гіпсам) - які пайтараў іканастас сабора ў Екацерынаслаўлі. Літ.: 130, с. 22-23.

Кулеша Mixail (1800 - 3.11.1863)

Мастак-жывапісец і графік. Нарадзіўся ў Лідскім павеце. Вучыўся ў Віленскім універсітэце. З 1829 г. - выкладчык малявання, з 1845 г. - прафесар. Адзін з першых, хто ў творчасці звязаўся з нацыянальнай гістарычнай спадчынай. Аўтар твораў гістарычнага, батальнага і пейзажнага жанраў, якім уласцівы рысы рамантызму. Ствараў пейзажы, у тым ліку віды Слуцка і Слуцкага павета. Многія яго работы, пераведзены ў літографію, выдаваліся асобнымі альбомамі. Сярод іх - выдадзены ў Львове "Альбом помнікаў і відаў Навагрудскага і Слуцкага паветаў".

Літ.: 13 ,с.407; 33, т.№3, с.72, 86, 106, 111, 116-118; 98, с.38; 193, т.№3, с.154.

Кранікоўскі (? - ?)

Мастак-жывапісец. Напісаў (хутчэй за ўсё ў сярэдзіне 1830-х гг.) абразы для іканастаса слуцкай Мікалаеўскай саборнай царквы. Літ.: 101; 102; 110, т.№1, с.128.

Орда Напалеон
(11.02.1807 - 26.04.1883)

Музыкант, кампазітар, педагог, мастак. Нарадзіўся ў маёнтку Варацэвічы на Брэстчыне. У 1823-1827 гг. вучыўся ў Віленскім універсітэце. З 183? г. быў у эміграцыі. У 1840-я гг. дырэктар Італьянскай оперы ў Парыжы, там жа ў студыі П. Жэрара атрымаў мастацкую

адукацыю. У 1856 г. вярнуўся на радзіму. Вандруючы па Беларусі, Украіне, Польшчы, Літве, рабіў замалёўкі вядомых мясцін і помнікаў. Больш 200 прысвячаны Беларусі. Яго замалёўкі вызначаюцца дакументальнасцю і маюць вялікую гістарычную каштоўнасць. Сярод іх - малюнак Слуцкага Троіцкага манастыра, які цяпер захоўваецца ў Нацыянальным музеі ў Кракаве (Польшча). Літ.: 20; 64, с.13; 193, т.№4, с.119-120.

Н.Орда. Слуцкі Троіцкі манастыр. 1864-76

Петрыкель Караль (? - ?)

Слуцкі жывапісец, уладальнік зямлі ў Слуцку.

Смакоўскі Вінцэнт (?-?)

Жывапісец, скульптар, мастацтвазнаўца і педагог. Вучыўся ў Віленскім універсітэце і Пецярбургскай акадэміі мастацтваў. Выкладаў у Віленскім універсітэце. Пасля закрыцця ў 1826 г. скульптурнага класа Віленскага універсітэта нейкі час займаўся выкладаннем малявання ў Слуцку.

Літ.: 33, т.№3, с.10, 125; 47, с.23, 38, 47, 112, 304, 305.

П.Стралкоўскі. Абраам "Св.Троіца". 1889

Стралкоўскі Павел (?-?)

Слуцкі іканапісец 2-й паловы XIX ст. Жыў, верагодна, на прадмесці "Востраў". Ім у 1889 г. напісаны абразы прасвятой Багародзіцы і св. Тройцы, якія цяпер знаходзяцца ў слуцкай Варварынскай капліцы.

Літ.: 110, т.№1, с.128.

Струкаў Дзмітрый (1827?-1899)

Рускі мастак, архітэктар і педагог. Скончыў Строганаўскую мастацкую-прамысловую вучылішча ў Маскве. Заснаваў вучылішча малявання пры Тройца-Сергіевай лаўры. У 1864-66 гг. ажыццяўляў экспедыцыю па Беларусі з мэтай вывучэння, даследавання і фіксацыі старажытных помнікаў драўлянага дойлідства, узору дэкаратыўнага ўбранства мураваных пабудоў, тыпаў крыжоў, абкладаў абразоў, кніг і іншага царкоўнага начыння. Яго дзённікі, запісы і малюнкі, якія цяпер захоўваюцца ў аддзеле рукапісаў Вільнюскага ўніверсітэта, гістарычнага музея ў Маскве, Пецярбургскім аддзяленні інстытута археалогіі Расійскай акадэміі навук, з'яўляюцца каштоўнымі крыніцамі для вывучэння беларускага мастацтва і дойлідства. У іх ліку 16 альбомных малюнкаў, прысвячаных Случчыне. Гэта малюнкі драўляных цэркваў св. Ганны з Крысава, Петрапаўлаўскай з в. Галынкі, Петрапаўлаўскай з в. Грыцэвічы, Петрапаўлаўскай з в. Бубнава, Юр'еўскай з в. Круговічы (Крыжовічы), Юр'еўскай з м. Раманава, царквы ў в. Касарычы. Зрабіў замалёўкі плана мястэчка Раманава, храмавых крыжоў у в. Старчыцы. У Слуцкім Троіцкім манастыры зрабіў малюнкі паціра і рукапіснага Евангелля Юр'я Алелькавіча і іншых рукапісаў, рэзанай з косці панагі (абраз Маці Божай, што носіцца на грудзях іерарха), сярэбранага ланцуза з шырокіх пласцін, упрыгожаных чаканным арнаментам. Замалываў напрастольны сярэбранны кръж Юр'я Алелькавіча, які знаходзіўся ў Петрапаўлаўскім саборы Мінска.

Літ.: 82; 122; 123; 193, т.№5, с.135, 136; 194, т.№5, с.135.

Д.Струкаў. Юр'еўская царква ў мястэчку Раманава. 1864-66

Сядоў Уладзімір Якаўлевіч (? - 1.01.1901)

Мастак-педагог. Меў тытул надворнага саветніка. Выкладаў маляванне ў Слуцкай класічнай мужчынскай гімназіі з 1894 па 1901 г. Выкананыя пад яго кіраўніцтвам работы гімназістаў за перыяд 1897-1900 гг., прадстаўленныя на XVIII конкурс па маляванню, чарчэнню і мадэліраванню ў Пецярбургскую акадэмію мастацтваў, атрымалі добрую адзнаку. З гэтых работ сем атрымалі пахвалу з выдачай пасведчанняў, а выкладчык быў прадстаўлены да ўзнагароды. Літ.: 35, с.147, 195.

Тарасевіч Адам (?-?)

Слуцкі іканапісец 1-й паловы XIX ст. У 1825 г. напісаў абразы для іканастаса Уваходаіерусалімской царквы Слуцкага Ільінскага манастыра. Літ.: 43; 110, т.№1, с.129.

Шэмеш Адам (1808 - 1864)

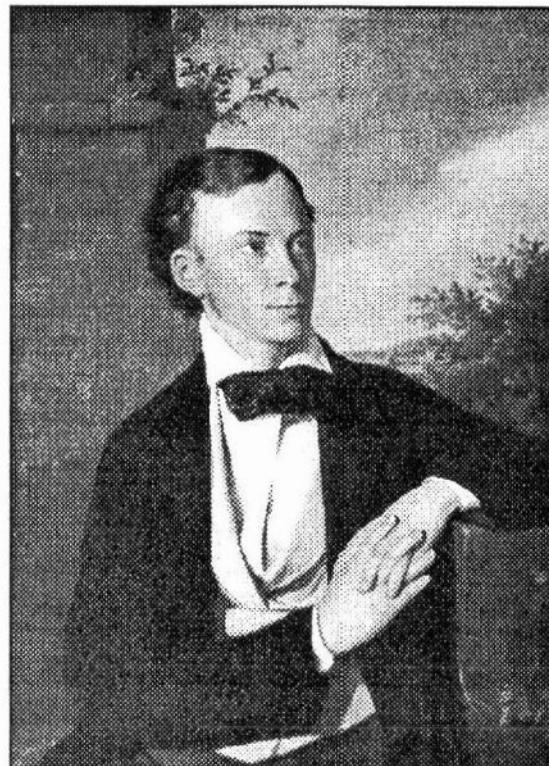
Беларускі жывапісец і мастацтвазнаўца. Нарадзіўся ў Слуцкім павеце ў сям'і старасты. У 1836-31 гг. вучыўся ў Віленскім універсітэце. У 1831-42, і ў 1846-52 гг. жыў і працаваў у Мінску. За антыўрадавую дзеянасць на працягу 1842-46 гг. знаходзіўся ў ссылцы ў Расіі, з 1852 г. жыў у Вільні.

Аўтар партрэтаў У.Сыракомлі, С.Манюшкі і іншых. Пісаў карціны на рэлігійныя тэмы, гістарычныя і бытавыя кампаўзіцыі. Рабіў ілюстрацыі да твораў А.Міцкевіча. Прыймаў удзел у афармленні пастановак В. Дуніна-Марцінкевіча. Аўтар "Успамінаў пра Віленскую мастацкую школу" і іншых. Шэраг работ мастака знаходзяцца ў Варшаўскай Нацыянальнай галерэі, аднак месца знаходжання многіх твораў невядома.

Літ.: 33, т.№3, с.83, 85, 86, 360; 193, т.№5, с. 615.

Юневіч Казімір Давыдавіч (?-?)

Іканапісец. У 1838-39 гг. зрабіў залачэнне і серабрэнне іканастаса драўлянай Мікалаеўской царквы, пабудаванай ў 1822 г. у мястэчку Раманава (цяпер вёска Леніна) Слуцкага павета і напісаў для іканастаса гэтай царквы абразы. Літ: 103.

А. Шэмеш. Партрэт У. Сыракомлі . 1830-я гг.

XX стагоддзе

Іканапіс

Высокай якасцю творчасць іканапісцаў, якія працавалі на пачатку XX ст. не адрознівалася. Ім канкурэнцыю стваралі вырабы іканапісных майстэрняў, што дзейнічалі ў буйных гарадах (напрыклад у Мінску), а таксама абразы, друкаваныя літаграфскім способам у друкарнях. З усталяваннем Савецкай улады ўмоў для існавання іканапісу не стала. Пад час нямецкай акупацыі 1941-1944 гг. многія цэркви аднавілі дзеянасць. У Востраўскай Міхайлаўской царкве ў 1941 г. замест знішчанага іканастаса быў зроблены новы і ў сцілі рэалістычна-акадэмічнай манеры алеем на палатне напісаны абразы. Працавалі над ім А.Маркевіч, К.Скрыпко і Д.Скрыпко. У 1990-я гг., у сувязі з ажыўленнем царкоўнага жыцця, мясцовыя мастакі пісалі абразы для гарадскіх храмаў. З іх можна адзначыць Таццяну Козел (скончыла Бабруйскае мастацкае ПТВ і Беларускі ўніверсітэт культуры), якая працавала іканапісцам пры Касмадаміанаўскай царкве, і Таццяну Цэвенкову (скончыла Мінскае мастацкае вучылішча і Віцебскі педуніверсітэт), якая працавала ў Касмадаміанаўскай і Міхайлаўскай цэрквах. Да іканапісу і рэстаўрацыі старых абразоў звязанае Уладзімір Казлоў (скончыў Бабруйскае мастацкае ПТВ).

Народнае мастацтва

З-за таго, што пасля грамадзянскай вайны, якая прынесла разбурэнні, край да 1939 г. стаў прыгрнічнай зонай, а у хуткім часе пачалася Айчынная вайна, прафесійнае мастацтва на Случчыне практична не развівалася. Асноўнай формай мастацкай дзеянасці да сярэдзіны XX ст. заставалася мастацтва народнае. Народныя майстры задавальнялі невялікія па аб'ёму і не надта высокага густу патрабаванні вяскоўцаў і мяшчан. Пісаліся пейзажы, нацюрморты, але асабліва пашыраным быў попыт

на маляваныя дываны з выявамі раслінных матываў, аленяў, лебядзяў. Вяршыняй народнага выяўленчага мастацтва стала творчасць Алены Кіш - аўтара маляваных дываноў з незвычайнімі сюжэтамі. З'яўленне прафесійных мастакоў, як, напрыклад, Д.Полазава, П.Гудкоўскага, Я.Кругера, якія ўваходзілі ў 1921 г. у склад экспедыцыі ў Слуцк і Слуцкі павет па вывучэнню народнага мастацтва, мела часовыя харктар. Нашы землякі, хто атрымаў мастацкую адкукацыю (П.Гудкоўскі, П.Герасімовіч), знаходзілі працу па-за межамі краю.

Професійнае мастацтва

Попыт на працу мастакоў-професіяналаў назіраецца з канца 1940-х - пачатку 1950-х гг. Пачалі з'яўляцца пасады мастака і мастацкія майстэрні пры розных гарадскіх установах і арганізацыях. Разглядаючы 1950-60-я гг. можна гаварыць пераважна пра тых мастакоў, хто авалодваў професіяй самастойна (т.зв. "самадзейныя мастакі"). Гэта Аляксандар Ладыгін, Пётр Субоцін, Павел Вяршэні, Іван Власік, Уладзімір Власік, Аляксандар Залатой. Адзначым, што мастакі, якія не мелі адпаведнай професійнай падрыхтоўкі, знаходзілі прымяненне сваёй працы і ў 70-80-я гг. У іх ліку - Уладзімір Лешчанка, Дзмітрый Гурын, Сяргей Кохан, Анатоль Дайнік, Барыс Часалаў. З'яўляюцца мастакі, якія атрымалі мастацкую адкукацыю - Іван Федаровіч (Віцебскае вучылішча), Павел Уласевіч (Ленінградскае вучылішча, потым Маскоўскі паліграфічны інстытут, стаў кандыдатам у Саюз мастакоў), Уладзімір Садзін (Маскоўскі завочны народны ўніверсітэт), Валерый Карапаневіч (вучылішча ў Маскве, там застаўся, заняўся педагогічнай і творчай дзейнасцю).

З пачатку 1950-х гг. пачалі ладзіцца гарадскія мастацкія выстаўкі. Слуцкія мастакі (першымі з іх былі Садзін, Федаровіч, Уласевіч) пачалі ўдзельнічаць у абласных і рэспубліканскіх выставах самадзейнай творчасці, а потым і ў професійных.

У 1966 г. была арганізавана Слуцкая гарадская мастацкая майстэрня, у сакавіку 1967 г. ператвораная ў філіял Мінскага мастацка-вытворчага камбіната. Там працавалі У.Садзін, П.Уласевіч, С.Залатой, І.С.Федаровіч (быў брыгадзірам). Пазней прышлі У.Лешчанка, С.Кохан, Д.А.Гурын. У 1970-я гг. брыгада папаўнілася мастакамі з професійнай адкукацыяй - Г.Маскалькоў (Віцебскі педінстытут, стаў брыгадзірам), М.Карзоў (Мінскае мастацкае вучылішча, кандыдат у Саюз мастакоў). А.Клязовіч (Беларускі тэатральна-мастацкі інстытут, апошні брыгадзір). У сярэдзіне-другой палове 1980-х гг. працавалі А.Нічыпаровіч (Беларускі тэатральна-мастацкі інстытут), І.Крывашэй (Бабруйскае мастацкае ПТВ).

Заказы выконваліся для ўстаноў і гаспадарак горада і раёна, у сумежных раёнах, пераважна - афармленне інтэр'ераў і экстэр'ераў. Значныя аб'ём работы ствараўся ў рэчышчы тагачаснай ідэалагічнай пропаганды.

У 1980-90-я гг. практична на ўсіх буйных установах і на прадпрыемствах горада працавалі мастакі з професійнай падрыхтоўкай. Ва ўстановах гандлю - І.Клімаў (Мінскае вучылішча), А.Шыбаловіч (Мінскае вучылішча), В.Уласавец (Бабруйскае ДМПТВ), прадпрыемства электрасетак - У.Макоўскі (Мінскае вучылішча), В.Шут (завочны інстытут імя Крупскай), сыркамбінат - В. Карпееў (Мінскае вучылішча), народны тэатр ДК - У.Ельчышчай (Бабруйскае ДМПТВ).

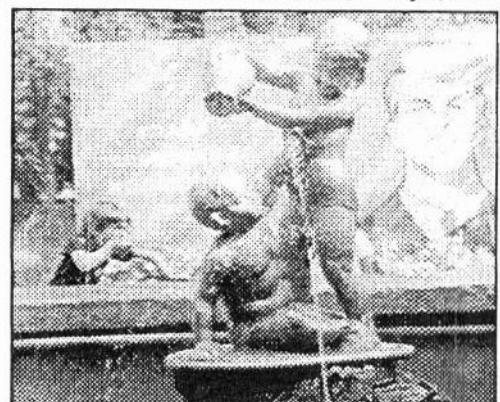
У сувязі з крыйснымі з'явамі ў эканоміцы краіны на працягу канца 1980-х - першай паловы 1990-х гг. на многіх прадпрыемствах і ўстановах пасады мастака былі скасаваны. Спынілася дзейнасць Слуцкага філіяла Мінскага мастацка-вытворчага камбіната.

У савецкі перыяд у горадзе, а потым і ў раёне з'яўляюцца творы манументальнага мастацтва. У першую чаргу, гэта скульптура, што несла ідэі панаваўшай ідэалогіі. Аўтарамі іх былі пераважна мастакі Мінскага мастацка-вытворчага камбіната. У 1938 г. на гарадской плошчы з'явіўся помнік Леніну (скульптар А. Бембель), на пачатку 1950-х у гарадскім парку - помнік Сталіну, пазней заменены на помнік Леніну. З'яўляецца дэкаратыўная і парковая скульптура: у парку адпачынку - фантан "Хлопчык з дзяўчынкай", "Сяброўства", "Жанчына з хлебам", на вуліцы Камсамольскай - "Жанчына з дзіцем".

Фантан у гарадскім парку. 1950-я гг.

А.Кіш. Дыван "У райскім садзе". 1930-40-я гг.

XX ст

На працягу 1960-80-х гг. узводзіліся мемарыяльныя знакі і манументы ў памяць герояў і ахвяр Вялікай Айчыннай вайны: мемарыяльны комплекс у Слуцку (1975, аўтары У.Кузьменка і К.Сарока), помнікі ахвярам вайны ў Лучніках (аўтар Папсуеў), у саўгасе Рачкавічы (1975), у вёсцы Леніна (1975), манумент у памяць партызанскіх брыгад каля вёскі Палікарпаўка (1976), манументальна-дэкаратыўная кампазіцыя ў памяць загінуўшых вучняў і настаўнікаў гарадской СШ№1 (1987). У 1991 г. адкрываецца помнік маршалу Георгію Жукаву (скульптар А.Бачкароў), у 2000 г. - помнік княгіні Сафіі Слуцкай (скульптар М.Інькоў, архітэктар М.Лук'янчык). У фое гарбібліятэкі ў 1972 г. размешчаецца манументальна-дэкаратыўнае рэльефнае пано ў тэхніцы чаканка па медзі (аўтар Сагайдачны, выпускнік Маскоўскага мастацкага інстытута). На працягу 2-й паловы 1970-х і ў 1980-я г. з'явіліся ў інтэр'еры вучыліща харчавікоў - роспісы "Свята на вёсцы" (фое, аўтар А.Лучыновіч, энкаўстыка) і "Папараць-кветка" (аўтар С.Каткова, тэмпера на палатне), дэкаратыўная кампазіцыя ў тэхніцы сграфіта (аўтар В.Каўшырка) на тарцовых сценках уваходных тамбураў дзіцячага садка №9, дэкаратыўная рэльефная керамічныя пласты "Кацярына Слуцкая", "Януш Радзівіл", "Князь Алелька", "Ніка Слуцкая" (аўтар А.Юрашкевіч) у інтэр'еры рэстарана "Вежа града". Сцяну мураванай капліцы на тэрыторыі Міхайлаўскага сабора ўпрыгожылі мазаічны абраз "Маці Божая Уладзімірская" і рэльеф "Святая Тройца".

М.Інькоў. Помнік Сафіі Алелькавіч. 2000.

Мастацкая адукцыя

На пачатку XX стагоддзя на даволі добрым узроўні выкладалася маляванне ў Слуцкай мужчынскай класічнай гімназіі, якое было абавязковым у малодшых класах. У 1907 г. арганізавана прыватная жаночая гімназія, на змену якой у 1912 г. прышла дзяржаўная. Маляванне там было ў ліку неабязважковых прадметаў. Выпускніцы гімназіі, якія вывучалі яго, мелі права выкладаць гэты прадмет.

Пасля ўсталявання Савецкай улады маляванне ўводзілася ў праграму заняткаў пачатковых і сярэдніх школ горада і раёна.

У справе забеспечэння кадрамі вялікае значэнне мела дзейнасць мастацка-графічнага факультэта Віцебскага педінстытута (цяпер перайменаваны ў педагогічны універсітэт) і Мінскага мастацкага вучылішка, дзе рыхтуюцца выкладчыкі выяўленчага мастацтва. З падрыхтаваных там спецыялістau, якія прыбывалі ў школы Случчыны ў 1970-90-я гг., можна назваць Галіну Станілевіч (СШ№10, потым гімназія №1), Фёдара Гурыновіча (Гацукоўская СШ), Гунефу Шуневіч (працавала на раёне, у СШ №№ 10, 8, потым у ДМШ). Пры школах пачалі з'яўляцца гурткі выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва.

Пры Слуцкім гарадскім Доме піянераў і школьнікаў у 1953 г. была заснавана студыя выяўленчага мастацтва. Яе кіраўніком амаль сорак гадоў працаваў Уладзімір Садзін, з 1985 г. яго замяніла былая выхаванка студыі Наталля Шуманская (Ус.). Студыя актыўна ўдзельнічала і становілася пераможцам шматлікіх рэспубліканскіх, усесаюзных і міжнародных выставак і конкурсах. Многія выхаванцы студыі сталі прафесійнымі мастакамі, архітэктарамі, выкладчыкамі малявання.

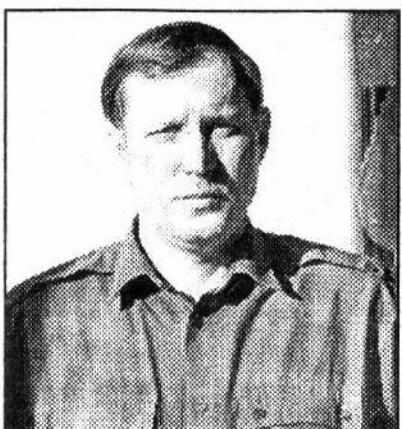
З 1977 г. дзейнічае Слуцкая гарадская дзіцячая мастацкая школа. Першымі выкладчыкамі ДМШ сталі Аляксандр Адонін, Уладзімір Наруцкі, Георгій Маскалькоў (дырэктар). З удзелам выкладчыкаў арганізоўваліся гарадскія мастацкія выставы, на якіх прадстаўлялі свае работы Аляксандр Адонін, Гунефа Мацюшэнка, Уладзімір Кожух, Людміла Буракова, Ігар Ціткоўскі, Жанна Веракса, Наталля Кропатава, Ігар Клімаў. Выкладчыкі ўдзельнічаюць у абласных і рэспубліканскіх выставах. Навучэнцы не раз удзельнічалі і перамагалі ў рэспубліканскіх і міжнародных выставах і конкурсах, становіліся стыпендыятамі Прэзідэнцкага фонду па падтрымцы таленавітай моладзі.

На працягу 1990-х гг. з'явіліся мастацкія аддзяленні ў школах мастацтва вёсак Гацукаў, Грэск, Казловічы.

Заняткі ў студыі выяўленчага мастацтва вядзе У.Садзін. 1954 г.

Мастакі XX стагоддзя

Адонін Аляксандр Мікалаевіч

Мастак-жывапісець, графік і педагог. Нарадзіўся 9.07.1947 г. у пасёлку Новаайдар Луганскай вобласці (Расія) у рабочай сям'і. Наведваў заняткі гуртка па выяўленчаму мастацтву ў горадзе Кіраўску. У 1975 г. скончыў Краснадарскую мастацкую вучылішча, дзе займаўся пад кірауніцтвам Лідзі Самокіш і А. Тахтамышава. Працаваў мастаком-афарміцелем ва ўстановах Краснадара, Наварасійска, выкладчыкам у Наварасійскай ДМШ. З 1976 па 1991 г. жыў у Слуцку. З 1977 г. працаваў выкладчыкам Слуцкай дзіцячай мастацкай школы, дзе стаў вядучым педагогам. Рабіў цікавыя метадычныя распрацоўкі па выкладанню кампазіцыі.

У творчасці аддае перавагу жывапісу (аварэль, гуаш, тэмпера, алей, акрыл) і графіцы (туш). Жанравая прыналежнасць работ - пейзаж, на- цюроморт, сюжэтныя фігуратыўныя і абстрактныя кампазіцыі. Творчая

манера мастака складалася на працягу 1980-х гадоў, калі ў работах назіраўся рух ад дакладнага реалістычнага адлюстрavanня натуры да больш абагульненага выяўлення карціны свету.

На аснове матэрыялаў, падрыхтаваных пад час паездак па краіне, былі зроблены работы "Карэлія. Бані", "Каля Энг-возера"(гуаш, 1983), "Стары Ташкент", "Ташкент. Вуліца пасля дажджу"(гуаш, 1984), "Пскова-Печорскі манастыр"(туш, 1985), "Па Прыйбалтыцы"(гуаш, 1987), "Нікольская царква. Пскоў" (алей, 1987), якім харэктэрны лаканічнае дэкаратыўнае гучанне колеру, пластычнасць і абагульненасць передаваемых формаў. У рэчышчы пошукаў магчымасцяў фармальных сродкаў выяўлення з'яўляюцца кампазіцыі "Дзень нараджэння"(алей, 1989), "Іканапісец"(алей, 1989), "Карова"(алей, 1990), а таксама абстрактныя работы "Готыка"(алей, 1989), "Захад"(алей, 1989), цыкл работ "Без назвы"(алей, 1989-90). Дамінуючае значэнне ў жывапісных абстрактных работах належыць колеру, з дапамогай якога ствараецца пачуццё спакою, гармоніі.

Акрамя выяўленчага мастацтва, як аматар займаецца музыкай, піша вершы. Уваходзіў у склад слуцкага вакальна-інструментальнага ансамбля "Апрель" і гарадскога хору інтэлігенцыі.

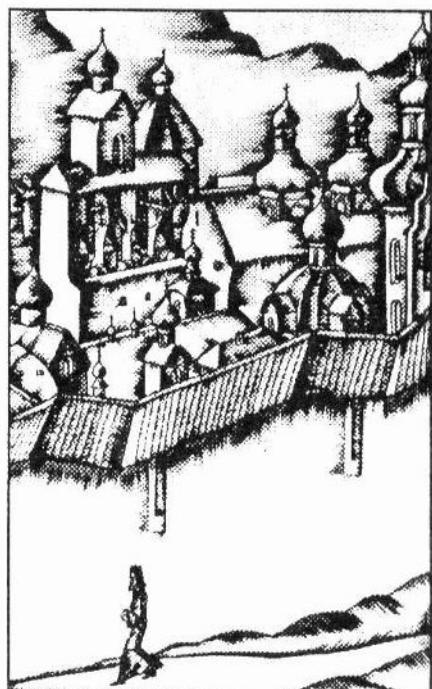
З 1991 г. жыве ў горадзе Іерусалім (Ізраіль).

Удзельнічай у гарадскіх выстаўках работ выкладчыкаў Слуцкай дзіцячай мастацкай школы (1987, 1992), з сярэдзіны 1990-х гг. яго работы экспаніруюцца на персанальных і групавых выстаўках у Іерусаліме, Канадзе, Германіі, Латвіі, Расіі, ЗША. Примаў удзел у ілюстрыраванні юбілейнага выдання Бібліі (Стары Запавет, 2000. Іерусалім). Творы мастака захоўваюцца ў прыватных зборах у Слуцку, Лучнікоўскім Доме культуры ("Стары Слуцк", алей, 1990), у прыватных зборах Ізраіля, ЗША, Германіі.

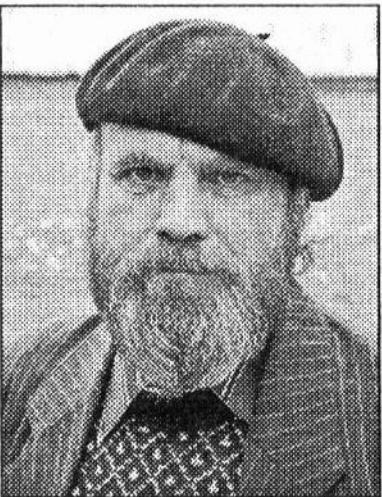
Літ.: 161, с.31-32, 39, 57; 162, с.4; 170.

А.Адонін. Дзень нараджэння. 1989

Пскова-Печорскі манастыр. 1985

Акулаў Уладзімір Іванавіч

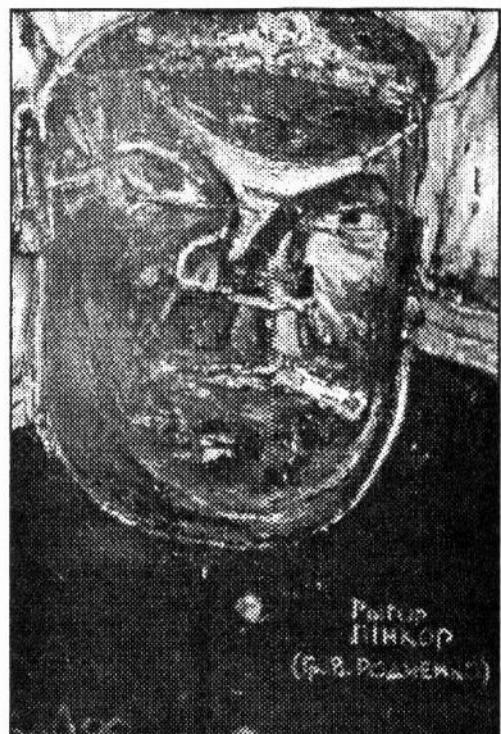
Мастак-жывапісец і графік. Нарадзіўся ў г. Баранавічы 23. 04. 1954 г. Вучыўся ў СШ № 2 г. Слуцка. Займаўся ў студыі выяўленчага мастацтва гарадскага Дома пінераў і школьнікаў (кіраунік Садзін У.С.). У 1980 г. скончыў мастацка-графічны факультэт Віцебскага дзяржаўнага педагогічнага універсітэта. Вучыўся ў А. Арлова. Працаў на выкладчыкам выяўленчага мастацтва і мастаком-афарміцелем у розных установах Слуцка, Слуцкага раёна, Мядзеля. З 1990 г. жыве ў Мінску.

Працуе ў жанрах партрэта, пейзажа, нацюрморта, стварае фігуратыўныя кампазіцыі з сімволіка-алегарычнымі сюжэтамі. Некаторыя тэмы раскрываюцца ў живапісных або графічных цыклах - "Аўтапартрэты", "Каты" (1980 - 1990-я гг.). На творчую манеру мастака наклаў адбітак еўрапейскі авангард першай чвэрці ХХ ст. Яго творы - вынік даведзенага да амаль максімальнай крайнасці суб'ектывізму ўспрыняцця свету. Для

ўзмацнення выразнасці выкарыстоўваецца насычэнне колеру, скажэнне форм. Кампазіцыі будуюцца пераважна на колеравых, светлавых, лінейных канцрастах. На іх ляжыць адбітак манеры выканання - эмацыянальны, хуткай, пазбаўленай дэталёвой працапроцэсу. Наўмысная "незавершанасць", "брутальнасць", рэльефнасць фарбавага слоя, выкарыстанне прыёмаў калажа - арсенал сродкаў, якім эксперыментуе мастак.

Перыяд работы ў Слуцку прыпадае на 1985-90 гг. У 1985 г. адбылася персанальная выстаўка ў гарадской бібліятэцы, у 1988 г. - у чытальнай зале гарпарка. Прымай удзелы ў гарадскіх выстаўках: жывапісу і графікі (к-тр "Беларусь", 1987), прысвечанай 35-годдзю студыі выяўленчага мастацтва Дома пінераў і школьнікаў (к-тр "Цэнтральны", 1990). На апошній адной з выстаўленых работ была "Рыгор Лінкор". (Вобраз Рыгора Родчанкі, ДВП, алей. 1989), дзе мастак стварыў вобраз слуцкага паэта і краязнаўцы - дабразычлівага, арыгінальнага ў паводзінах і ўважлівага. Паэт паказаны ў марской афіцэрскай фуражцы і пагонах, якія адначасова з'яўляюцца і сімвалам ранейшай службы на флоце, і падкрэсліваюць псеўданім "Лінкор". З 1988 г. удзельнічае ў рэспубліканскіх выстаўках. На працягу 1990-х гг. адбыліся персанальная выстаўкі ў зале Мастацкага цэнтра ЖЫЛЬБЕЛ (Траецкае прадмесце, Мінск). Прымайе удзелы ў групавых выстаўках сучаснага беларускага авангарднага мастацтва ў гарадах рэспублікі, выстаўляючы ў Москве, Санкт-Пецярбургу, Талліне, Мюнхене. Варшаве, Антверпене. Работы мастака знаходзяцца ў прыватных зборах Слуцка, Мінска, шэрагу замежных збораў, у тым ліку ў Польшчы, Германіі, Югаславіі.

Літ.: 25, с.3; 27; 95; 134; 135; 161, с.31, 39, 57-58; 181.

У.Акулаў. Рыгор Лінкор (Вобраз Рыгора Родчанкі). 1989

Бархаткова (Новік) Алена Мікалаеўна

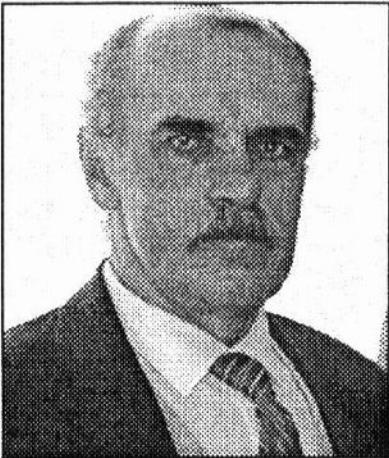
Мастак-жывапісец. Нарадзілася 24.05. 1965 г. у Слуцку. Вучылася ў СШ № 7. З 1977 па 1980 г. займалася ў Слуцкай ДМШ. У 1984 г. скончыла Мінскае мастацкае вучылішча імя А. Глебава (выкладчык В.Луцэвіч). Жыве ў Мінску. З 1986 г. прымайе удзелы ў рэспубліканскіх і замежных выстаўках. З 1999 г. сябра Беларускага саюза мастакоў.

Працуе пераважна ў жанрах пейзажа і нацюрморта. Творам уласціва мяккая колеравая гама, лірызм светаадчування.

Літ.: 48; 110, т.2, с.457.

А.Бархаткова. Нацюрморт з рабінай. 1995

Басалыга Міхайл Самуілавіч

Мастак-графік. Нарадзіўся 1.05. 1942 г. у Слуцку. Вучыўся ў СШ №10. Наведваў заняткі ў студыі выяўленчага мастацтва гарадскога Дома піянероў і школьнікаў (кіраўнік У.С. Садзін). Прафесійную падрыхтоўку атрымаў у Мінскім мастацкім вучылішчы, якое скончыў у 1963 г., пасля вучыўся ў Дзяржаўным тэатральнама-мастацкім інстытуце (цяпер БелАМ), які скончыў у 1970 г. Займаўся пад кіраўніцтвам П. Крохалева, А. Луцэвіча, У. Гоманава. У мастацкіх выстаўках удзельнічае з 1963 г. У 1971 г. становіца сябрам Беларускага саюза мастакоў. У 1965 - 75 гг. працаваў у Беларускім філіяле Усесаюзнага інстытута тэхнічнай эстэтыкі. З 1989 г. старшыня графічнай секцыі Беларускага саюза мастакоў. З 1993 г. - дырэктар Мінскага мастацкага вучылішча пры Беларускай акадэміі мастацтваў.

Працуе пераважна ў тэхніках лінагравюры, афорта, каляровай літаграфії. У перыяд, які ахоплівае 1970-я - 1-ю палову 1980-х гг., Міхайл Самуілавіч займаўся пераважна мастацкім афармленнем кніг. Ён аздобіў выданні і зрабіў ілюстрацыі да кніг П. Броўкі "Калі ласка" (1972); М. Танка "Ключ жураўліны" і "Хай будзе свято" (1972), "Дзень добры, мама" (1977), "Беларуская балада" (1978), "Авэ Марыя" (1980); Г. Бураўкіна "Вершы пяці кніг" (1976); А. Петрашкевіча "Напісанae засташніца" (1982); Я. Купалы "Вершы і паэмы" (1982) і шэраг іншых. Некаторыя працы зроблены ў саўтарстве з братам мастаком У. Басалыгам. Многія раннія творы выконваліся ў тэхніцы малюнка тушшу на паперы. З 1970-х гадоў звязаецца да тэхнікі афорта, лінагравюры, літаграфіі.

Працы Міхаила Басалыгі ў галіне кніжнай графікі неаднойчы адзначаліся дыпломамі 1-й і 2-й ступені на рэспубліканскіх, дыпломамі 2-й ступені (1970, 1972), 1-й ступені (1971) на усесаюзных, дыпломамі 3-й ступені (1978, 1989), 2-й ступені (1978, 1988) на міжрэспубліканскіх конкурсах "Мастацтва кнігі". У 1985 г. узнагароджаны сярэбраным медалём ВДНГ СССР.

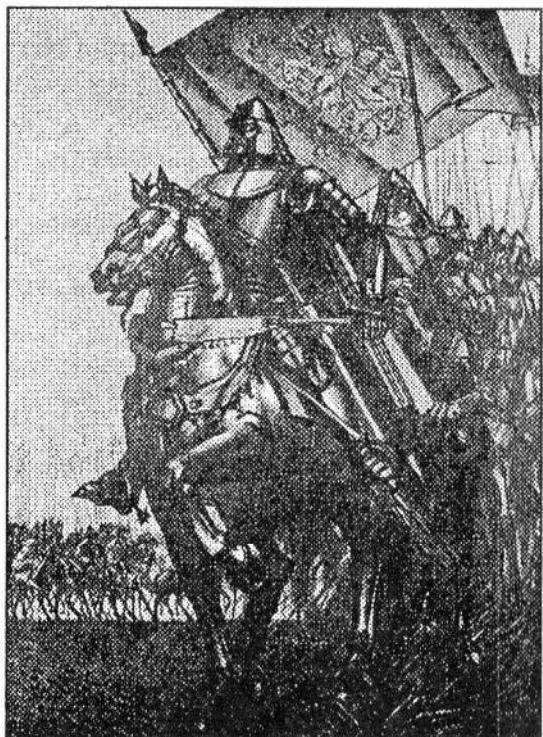
З 1980-х гг. мастак больш увагі надае станковай графіцы, хаця і тут таксама сустракаюцца сюжэты паводле літаратурных твораў - у тэхніцы каляровай лінагравюры зроблена серыя работ па матывах паэмы Я. Купалы "Курган" (1980), у 1982 г. выканана серыя каляровых афортаў, аб'яднаных назвай "Па матывах твораў Я. Купалы". Тым не менш, дамінуючай становіцца тэма сярэдневяковай гісторыі Беларусі. З'яўляеца серыя каляровых аўтальтаграфій пад назвай "Айчыну сваю баронячы". У 1989 г. зроблены трывпіч "Грунвальдская бітва". Сярэдняя частка тут - батальная сцэна, прысвечаная падзеям 1410 года. На левай - выява Вялікага князя Вітаўта - кіраўніка войска Вялікага княства Літоўскага. На правай бачым слуцкага князя Аляксандра Уладзіміравіча, які ўзначальваў дружыну Слуцкага княства. У 1988-89 гг. зроблена калярова літаграфія "Бітва з татарамі", у аснову якой пакладзены падзеі пачатку XVI ст., калі на беларускія землі, у тым ліку і на Случчыну, нападалі крымскія татары. Сюжэт навяяны радкамі паэмы М. Стрыйкоўскага, дзе гаворыцца аб разгроме татар у 1506 г. слуцкай дружынай. Вайсковай славе нашых продкаў прысвечана калярова літаграфія "Бітва пад Оршай" (1989). У той жа тэхніцы зроблена выява помніка архітэктуры - "Мірскі замак", галерэя партрэтаў-вобразаў герояў беларускай старасвetchыны: "Рагнеда", "Давыд Гарадзенскі", "Канстанцін Астрожскі", "Леў Сапега" і іншыя. Для Слуцкага краязнаўчага музея зрабіў графічныя партрэты слуцкіх князёў - Аляксандра Алелькі, Юрыя Алелькавіча, Сафіі Алелькавіч.

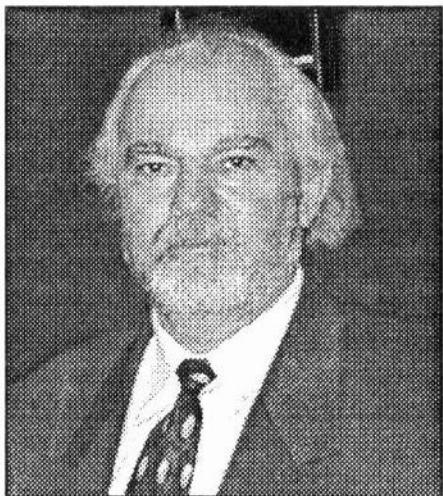
Гісторычнай праўдападобнасці ў выяўленні падзеяў і персанажаў, перадачы характара эпохі, відаў тагачаснай зброі і іншых атрыбутаў спрыяе ўважліве вывучэнне мастаком разнастайных дакументаў і іншых крыніц.

Работы Міхаила Басалыгі экспанаваліся на рэспубліканскіх, усесаюзных, замежных выстаўках. Іх бачылі ў Алжыры, Балгарыі, Венгрыі, ЗША, Японіі і шэрагу іншых краін. Творы мастака захоўваюцца ў Нацыянальным мастацкім музеі, Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва, фондах Беларускага саюза мастакоў (Мінск), музеях іншых беларускіх гарадоў, у дзяржаўных і прыватных зборах шэрагу краін свету.

Літ.: 13, с.77; 15, с.55; 33, т.№6, с.86, 96, 116, 254, 268, 275; 68; 69; 74; 110, т.№2, с.458; 143; 154, с.33; 174; 187, с.246; 193, т.№1, с.310.

М. Басалыга. Слуцкі князь Аляксандр Алелька. 1988

Басалыга Уладзімір Самойлавіч

Мастак-графік. Народзіўся 1.04.1940 г. у Слуцку. Вучыўся ў СШ №10, займаўся ў студыі выяўленчага мастацтва гарадскога Дома піянераў і школьнікаў (кіраўнік У.С. Садзін). Скончыў Мінскае мастацкае вучылішча (1960) і Дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут (1967, цяпер - БелАМ). Вучыўся ў А. Мазалёва, Г. Вашчанкі, У. Стальмашонка. Жыве ў Мінску.

У рэспубліканскіх і усесаюзных выстайках удзельнічае з 1963 г. З 1971 г. сябра Беларускага саюза мастакоў. Працуе ў тэхніках літаграфіі, афорта, лінагравюры, акварэлі.

У 1966-70 гг. - галоўны мастак Упраўлення мастацкай прамысловасці Міністэрства мясцовай прамысловасці БССР. У 1971 - 80 гг. - галоўны мастак Мастацкага фонду БССР. З 1989 г. - на выкладчыцкай работе ў Акадэміі мастацтваў, дацэнт кафедры графікі, з 1995 г.

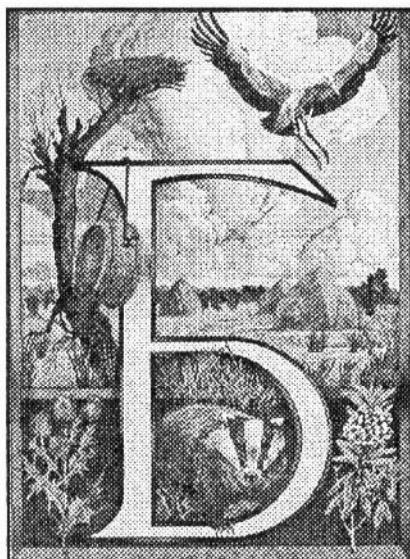
- дэкан мастацкага факультета Акадэміі мастацтваў. У 2001 г. абраны старшынёй Беларускага саюза мастакоў. У 2004 г. на гэту пасаду абраны паўторна.

Пераважная большасць творчых работ Уладзіміра Басалыгі тэматычна звязаны з гісторыка-культурнай спадчынай Беларусі. Сярод іх: серыя "Помнікі дойлідства Беларусі" (каляровая літаграфія, 1977-1984), серыя "Мова наша родная" (каляровая літаграфія, 1987-1990), серыя "Радзіма мая дарагая" (літаграфія, з 1981). У тэхніцы каліяровай літаграфіі зроблены шэраг работ, прысвяченых помнікам гісторыі і архітэктуры Слуцка - "Мікалаеўскі сабор", "Слуцкая гімназія", "Слуцкая жаночая гімназія".

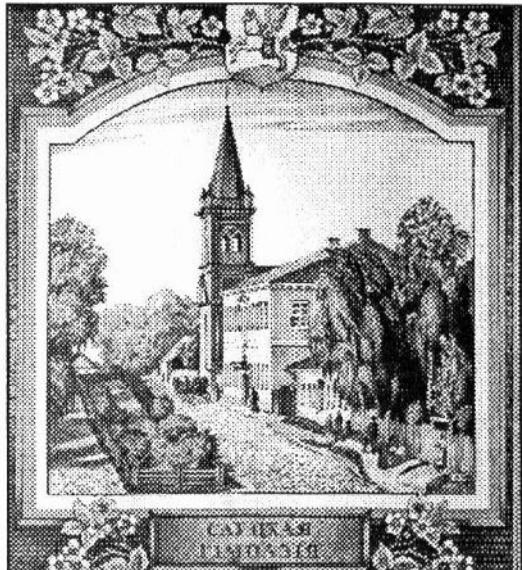
За асабістыя дасягненні ў галіне выяўленчага мастацтва ў 1991 г. узнагароджаны медалём імя Францыска Скарыны. Лаўрэат шматлікіх рэспубліканскіх, усесаюзных і міжрэспубліканскіх конкурсаў па мастацкаму аздабленню кнігі, за ўдзел у якіх мастаком атрымана больш за сорак дыпломаў. У іх ліку: аздабленне альбома "Гравюры Францыска Скарыны" (разам з братам М. Басалыгам, 1972 г.) - дыплом імя Ф. Скарыны на Рэспубліканскім і дыплом 3-й ступені на Усесаюзным конкурсе "Мастацтва кнігі" (1973); ілюстрацыі да кнігі В.Віткі "Ладачкі-ладкі" (разам з А.Лось і Н. Паплаўскай, 1978 г.) - дыплом Ф. Скарыны на Рэспубліканскім конкурсе і дыплом 1-й ступені на Усесаюзным конкурсе "Мастацтва кнігі" (1978). Ілюстрыраваў творы беларускіх пісьменнікаў Н. Гілевіча, П. Броўкі, М. Танка, У. Караткевіча, С. Шушкевіча, Л. Геніюш; зборнікі твораў для дзяцей і народныя казкі - "Ад зімы да зімы" (1983), "Пану навука" (1979), "Дзяцел, лісіца і варона" (1983) і іншыя.

Творы мастака экспаніраваліся ў многіх гарадах краіны, а таксама за мяжой: у ЗША, Кітаі, Польшчы, Чэхіі, Расіі, Германіі, Францыі, Алжыры, Індыі, Анголе і іншых. Многія з іх набыты музеямі нашай краіны (Нацыянальны мастацкі музей Беларусі, Музей сучаснага выяўленчага мастацтва ў Мінску, фонды Беларускага саюза мастакоў, літаратурны музей Я. Купалы і Я. Коласа, Беларускі музей гісторыі і культуры) а таксама знаходзяцца ў музеях і прыватных зборах Расіі (Санкт-Пецярбург, Масква) і многіх іншых краін свету. У Слуцку графічныя творы Уладзіміра Басалыгі знаходзяцца ў зборы краязнаўчага музея, ва ўстановах культуры, адукациі і іншых.

Літ.: 4; 12; 13, с.77; 15, с.56; 34; 53; 75; 89; 97; 110, т.№2, с.458; 115; 132; 154, с.32; 174; 178; 187, с.238-41, 244; 193, т.№1, с.310; 194, т.№1, с.328-329;

У.Басалыга. Літара "Б"(з серыі "Мова наша родная"). 1987

Слуцкая гімназія. 1989

Бранавец Надзея Гаўрылаўна

Майстар станковага жывапісу, графікі, кніжнай ілюстрацыі, манументальна-дэкаратыўнага жывапісу (вітраж, зграфітта, фрэска). Нарадзілася 5.07.1938 г. у вёсцы Дзюдзеў (цяпер Маяк) Слуцкага раёна ў сялянскай сям'і. З 1957 г. жыла ў Мінску, працевала рэтушорам у друкарні і займалася ў студыі выяўленчага мастацтва (кіраўнік В.К. Гоманаў). У 1958 г. паступіла на мастацкі факультэт Маскоўскага паліграфічнага інстытута. Праз два гады паступіла і ў 1967 г. скончыла аддзяленне графікі Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута (цяпер БелАМ). З 1968 г. жыве ў г. Баранавічы, працуе ў мастацка-вытворчых майстэрнях Мастацкага фонда Беларусі. Займалася і выкладчыцкай дзейнасцю - была кіраўніком студыі выяўленчага мастацтва пры Доме афіцэраў,

пазней працевала ў дзіцячай мастацкай школе. У мастацкіх выстаўках удельнічае з 1962 г. У 1988 г. уступіла ў Беларускі саюз мастакоў.

У тэхніцы алейнага жывапісу зроблена серыя работ "Мой родны кут", "Партрэт М. Гусоўскага" (1988), "Партрэт дзячыны" (краязнаўчы музей Брэста), Займаецца акварэллю. Большасць графічных твораў выкананы ў змешанай тэхніцы. У іх ліку "Партрэт Цёткі" (захоўваецца ў Нацыянальным мастацкім музеі ў Мінску). Зрабіла ілюстрацыі да твораў Цёткі (А. Пашкевіч). Асноўныя манументальныя творы знаходзяцца ў Баранавічах. Гэта дванаццаць кампазіцый "Поры года" (1988, рэстаран вакзала "Баранавічы Палескі") у тэхніцы літаграфіі каляровага вітража на цементнай аснове, зробленыя ў той жа тэхніцы шэсць вітражоў "Музы" (1981, музычнае вучылішча), вітражы "Алхімікі" (аптэка № 146, Баранавічы) і "Жыццё" (аптэка № 142, Брэст). Найбольш значныя роспісы - "Чатыры поры года" і "Беларуская полька" (1985-86, Цэнтральны палац грамадзянскіх абрадаў у Баранавічах) і "Песня аб Беларусі" (1992, магазін "Кветкі" у Мінску).

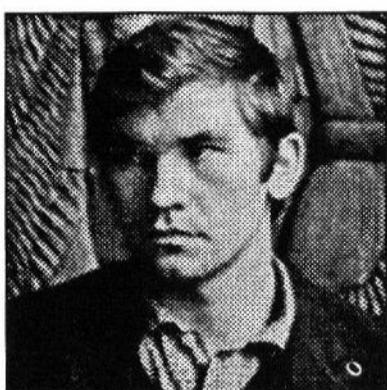

Н. Бранавец. Партрэт М.Гусоўскага

Творчай майстэрніяй для Надзеі Бранавец становіцца і родная хата ў вёсцы Маяк, дзе з'явіліся творы ў тэхніцы алейнага жывапісу і акварэлі, тэма якіх - мясцовыя краявіды, вобразы аднавясковоўцаў. У 1987 г. у Слуцку ў кінатэатры "Цэнтральны" і ў Маяцкім Доме культуры адбыліся выстаўкі работ Надзеі Бранавец пад назвай "Вобразы мілъя роднага краю". Літ.: 15, с.81; 66; 91; 110, т.№2, с. 460; 129; 155, с.114.

Брудзівіч Францішак (1861-1912)

Мастак з Піншчыны. У 1906-1908 гг. распісаў інтэр'ер касцёла св. Міхала ў мястэчку Цімкавічы Слуцкага павета (цяпер вёска ў Капыльскім раёне). Яго жывапіс - узор народнай традыцыі ў манументальна-дэкаратыўным мастацтве Беларусі. Літ.: 33, т.№3, с.350; 193, т.№5, с.475.

Валатовіч Антон Сяпанавіч (1940 - 1971)

Жывапісец, майстар манументальнага мастацтва. Нарадзіўся ў вёсцы Лясішча Слуцкага раёна ў сялянскай сям'і. Скончыў сярэднюю школу ў вёсцы Вялікая Сліва. Два гады займаўся на мастацка-графічным факультэце Віцебскага педінстытута. Пазней вучыўся і ў 1962 г. скончыў Мінскае мастацкае вучылішча (дыпломнай работай "Праца ў агародзе"). У 1968 г. скончыў аддзяленне жывапісу Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута (цяпер БелАМ). Дыпломнай рабо-

та "Провады навабранца" была адзначана крытыкай як прыкметная падзея ў мастацкім жыцці таго часу.

Працевала ў Мінску ў Мастацка-вытворчым камбінаце Мастацкага фонду БССР. Аўтар роспісу ў палацы парка Чалюскінцаў. Адзін з першых у сучасным беларускім мастацтве звярнуўся да вітражу. У 1968-70 гг. працевала (з саўтарамі) над вітражам "Кастрычнік" (ВДНГ БССР).

Літ.: 22, с.150-151; 33, т.№6, с.69; 92; 110, т.№2, с.460; 193, т.№1, с.633.

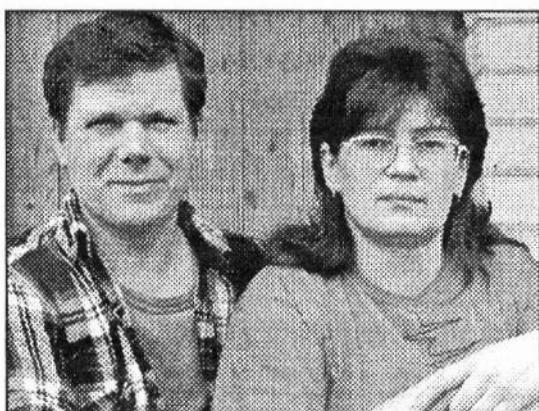
А. Валатовіч. Праца ў агародзе (Фрагмент). 1962

Валынец Мікалай Іванавіч (3.04. 1921 - 1.03. 2003)

Мастак-жывапісец. Нарадзіўся ў вёсцы Цалевічы Слуцкага раёна. У 1940 г. скончыў Віцебскае мастацкае вучылішча. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Да 1950 г. жыў у Хабараўску, потым у Мінску. Працаваў у мастацка-вытворчым камбінаце Мастацкага фонду Беларусі. Творчыя работы выконваў у жанрах партрэта і пейзажа. Сябра Беларускага саюза мастакоў з 1980 г. Літ: 15, с. 106; 110, т. №2, с. 460; 193, т. №1, с. 567.

Веракса Ігар Юр'евіч

Веракса (Плавінская) Жанна Уладзіміраўна

Майстры дэкаратыўнай пластикі.

Веракса Ігар нарадзіўся 11.12. 1964 года ў Бабруйску. Веракса Жанна нарадзілася ў 1965 годзе ў Слуцку. Вучылася ў СШ № 7, займалася ў Слуцкай дзіцячай мастацкай школе. Абодва скончылі ў 1984 г. Бабруйскае

мастацкае прафесійна-тэхнічнае вучылішча №15, аддзяленне вытворчасці мастацкай керамікі. З 1986 гг. жывуць у Слуцку. Жанна Уладзіміраўна ў 1988-90 гг. працавала выкладчыкам скульптуры ў Слуцкай дзіцячай мастацкай школе.

Большасць творчых работ выконваюць разам. За аснову сюжэтай звычайна бяруцца беларускія этнаграфічныя матывы. Літ: 163.

I. Веракса, Ж. Веракса. "Дзед і баба". 1998

Вітко Уладзімір Ілыч

Майстар станковага жывапісу, займаецца таксама графікай, акварэллю, манументальным мастацтвам (габелен, вітраж, роспіс).

Нарадзіўся 10.05. 1933 г. у вёсцы Грэск Слуцкага раёна. У 1960 г. скончыў Мінскае мастацкае вучылішча. З 1961 г. живе ў Віцебску. Працаваў мастаком на прамысловых прадпрыемствах горада, з 1968 г. - у Віцебскім мастацка-вытворчым камбінаце Мастацкага фонду Беларусі. У мастацкіх выставках удзельнічае з 1963 г. З 1975 г. сябра Беларускага саюза мастакоў.

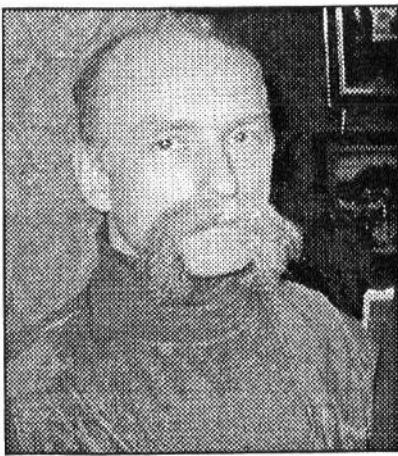
Для творчасці мастака характэрна жанравая разнастайнасць. Ён аўтар пейзажаў, выкананых пераважна ў тэхніцы алейнага жывапісу. Гэта - гарадскія і вясковыя краявіды - "Стары Віцебск" (1988), "Мой дом" (1987), адлюстраванне жыцця прыроды - "Квітнеюць лугі" (1984), "Беларускі пейзаж" (1978), нацюрмортаў - "Кветкі" (1988), партрэтаў - "Партрэт маці" (1978), займаецца сюжэтна-тэматычнай кампазіцыяй - "Спартыўны дзень" (1979). Для жывапіснай манеры мастака характэрнымі з'яўляюцца арыгінальнасць і смеласць каларыту, імкненне да абагульнення форм, дэкаратыўнай гучнасці, альбо, наадварот, наўмыснай прыглушанасці колеру.

Творы мастака захоўваюцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, Дырэкцыі мастацкіх выставак, Музеі сучаснага вяліченчага мастацтва (усе - Мінск), у Віцебскім мастацкім музеі, краязнаўчых музеях Наваполацка, Слуцка, у Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва г. Шчэціна (Польшча), у іншых прыватных і дзяржаўных зборах Польшчы, Германіі, Італіі.

Літ: 15, с. 96; 39; 40; 110, т. №2, с. 466-467: 52; 76.

У. Вітко. Партрэт маці. 1978

Вішнеўскі Уладзімір Мікалаевіч

Мастак-графік, займаецца таксама жывапісам і скульптурай. Народзіўся 17.02.1955 г. у вёсцы Балотчыцы Слуцкага раёна ў сялянскай сям'і. У 1966 - 1973 гг. вучыўся ў Рэспубліканскай школе-інтэрнаце па музыцы і выяўленчаму мастацтву (цяпер Рэспубліканская мастацкая школа-ліцэй). У 1979 г. скончыў аддзяленне графікі Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута (цяпер Беларуская акаадэмія мастацтваў). Вучыўся ў В. Шаранговіча.

Майстар станковай і кніжнай графікі, працуе пераважна ў тэхніках афорта, літаграфіі, тэмперы. Удзел у рэспубліканскіх і замежных выстаўках прымае з 1976 г. Сябра Беларускага саюза мастакоў з 1988 г. Жыве ў Мінску. Выкладае на факультэце выяўленчага мастацтва Беларускай акаадэміі мастацтваў, дзе ў 1996 г. стаў загадчыкам кафедры

графікі. З 1995 г. - акаадэмік графікі Беларускай акаадэміі выяўленчага мастацтва.

Адна з галоўных тэм, што прасочваеца ў творчасці У. Вішнеўскага - барацьба добра і зла. Менавіта раскрыццё гэтай тэмы надае яго кампазіцыям пачуццё дынамікі, унутранай напружанасці і драматызму. Сюжэты іх звычайна патрабуюць філасофскага, неадназначнага прачытання. Мастак карыстаецца мовай сімвалаў і аллегорый, спалучае реалістычную манеру з грэцкім. Кампазіцыі будуюцца на контрастных супрацьлаўленнях светлага і цёмнага, блізкага і дальняга планаў, ракурсаў. Абраная мастаком тэма звычайна раскрываеца ў серых графічных лістоў. Сярод іх - серыі "Птушкаловы" (каляровы афорт, 1983), "Кірмаш спадзяванняў", "Пабудова чалавека" (1987), "Туга страchanага сусвету" (тэмпера, 1983).

Примае актыўны ўдзел у выстаўках: 1-е біенале графікі (1990, Калінінград, Расія), "БелАРТ"(Варшава, Польшча), "Эстамп 96" (Мінск), "Сучасная беларуская графіка" (Цюрых, Швейцарыя) і іншых. Аўтар ілюстрацый да кніг У. Ягоўдзіка "Янка і ружа" (1992) і "Ці вернецца князь Кук?" (1993), аформіў кнігі Я. Коласа, К. Крапіві, А. Разанава, М. Лужаніна, Ф. Дастанеўскага, А. Пашкевіч (Цёткі). За афармленне кнігі "Вянок беларускіх народных песень" (Мн. 1988) і кнігі М. Нікалаева "Палата кнігапісная" (Мн. 1993) атрымаў дыпломы рэспубліканскіх конкурсаў "Мастацтва кнігі".

Творы Уладзіміра Вішнеўскага знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва (Мінск), у дзяржаўных і прыватных зборах рэспублікі (Мінск, Гродна, Светлагорск), Расіі (Калінінград, Санкт-Пецярбург), шэрагу іншых краін. Літ.: 6; 15, с.98; 26; 56; 73; 78; 110, т.№2., с.467; 143; 189; 195.

У. Вішнеўскі. "Малы каўчэжэц". 1987

Герасімовіч Пётр Мікалаевіч (13.03.1912 - 20.04.1990)

Мастак-графік і мастацтвазнаўца. Народзіўся ў вёсцы Танежыцы Слуцкага павета. У 1933 г. скончыў Віцебскі мастиакі тэхнікум, вучыўся ў І. Ахрэмчыка і У. Хрусталёва. Да 1941 г. выкладаў маліванне ў Мазырскім педтэхнікуме. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Пасля вайны працеваў у Дзяржаўным мастиакім музеі БССР, з 1954 па 1982 гг. - на пасадзе загадчыка аддзела рускага і беларускага мастацтва Дзяржаўнага мастиакага музея БССР. Сябра Беларускага саюза мастакоў з 1956 г.

Творчыя работы выкананы пераважна ў тэхніцы лінагравюры, з іх найбольш вядомы "Год 1919", "Год 1930" (усе 1968), партрэты Я. Коласа і Я. Купалы (1981), партрэт мастака В. Бялыніцкага-Бірулі. Аўтар прац па беларускаму выяўленчаму мастацтву: "Изобразительное искусство Белорусской ССР" (у саўтарстве, М. 1957), "Дзяржаўны мастиакі музей БССР" (у саўтарстве, Мн. 1976), "Націорморт" (Мн. 1982), "Мастацтва, народжанае Каstryчнікам", манаграфіі пра мастакоў Я.А. Зайцева (М. 1958) і А.М. Тычыну (Мн. 1961). Літ.: 15, с.151; 33, т.№5, с.124, 140, 157; 90; 110, т.№2, с.467-478; 154, с.77; 193, т.№2, с.71-72.

Голуб Уладзімір Пятровіч

Мастак-жывапісец. Нарадзіўся 7.11.1953 г. у Слуцку. Займаўся ў студыі выяўленчага мастацтва гарадскога Дома піянераў і школьнікаў (кіраунік У.С. Садзін), у Рэспубліканскай школе-інтэрнаце па музыцы і выяўленчаму мастацтву. У 1977 г. скончыў аддзяленне жывапісу Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута (цяпер БелАМ). Вучыўся ў П. Крохалева, М. Данцыга, У. Сухаверхава. Жыве і працуе ў Гродна і Вільнюсе. У выстаўках удзельнічае з 1978 г. З 1985 г. сябра Беларускага саюза мастакоў. Пралацуе ў жанрах нацюрморта, пейзажа, партрэта, сюжэтнай карціны.

У творах любіць фантазіраваць, выкарыстоўвае прыём асацыяцый, ужывае сімваліку, сумяшчае прыёмы фігуратыўнага і абстрактнага жывапісу. Вядучай у творчасці з'яўляецца тэма ўзаемасувязі чалавека і прыроды.

У 1983 г. Уладзімір Голуб атрымаў прэмію Ленінскага камсамола Беларусі, у 2001 г. Беларускім саюзам мастакоў адзначаны медалём "За заслугі ў выяўленчым мастацтве". Пэўны час узначальваў праўленне Гродзенскага абласнога аддзялення Саюза мастакоў.

Актыўна ўдзельнічае ў выстаўках, сярод якіх - Выстаўка маладых мастакоў (1983, Мінск), Рэспубліканская выстаўка "Перамога" (1985, Мінск), персанальная выстаўка (1990, Гродна), "Белавежа-90" (Беласток, Польша), групавая выстаўка ў Швецыі (1992, гг. Чопінг і Мальве), "Майстры беларускага выяўленчага мастацтва" (1996, Вільнюс). У 2004 г. адбылася персанальная выстаўка ў Слуцку.

Творы мастака заходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, Музеі сучаснага мастацтва, Мастацкім фондзе Беларускага саюза мастакоў (усе - Мінск), Віцебскім музеі імя М. Шагала, Гродзенскім гісторыка-археалагічным музеем, Навагрудскім і Слуцкім краязнайчых музеях, іншых дзяржаўных і прыватных зборах Беларусі, Польшчы, Літвы, Расіі, Германіі, Галандыі, Італіі, Іспаніі, Ізраіля, Швецыі. Літ.: 2; 14, т. № 5, с. 326; 15, с. 128; 110, т. № 2, с. 468; 150; 180; 191; 192.

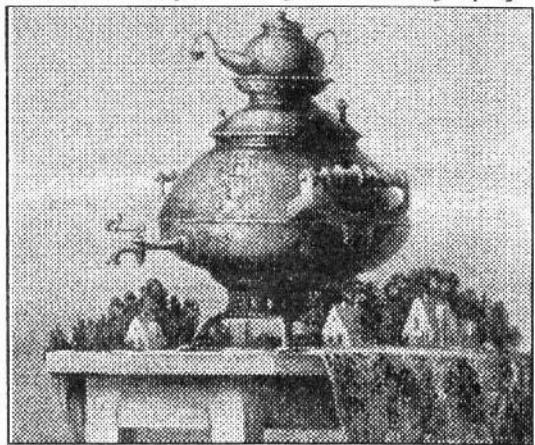
Гуткоўскі Павел Макаравіч (25. 01.1893-13.10.1962)

Мастак-графік і жывапісец, адзін з пачынальнікаў беларускай савецкай графікі. Нарадзіўся ў вёсцы Забелы Слуцкага павета ў сям'і ветурача. Вучыўся ў Мінску ў іканапіснай майстэрні П. Курбатава, потым у мастацкай школе ў Варшаве. Пасля рэвалюцыі ўдасканальваў майстэрства ў Вышэйшых мастацкатахнічных майстэрнях у Москве. Там захапіўсямагчымасцямі новых стылёвых накірункаў, сярод якіх найбольшым уплывам адзначаўся канструктыўізм. Яго дакладныя абагульненныя формы, зразумелая лаканічная мова мелі рашаюче значэнне на выпрацоўку творчага почырка мастака. П. Гуткоўскі - аўтар палітычных і агітацыйных плакатаў, жанравых кампазіцый, ілюстрацый да кніг і часопісаў, экслібрисаў. Працаваў у тэхніках лінагравюры, ксілаграфії, акварэлі, гуашы, малюнка алоўкам і тушшу. У выстаўках ўдзельнічаў з 1921 г., у тым ліку - удзельнік 1-й Усебеларускай мастацкай выстаўкі 1925 г. У 1928 г. у ліку чатырох беларускіх мастакоў прадставіў свае работы на Міжнародную выстаўку экслібриса ў Лос-Анжэлесе. У 1921 г. уваходзіў у склад экспедыцыі ў Слуцкі павет па вывучэнню народнага мастацтва.

Як ілюстратар і шрыфтавік працаваў мастаком-афарміцелем першага беларускага савецкага часопіса "Заря Запада", у 1920-я гг. працаваў у мінскіх мастацка-вытворчых майстэрнях "Выяўленчае мастацтва". З 1928 г. уваходзіў у аўтарскі саюз мастакоў "Прамень". Прымайць удзел у афармленні часопіса "Маладняк", для якога зрабіў малюнкі сімвалічнага гучання. Аўтар шэрагу выкананых у розных тэхніках партрэтаў У.Леніна, у тэхніцы лінагравюры стварыў рамантычныя па харектару партрэты-вобразы рэвалюцыянероў Г.Пляханава, К.Лібкнекта, М.Дыбенкі, А.Чарвякова і іншых.

Разам з маладымі мастакамі захапляўся ідэяй стварэння нацыянальнага мастацтва, падмурак якога шукалі ў часах мінулых. Мастак засвоіў традыцыйную для старажытнага беларускага мастацтва тэхніку гравюры на дрэве. Рабіў сюжэтныя кампазіцыі, партрэты дзеячаў нацыянальнай культуры - Я.Купалы (1925, алей), Я.Коласа (акварэль), А.Сержпютовскага (1929, малюнак). Ілюстрыраваў кнігі Я.Коласа, А.Якімовіча.

Літ.: 33, т. № 4, с. 34, 38, 40, 42, 47, 105-118, 122, 125, 127, 128, 135, 136, 149, 153; 110, т. № 2, с. 468; 98; 99; 164.

У. Голуб. "Ускраіна". 2003

П. Гуткоўскі. Марка выдавецтва. 1923

Дубінка Вячеслаў Андрэевіч

Мастак выцінанкі, пісьменнік, фатограф. Уваходзіць у склад трох творчых аб'яднанняў Беларусі - саюзы мастакоў, пісьменнікаў, журналістаў.

Нарадзіўся ў Слуцку ў 1941 г. займаўся ў студыі выяўленчага мастацтва гарадскога Дома піянераў і школьнікаў (кіраунік У.С. Садзін). У 1961 г. скончыў будаўнічае аддзяленне Чарнавіцкага чыгуначнага тэхнікума. Пазней вучыўся на аператарскім факультэце Усесаюзнага дзяржаўнага інстытута кінематографіі.

З 1964 г. займаецца фатаграфіяй, быў фотакарэспандэнтам слуцкай, салігорскай, любанскай раённых газет, з 1966 - рэспубліканскіх - "Звязда", "Чырвоная змена". Аўтар фотаальбомаў і кніг публіцыстыкі.

У канцы 1960-х гг. захапіўся выцінанкай (выразанкай). З'яўляецца ініцыятарам адраджэння гэтага віда мастацтва на Беларусі. У мастацкіх выставах удзельнічае з 1970-х гг. Аформіў шэраг кніг для дзяцей і пазытычных зборнікаў, у тым ліку "Жывыя літары" А. Вольскага, "Казка пра паўліна" В. Іпатавай, зборнік твораў Г. Каржанеўскай, В. Хамчук, С. Басуматравай. Літ.: 50; 110, т.№2 ,с.472; 170.

В. Дубінка. "Згадка пра Радзіму". 1999

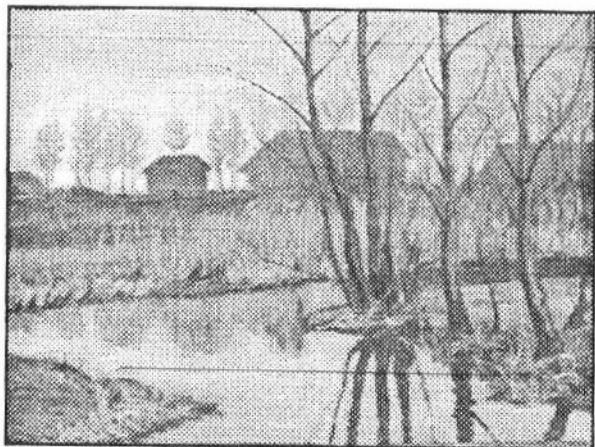

Жыткоў Уладзімір Мікалаевіч

Самадзейны мастак-жывапісец. Нарадзіўся ў 1939 г. у Слуцку. Скончыў СШ №3, у 1954-58 гг. займаўся ў студыі выяўленчага мастацтва гарадскога Дома піянераў і школьнікаў (кіраунік У.С. Садзін). Працаваў мастаком кінатэатраў "Беларусь" і "Цэнтральны". Большасць станковых жывапісных твораў і эцюдаў з натуры - краявіды Случчыны. Таксама працуе ў жанры націорморта і партрэта. Мае шэраг персанальных выставак у Слуцку, прымаў удзел у гарадскіх, абласных, рэспубліканскіх і усесаюзных выстаўках самадзейнай народнай творчасці.

Узнагароджаны Граматай Усесаюзнай выстаўкі (1974), шэрагам дыпломаў 1-й і 3-й ступеняў абласных выставак самадзейнай народнай творчасці. Работы мастака знаходзяцца ў прыватных зборах, у Слуцкім краязнаўчым музеі.

Літ.: 67; 117; 118; 161; 165, с.5.

У. Жыткоў. "Вясновы краявід". 1985

Капчыц Хаім (Капчыц Яфім Ісаакавіч)

Мастак-жывапісец, графік, майстар манументальнага мастацтва, рэстаўратар, педагог. Нарадзіўся ў 1937 г. у Слуцку. У 1963 г. скончыў Вышэйшае мастацка-прамысловое вучылішча імя В. А. Мухінай у Маскве. У творчасці дамінуе яўрэйская нацыянальная тэма, якая пачалася з графічнай серыі "Яўрэйская азбука" (1960). У 1981 г. эмігрыраваў у Ізраіль, жыве ў Іерусаліме. У 1982-86 гг. вёў курсы графікі і манументальнага мастацтва, вітража і мазаікі ў каледжы ОРТ-Невім у Іерусаліме. Аўтар серыі жывапісных работ "Прапрокі" (з 1987 г.), манументальных роспісаў і вітражоў у сінагогах Іерусаліма, Хедэра і іншых гарадоў. За мазаіку ў парку Ізраіля на Міжнароднай выстаўцы ЭКСПА-90 (Японія), узнагароджаны залатым медалём. Займаецца рэстаўрацыяй старожытных манументальных твораў. Удзельнік шматлікіх выставак у Ізраілі, ЗША, Францыі, Японіі і іншых.

Літ.: 61, с.128, 203.

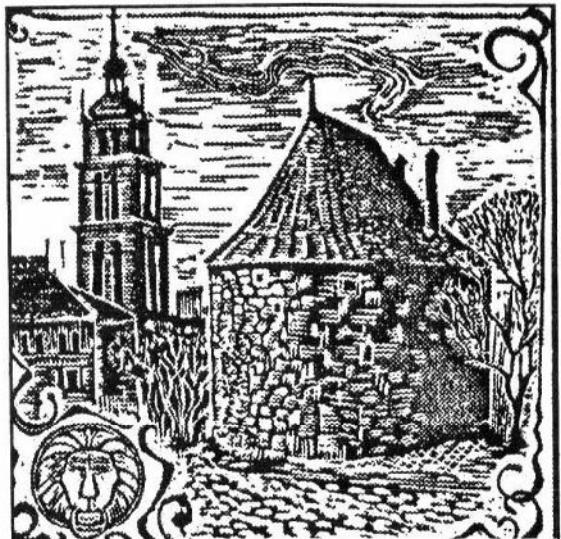

Каранюхін Аляксандр Юр'евіч (28.01.1961 - 6.05.1992)

Мастак-графік. Нарадзіўся ў вёсцы Загор'е Слуцкага раёна. Займаўся ў гуртку выяўленчага мастацтва пры Бокшыцкай СШ (кіраўнік Г.Ф. Шуневіч). У 1979 г. скончыў Мінскае мастацкае вучылішча. Пасля службы ў арміі працаў у Мінску настаўнікам майсання ў школе, мастаком-афарміцелем у розных установах. У 1986 г. стаў студэнтам мастацкага факультэта Украінскага паліграфічнага інстытута імя І.Фёдарава ў Львове.

Аўтар работ, зробленых тушшу на паперы, сангінай, у тэхніцы гравюры на лінолеуме, афорта (акватынта).

Аформіў кнігі сібірскага паэта А. Чарэўчанкі "Мерзлата" (Магадан, 1991), казку Андэрсана "Русалачка" (Магадан, 1991), кнігу па рыбалоўству. Персанальная выстаўка работ Аляксандра Каранюхіна адбылася ў 1999 г. у Слуцкай дзіцячай мастацкай школе. Другім захапленнем мастака была пазія. Яго вершы апублікованы ў зборніку маладых паэтай і празаікаў "Выстралы ў начы" (Мн. 1994). Літ.: 65; 166; 167.

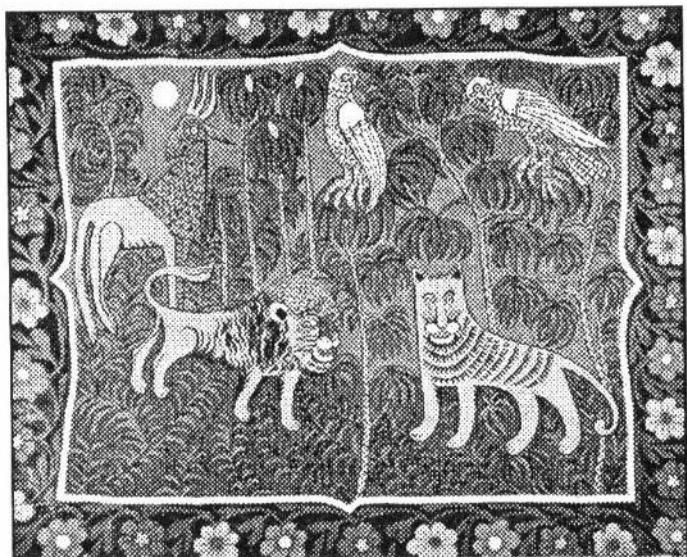

А. Каранюхін. "Львоўскі краявід". 1988

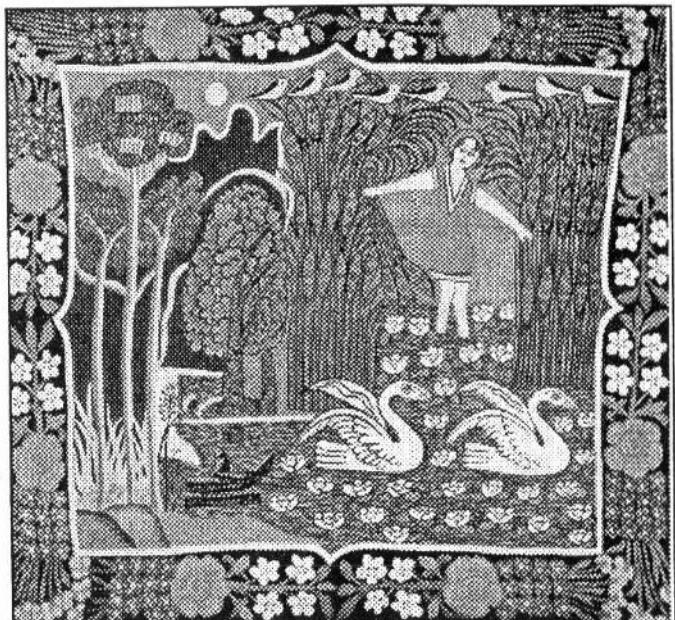

Кіш Алены Андрэеўны (1889 - 1949)

Народная мастачка. Нарадзілася ў мястэчку Раманава Слуцкага павета (цяпер вёска Леніна Слуцкага р-на) у сялянскай сям'і. Спецыяльны мастацкай адукацыі не атрымала. Аўтар майсаных насценных дываноў з фантатычна-алегарычнымі сюжэтамі ("Рай", "У райскім садзе", "Дзева на водах"), якія ствараліся пад час вандровак па вёсках Случчыны. Арыгінальныя па сюжэтах, не маючыя аналогі ў народным беларускім мастацтве, яе работы, у якіх спалучаюцца дэкаратыўна-арнаментальны і сюжэтны жывапіс, ставяць імя мастачкі ў шэраг сусветна вядомых мастакоў-прымітывістаў. Цяпер майсаныя дываны Алены Кіш захоўваюцца ў Заслаўскім музеі народнай творчасці. Яе мастацкая спадчына належыць да лепшых узору творчага самавыяўлення беларускага народа. Вядомасць імя мастачкі набывае пасля 1-й Рэспубліканскай выстаўкі народных майсаных дываноў (1978), дзе работы Алены Кіш, знайдзеныя і адрестаўрыраваныя мастаком У. Басалыгам, былі выстаўлены ўпершыню. Імя мастачкі можна знайсці ў выдадзенай у Югаславії "Сусветнай энцыклапедыі нау́нага мастацтва", дзе даюцца звесткі пра 800 найбольш вядомых мастакоў-прымітывістаў Свету. Літ.: 10; 23; 24; 33, т. №? с. 280-282; 49; 110, т. №2, с. 476; 128; 173; 193, т. №3 с. 61; 196; 197; 198.

А. Кіш. "Рай". "Дзева на водах". 1930-40-я гг.

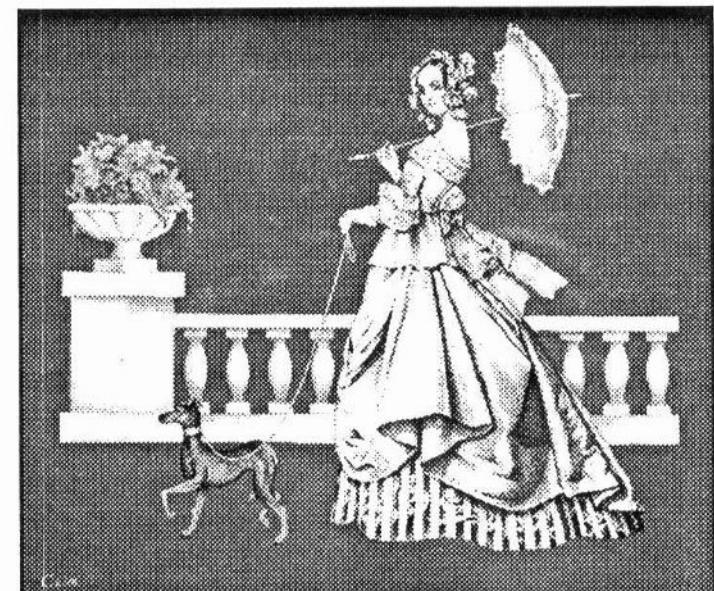

Клімаў Ігар Аляксандравіч

Мастак-графік і жывапісец. Нарадзіўся ў Слуцку ў 1971 г. Вучыўся ў СШ №1, у 1981-1985 гг. займаўся ў Слуцкай дзіцячай мастацкай школе. У 1988 г. скончыў Мінскае матацкае вучылішча. У 1992-1994 гг. працаваў выкладчыкам Слуцкай ДМШ, пазней - мастаком на прадпрыемствах гандлю. Удзельнічае ў гарадскіх і рэспубліканскіх выстаўках. Мініяцюрныя графічныя творы звычайна выконвае ў змешанай тэхніцы (туш, акварэль, гуаш). Ім уласціва вытанчанасць і далікатнасць выканання, дэталёвая працоўка форм. Аформіў кнігі слуцкіх пісьменнікаў К.Цыбульскага "Вечер эпохи"(1997), З.Вішнёва "Штабкавы тамтам"(1998), А.Буркіна "Путь жизненный пройдя до середины."(1999)

I. Клімаў. "Музыцыруочы каўбой".

"Дама з парасонам". 2000

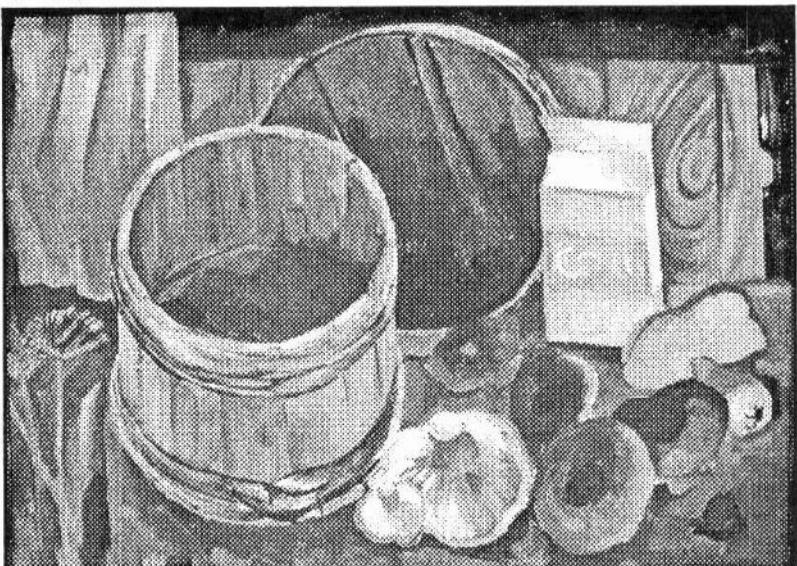
Клязовіч Анатоль Васільевіч(1941 - 5.11.2000)

Мастак па інтэр'еру і жывапісец. Нарадзіўся ў вёсцы Вялікая Сліва Слуцкага раёна. Вучыўся ў Мінскім мастацкім вучылішчы, пасля службы ў арміі скончыў Дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут (аддзяленне прамысловага мастацтва і інтэр'ера). Працаваў у Слуцкім філіяле Мінскіх мастацкіх майстэрняў мастацкага фонду Беларусі. Аўтар праектаў інтэр'ераў Слуцкага і Салігорскага краязнаўчых музеяў, інтэр'ера Слуцкага аўтавакзала. У станковым жывапісе аддаваў перавагу пейзажу ("Случ каля вёскі Нежаўка", алей, 1975), нацюрморту ("Нацюрморт з грыбамі", алей, 1975), сюжэтна-тэматичнай кампазіцыі ("Працоўны дзень скончыўся", алей, 1977). На творчую манежу мастака аказала ўплыў эс-

тэтыка "суровага стылю". Творам уласціва выразнасць і абагульненасць формаў, сакавітасць колеру. Работы захоўваюцца ў Слуцкім краязнаўчым музеі. Літ.: 87; 110,

A. Клязовіч. "Случ каля вёскі Нежаўка". 1975

"Нацюрморт з грыбамі". 1975

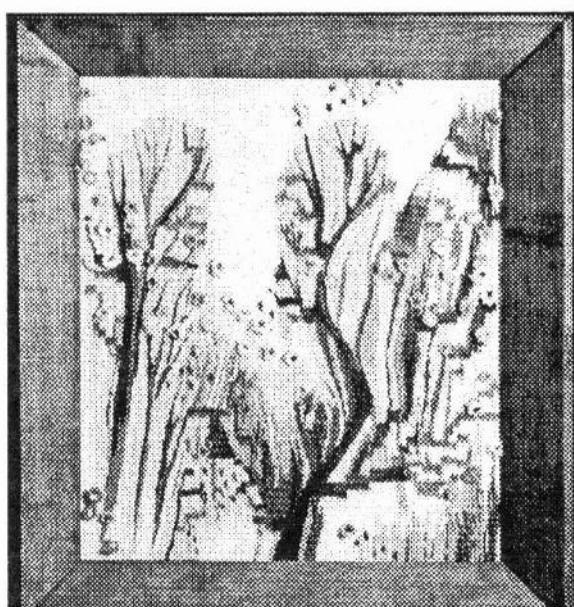

Мацюшэнкава (Шуневіч) Гунефа Фёдараўна

Мастак-педагог. Нарадзілася ў 1949 годзе ў вёсцы Граўжы Шаркаўшчынскага раёна Віцебскай вобласці ў сялянскай сям'і. У 1972 годзе скончыла мастацка-графічны факультэт Віцебскага педагогічнага інстытута імя С.М.Кірава. Выкладала майяканне ў сярэдніх школах Слуцка і Слуцкага раёна. З 1985 года працуе выкладчыкам дэкаратыўнай кампазіцыі ў Слуцкай дзіцячай мастацкай школе.

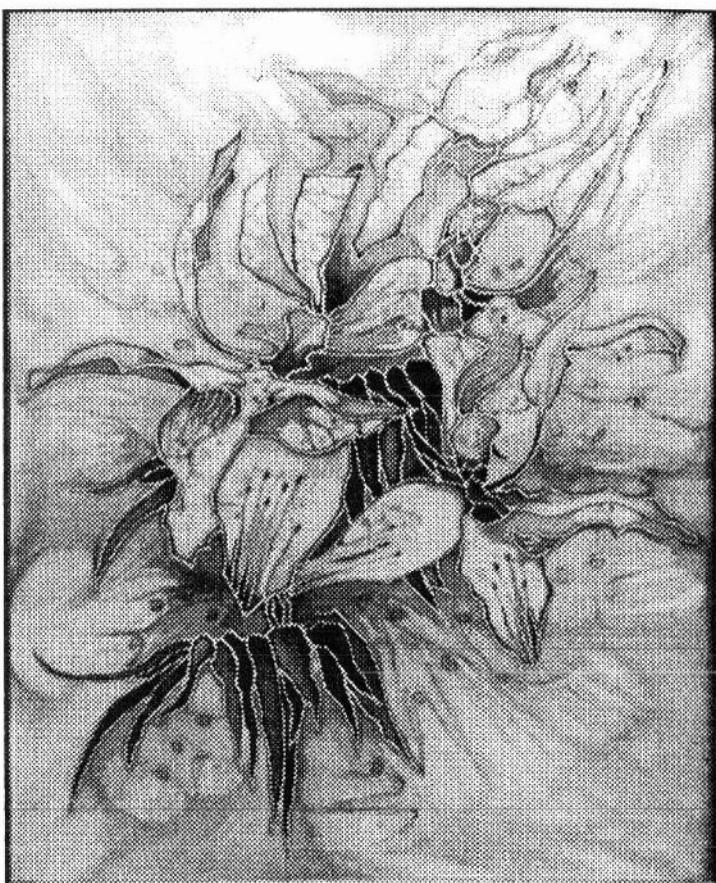
Зробленыя пад яе кіраўніцтвам работы навучэнцаў ДМШ неаднойчы адзначаліся прызывымі месцамі на рэспубліканскіх і міжнародных выстаяўках і конкурсах. За поспехі ў вучобе і выставачнай дзейнасці шэраг яе выхаванцаў атрымалі стыпендыі Спецыяльнага фонда Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі. Сама выкладчыца адзначана ўзнагародамі Упраўлення культуры аблвыканкама, Міністэрства культуры Беларусі. У 2000 г. атрымала Спецыяльную прэмію Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь у намінацыі "За выхаванне творчай моладзі".

Творчыя работы выконвае ў тэхніках дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва (мініябель, батык, вышыўка, кераміка) і станковай графікі (акварэль, туш, аловак). Удзельніца гарадскіх, абласных і Рэспубліканскіх мастацкіх выставак . Літ.: 32; 170.

Г. Мацюшэнка. "Цвіценне". Габелен. 1987

"Кветкі." Батык. 2001

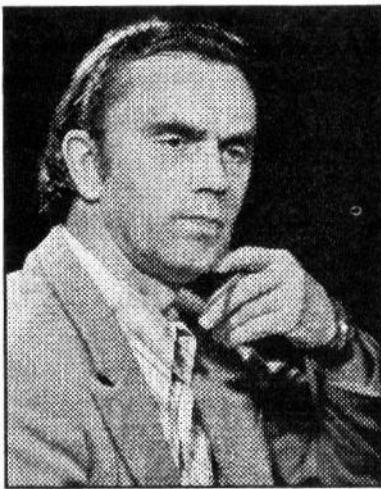

Мурашка Вячаслаў Пятровіч

Мастак-плакатыст. Нарадзіўся 31.07.1955 г. у вёсцы Бязверхавічы Слуцкага раёна. Вучыўся ў Салігорскай дзіцячай мастацкай школе, у 1978 г. скончыў Беларускі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут (цяпер БелАМ). Жыве ў Мінску. У мастацкіх выстаяўках удзельнічае з 1978 г. З 1990 г. сябра Беларускага саюза мастакоў. Асноўныя творы - плакаты "Першадрукару Ф. Скарэну - 500 гадоў", "Курапаты", "Паскарэнне". Літ.: 15, с.376; 110, т.№2, с. 485.

Праатцоў (?-?)

Слуцкі мастак пачатку XX ст. Вядомы па ўспамінах Уладзіслава Галубка (1920 г.) як аўтар партрэта Янкі Купалы для Беларускага нацыянальнага камітэта ў Слуцку. Літ.: 30.

Пратасеня Іван Міхайлавіч

Мастак-акварэліст і майстар кніжнай графікі (малюнак алоўкам). Нарадзіўся ў вёсцы Старцавічы (цяпер Знамя) Слуцкага раёна 1.02.1931 г. У 1957 г. скончыў Мінскае мастацкае вучылішча, а ў 1965 г. - Маскоўскі паліграфічны інстытут. У мастацкіх выстаўках удзельнічае з 1964 г. Сябра Беларускага саюза мастакоў з 1973 г. Жыве ў Мінску.

Творчая біяграфія Івана Пратасені звязана з мастацкім афармленнем кніг і часопісаў. З 1958 г. ён мастак Дзяржаўнага камітэта па тэлебачанню і радыёвяшчанню, з 1965 г. - мастацкі рэдактар выдавецтва "Ураджай", у 1972-84 гг. - мастацкі рэдактар выдавецтва "Беларуская Савецкая Энцыклапедыя", з 1985 г. - мастацкі рэдактар часопіса "Работніца і сялянка" (цяпер "Алеся"). Работа на гэтых пасадах адзначана многімі рэспубліканскімі і ўсесаюзнымі дыпломамі, у тым ліку - Дыплом імя Францыска Скарыны 1984 г. за першы том "Энцыклапедыі літаратуры і мастацтва Беларусі".

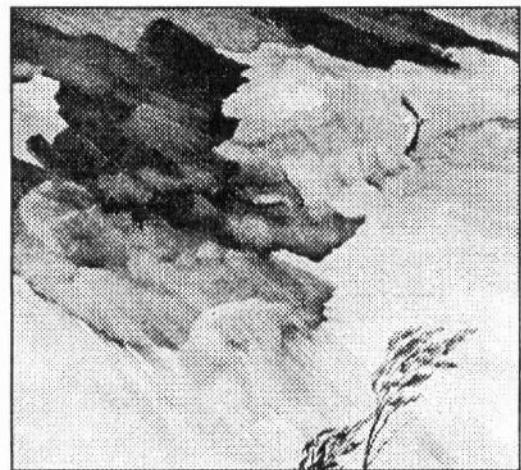
Значная частка станковых твораў прысвечана выдатным асобым нацыянальнай гісторыі. Сярод іх - "Думы Цёткі" (А. Пашкевіч, 1976), "Кірыла Тураўскі" (1979), "Максім Багдановіч і Зоська Верас у Мінску. 1916 г." (1982), "Кветкі радзімы. Ф. Скарына" (1986). У 1979-81 гг. стварыў серыю выяў помнікаў архітэктуры Беларусі. Пачуцці да сваёй радзімы перадаюцца ў работах "Бацькоўскі дом" (1972), "Аб перажытым. Партрэт бацькі" (1974), "Сцяжынка да бацькоўскай хаты" (1980), "Случ - рака палеская" (1980), "Спеюць антонаўкі" (1980).

Мастак карыстаецца хуткай, эцюднага характару манерай выканання, якой уласцівы абагульненне формаў. Выкарыстоўвае і прыёмы спалучэння шырокага пісьма з наступнай дасканалай прапіскай асобных частак твора і асобных дэталяў.

Пераважная большасць партрэтаў і тэматычных кампазіцый адразніваюцца працягласцю выканання, шматслойнай прапіскай, працраоўкай дэталяў, вытанчанасцю формаў. Каляровая гама твораў, як правіла, выклікае ў гледача мяккі, лірычны настрой.

Работы мастака знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва, Літаратурным музеі імя М.Багдановіча (Мінск), Мастацкім фондзе БСМ, Мінскім абласным краязнаўчым музеем (Маладзечна), Брэсцкім і Магілёўскім абласных краязнаўчых музеях, у шэрагу іншых музеяў Беларусі (Навагрудак, Тураў), Pacii (Яраслаўль), у прыватных калекцыях рэспублікі і замежных. Свае творы Іван Пратасеня не раз прадстаўляў слуцкаму гледачу на персанальных і груповых выстаўках. У Слуцкім краязнаўчым музеі захоўваюцца работы "Случ - рака палеская", "Белыя росы", "Бацькоўскі дом".

Літ.: 5; 15, с.428; 16, с.48; 17, с. 84, 110; 18, с. 163; 19, с. 187; 31; 33, т.№6, с.100, 103, 276; 96; 110, т.№2, с. 489; 144; 145; 156 ,с.60; 187, с.174; 188; 193, т.№4, с.381; 202, с. 592

I. Пратасеня. "Прадvezha". 1982

I. Пратасеня. "Бацькоўскі дом". 1972

Рубец Аляксандр Міхайлавіч

Мастак- жывапісец і графік. Нарадзіўся ў 1953 годзе ў Слуцку. Да 1967 году займаўся ў студыі выяўленчага мастацтва Слуцкага Дома піянераў і школьнікаў (кіраўнік Ул. Садзін), потым - у Рэспубліканскай школе-інтэрнаце па музыцы і выяўленчаму мастацтву (цяпер мастацкі ліцэй). Жыве і працуе ў горадзе Піяцігорску (Расія). Літ.: 58; 67;

Садзін Уладзімір Сцяпанавіч

Мастак-графік і жывапісець, педагог. Нарадзіўся 19.03.1924 г. у сяле Чыркова Лунінскага раёна Пензенскай вобласці (Расія) ў сялянскай сям'і. Пасля вучобы ў сярэдняй школе з 1940 г. займаўся ў школе Фабрычна-завадскага навучання, атрымаў спецыяльнасць слесара па рамонту аўтамабіляў і ў 1941 г. накіраваны на работу ў Ташкент. У 1943 г. прызваны ў Чырвоную Армію. Служыў у ракетна-артылерыйскіх войсках ("каюшы"). Прыймаў удзел у ваенных дзеяннях на Курскай дузе, на Украіне, Беларусі, канец вайны застаў пад Кенігсбергам. Узнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны II ступені, медалямі "За адвагу", "За ўзяцце Кенігсберга", "За перамогу над Германіяй у Вялікай Айчыннай вайне 1941-1945 гг." і шэрагам іншых. У 1945 г. вайсковая частка, дзе служыў Садзін, выводзіцца ў Слуцк. Тут ён застаецца пасля службы ў войску.

Маляваннем захапляўся з дзяяцінства. Не пакідаў аловак і паперу на фронце. Яго лепшыя франтавыя замалёўкі цяпер захоўваюцца ў фондах Дзяржаўнага музея Вялікай Айчыннай вайны ў Мінску. Стаўшы жыхаром Слуцка, працаваў мастаком-афарміцелем у Доме афіцэралу, Доме культуры, гарадскім парку, з 1966 г. - у Слуцкім філіяле Мінскай мастацкай майстэрні Мастацкага Фонду БССР.

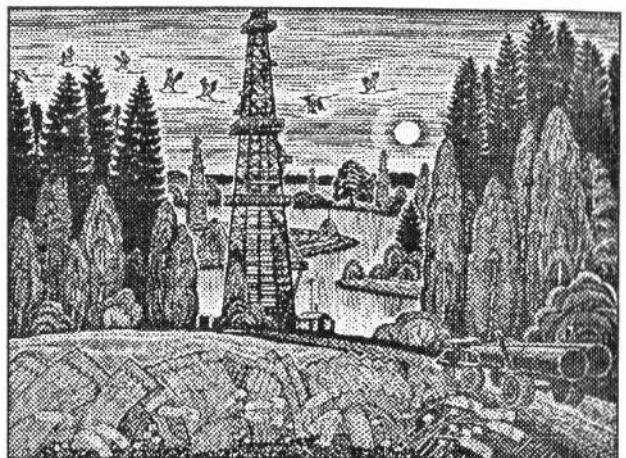
У 1953 г. скончыў завочнае аддзяленне малявання і жывапісу Усесаюзнага Дома народнай творчасці ў Москве. Вучыўся ў Р. Закіна, А. Зэдэлер. Вызначальнымі як у той час, так і пазней, сталі контакты з мастакамі У.А. Фаворскім, Ю.М. Непрынцавым, М.М. Жукавым, кансультаты і парады якіх мелі ўплыў на далейшы творчы шлях.

З 1960 г. Уладзімір Садзін актыўна ўдзельнічае ў выстаўках і конкурсах, што праводзіліся ў краіне і за мяжой. У 1964 г. уступае ў Саюз Мастакоў СССР (цяпер БСМ).

Да пачатку 1960-х гг. працаваў пераважна ў тэхніцы алайнага жывапісу. Работы - гарадскія пейзажы і краявіды Случчыны: "Восень. Дубок" (1957), "Вясна. Першая зеляніна" (1958), "Восень. Вечар" (1958), "Зазелянела" (1960). Яны невялікія па памерах, напісаны на кардоне пастозна ў стылі рускага реалістычнага жывапісу канца XIX - пачатку XX стст. Для іх агульным з'яўляецца эмасціянальная напоўненасць, якая адпавядае перадаваемаму стану прыроды.

Пасля 1961 г. мастак звяртаецца да графікі, аддаючы асаблівую ўвагу тэхніцы гравюры на лінолеуме. З гэтага часу адной з дамінуючых у творчасці становіцца індустрыяльная тэма. Сюжэты знаходзяцца побач: непадалёку ад Слуцка пачынаецца прымысловая распрацоўка залежаў калійных соляў, узводзіцца новы шахцёрскі горад Салігорск. Стваральная праца людзей, супаддзе і гармонія індустріі і прыроды, прыгажосць форм новых, вынайдзеных чалавекам, канструкцый - вось той узнёслы і рамантычны погляд, што кіруе мастаком, які трymае цяпер у руках разец і прамавугольны кавалак лінолеуму. Зрабіўшы серыю "Салігорскі калійны камбінат" (1960-1962), Уладзімір Садзін ладзіць паездкі на іншыя новабудоўлі рэспублікі. З'яўляюцца графічныя серы "Беларусь індустрыяльная" (1973), "Нафта Палесся" (1977-78). Адной з апошніх на індустрыяльную тэму з'яўляецца серыя "Байкала-Амурская магістраль" (1974-1982).

Паралельна з індустрыяльнай, у графіцы развіваецца і тэма, сюжэтная лінія якой закладзена ў ранейшым пейзажным жывапісу. Мастак працуе над графічнымі пейзажнымі цыкламі "Белавежская пушча" (1960-63), "Па Сібіры" (1963-69-83), "Паўночныя матывы" (1972-73), "На радзіме Сяргея Ясеніна" (1971). Пейзажныя матывы

У. Садзін. "Палескі пейзаж". 1986

У. Садзін. "На промысел". 1972

цяпер вырашаюцца больш вобразна, кампазіція набывае выразнае дэкаратыўнае гучанне, якое адпавядзе магчымасцям лінагравюры.

У беларускім мастацтве У. Садзін і зарэкамендаваў сябе пераважна як мастак-графік, майстар лінагравюры. Найбольш актыўная выставачная дзейнасць прыпадае на 1970-80-я гады. У 1969 г. адзначаны 1-й прэміяй Міністэрства культуры БССР за лепшую работу, прадстаўленую на рэспубліканскую выставуку. Работы мастака з'яўляюцца на старонках перыядычных выданняў краіны. За ўдзел у конкурсах твораў выяўленчага мастацтва, што праводзіліся часопісам "Рабоче-крэсцянскій корреспондент", у 1974 г. атрымаў 3-ю прэмію, у 1975 - 2-я прэмію, 1977 і 1979 гг. адзначаны 1-мі прэміямі. На конкурсах пад назвай "Наш вернісаж", што праводзіліся штотыднёвікам "Неделя", у 1973 і 1979 гг. атрыманы 3-я прэмія, у 1978 і 1981 гг. - 2-я прэмія, у 1983 - 1-я.

Першыя знаёмыя з гледачом пачыналіся з удзелаў у выставаўкам самадзейнага мастацтва. У 1952 г. сустракаем імя У. Садзіна на гарадской выстаўцы самадзейных мастакоў, потым на абласных у Бабруйску (1952) і Мінску (1955, 1959). У 1957 і 1961 гг. ён удзельнік Усесаюзных выставак твораў самадзейных мастакоў. Пачынаючы з групавой выстаўкі работ кандыдатаў у члены Саюза мастакоў у Мінску ў 1958 г., а потым у якасці члена Саюза мастакоў СССР, Садзін прымае ўдзел ва ўсіх рэспубліканскіх, а таксама усесаюзных выстаўках. У 1963 г. арганізуваў першую персанальную выстаўку ў Слуцку. Примае ўдзелы ў выстаўках графікі беларускіх і савецкіх мастакоў за межамі краіны: ЗША (Нью-Ёрк, 1958), Францыя (Парыж, 1967, 1974), Югаславія (Белград, 1973), Бельгія (1967), Польшча (1973, 1976, 1980), Швейцарыя (1976), Чэхаславакія (1977), Германія (1976, 1977), Англія (1977), Інданезія (1980), Сірыя (1983).

Акрамя лінагравюры, мастак спрабуе свае сілы ў іншых графічных тэхніках - афорт, гравюра на кардо-не, дрэве. Працуе гуашшу, акварэллю, пастэллю, тушшу, робіць манатыпіі. У гэтых тэхніках выкананы серыі і цыклы "Архітэктурныя помнікі Расіі" (1970), "Па гарадах Германіі" (1974), "Па Японіі" (1978), "Па Індый" (1980), "Па Балгарыі" (1982), "Па В'етнаму" (1984), "Па ЗША" (1986), "Па гарадах Заходняй Еўропы" (1988), у тэхніцы алейнага жывапісу - серыі пейзажаў "Крым", "Каўказ" (1970-1990-я гг.). З 2-й паловы 1980-х гадоў зноў аддае перавагу жывапісу алеем. У параўнанні з ранейшым, цяпер жывапіс набывае больш дэкаратыўнае гучанне, больш насычаным і сакавітым становіцца колеравае рашэнне работ. Пераважна гэта пейзажы, аднак звяртаеца мастак таксама да сюжэтных кампазіцый і націорморта.

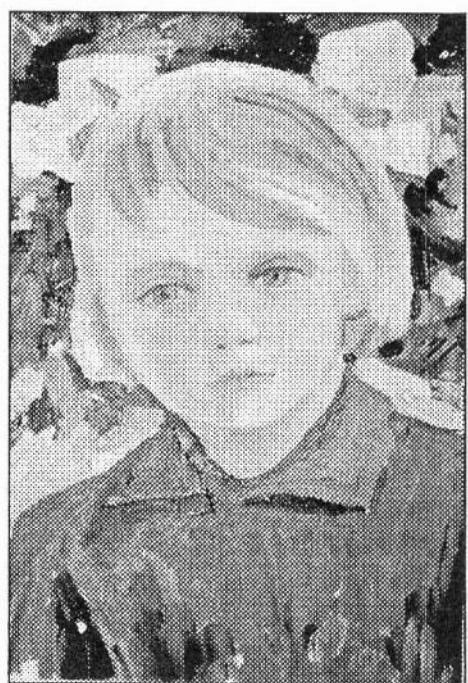
Паралельна з актыўнай творчай дзейнасцю мастак вядзе плённую работу ў якасці кіраўніка створанай ім у 1953 г. пры гарадскім Доме піянераў і школьнікаў студыі выяўленчага мастацтва. Студыя прымае ўдзелы ў рэспубліканскіх, усесаюзных, міжнародных выстаўках і конкурсах. Асобныя ўдзельнікі, студыя і яе кіраўнік атрымліваюць шматлікія ўзнагароды. За высокі творчы ўзровень і дасягненні студыі выяўленчага мастацтва Слуцкага Дома піянераў і школьнікаў у 1980 г. прысвоена званне "Народная". Яе кіраўнік у чэрвені 1985 г. атрымаў нагрудны знак "Выдатнік народнай адукацыі", а ў жніўні 1985 г. яму прысвоена званне заслужанага работніка культуры БССР. Многія выхаванцы студыі сталі выкладчыкамі, выхавацелямі, архітэктарамі. Сярод быльых студыцай - цяперашнія мастакі Уладзімір і Міхаіл Басалыгі, Георгій Скрыпніченка, Уладзімір Суздальцаў, Аляксандр Рубец, Уладзімір Цэслер, Уладзімір Акулаў.

Творы У. Садзіна захоўваюцца ў Слуцкім краязнаўчым музеі, знаходзяцца ў шэрагу іншых установаў горада, у Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, Мінскім абласным і Рэспубліканскім Дамах народнай творчасці, музеі Вялікай Айчыннай вайны, фондах Беларускага саюза мастакоў (усе - Мінск), у музеях і карцінных галерэях Паўладара (Казахстан), Камсамольска-на-Амуры, Шушанскага, Масквы, Санкт-Пецярбурга, Пензы (Расія), у прыватных і дзяржаўных зборах многіх замежных краін, у тым ліку ў інстытуце мастацтваў г. Філадэльфія (ЗША), мастацкай галерэі г. Плевена (Балгарыя), карціннай галерэі "Геккоса" г. Токія (Японія).

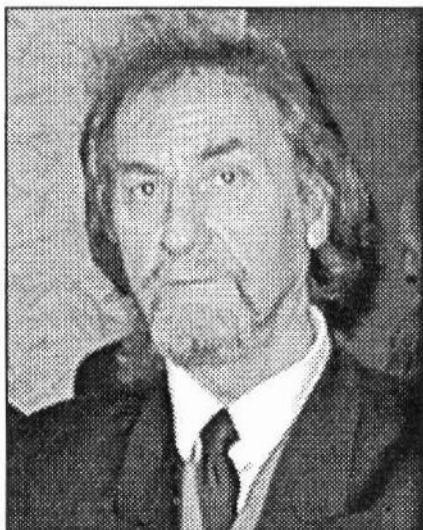
Літ.: 11; 15, с.478; 51; 55; 63; 77; 81; 93; 94; 104; 106; 107; 110, т.№2, с.498; 116; 121; 140; 141; 149; 154, с.310; 169; 187, с.101, 215, 248; 190; 193, с.605.

У. Садзін . Экслібрис Рыгора Родчанкі. 1976

У. Садзін. Партрэт дзяўчынкі. 1968

Скрыпнічэнка Георгій Сяргеевіч

Мастак-жывапісец і графік. Нарадзіўся 12.11.1940 г. у горадзе Нікалаеў (Украіна). Дзяцінства праішло ў Слуцку. Вучыўся ў СШ №10. Займаўся ў студыі выяўленчага мастацтва гарадскога Дома піянераў і школьнікаў (кіраунік У.С. Садзін). У 1966 г. скончыў Мінскае мастацкае вучылішча. Вучыўся ў А. Малішэўскага, Л.Шчамялёва, І.Эйдэльмана.

У выстаўках удзельнічае з 1965 года, з 1972 года сябра Беларускага саюза мастакоў. З 1997 г. - акадэмік Беларускай акадэміі выяўленчага мастацтва. Жыве ў Мінску.

Георгій Скрыпнічэнка працуе ў розных жанрах станковага жывапісу, станковай і кніжнай графікі. Да ранняга перыяду творчасці адносіцца створаны ў тэхніцы літографіі цыкл "Метамарфозы". Пазней з'явіліся цыклы "Выдатныя дзеячы беларускай культуры", "Стары горад".

Зрабіў ілюстрацыі да твораў В. Зуёнка "Панарама" і "Крутаяр", П. Пруднікава "Час майго нараджэння", А. Кудраўца "На зялёной дарозе", П. Прыходзькі "Калінавыя зоры", С. Сервантэса "Дон-Кіхот". Найбольш значнымі ў творчасці сталі жывапісная серыя "Мастак і Айчына", трывпікі "Мірная зямля" і "Гармонія стагоддзяў", цыклы "Палессе", "Мара".

Работам Георгія Сяргеевіча ўласціва сакавітасць колеравай гаммы, вытанчанасць сілуэтаў, дэталёвая працяроўка форм. Шэраг работ мастаком створаны ў рэалістычнай манеры, у некаторых ён карыстаецца прыёмамі сімвалікі і алегорыі. Любіць спалучаць амаль натуралистычна выпісаныя формы з дэкаратыўнымі або абстрактнымі ўстаўкамі, якія дапаўняе аплікацыяй або калажам. Адным з першых у беларускім мастацтве звярнуўся да напрамку "сюрэралізм".

Творы знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва, фондах БСМ (усе - Мінск), Слуцкім, Мастоўскім, Лунінецкім краязнаўчых музеях, Магнітагорскім мастацкім музеі, фондах Міністэрства культуры РСФСР. Літ.: 15, с. 502; 42; 72; 110, т. №2, с. 499, 114; 126; 127; 154; 172; 187, с. 196, 197, 248.

Г. Скрыпнічэнка. "З вякоў мінульых". 1987

Скарабагатаў Сцяпан Захаравіч (1920 - 1993)

Самадзейны мастак-жывапісец. Палкоўнік у адстаўцы. Нарадзіўся ў горадзе Навазыбкаў Бранскай вобласці (Расія). Пасля школы паступіў у Пензенскі мастацкі інстытут (цяпер вучылішча). У 1940 г., з другога курса прызваны на службу ў Чырвоную армію. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Узнагароджаны ордэнам "Айчыннай вайны" 2-й ступені (1944), ордэнам "Аляксандра Неўскага" (1945), медалямі. Пасля вайны скончыў Акадэмію бронетанкавых войскаў, слу-

жыў у Слуцку. Пасля выхаду ў адстаўку працаваў дырэктарам Слуцкага філіяла дзяржархіва, начальнікам грамадзянскай абароны раёна, узначальваў гарадскі Савет ветэранаў.

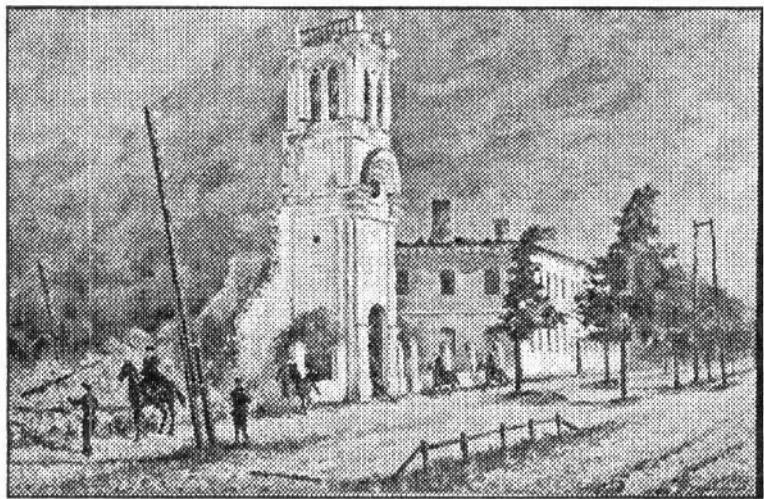
Жывапісам займаўся і падчас службы, але большая частка работ зроблена пасля звольнення ў запас. Арыентаваўся на рускі рэалістычны жывапіс пачатку XX ст.

Удзельнік гарадскіх выставак самадзейных мастакоў (1986, 1989), абласной (Дыплом 1-й ступені) і рэспубліканскай выставак (1987). Прымаў ўдзел у выстаўцы беларускіх народных майстроў на Украіне (Дні Беларусі на Украіне), народных майстроў Мінска і Мінскай вобласці ў Польшчы. У 1986, 1989, 1990, 1991 гг. адбыліся персанальныя выстаўкі ў Слуцку. Работы мастака захоўваюцца ў прыватных зборах жыхароў Слуцка, у Слуцкім краязнаўчым музеі.

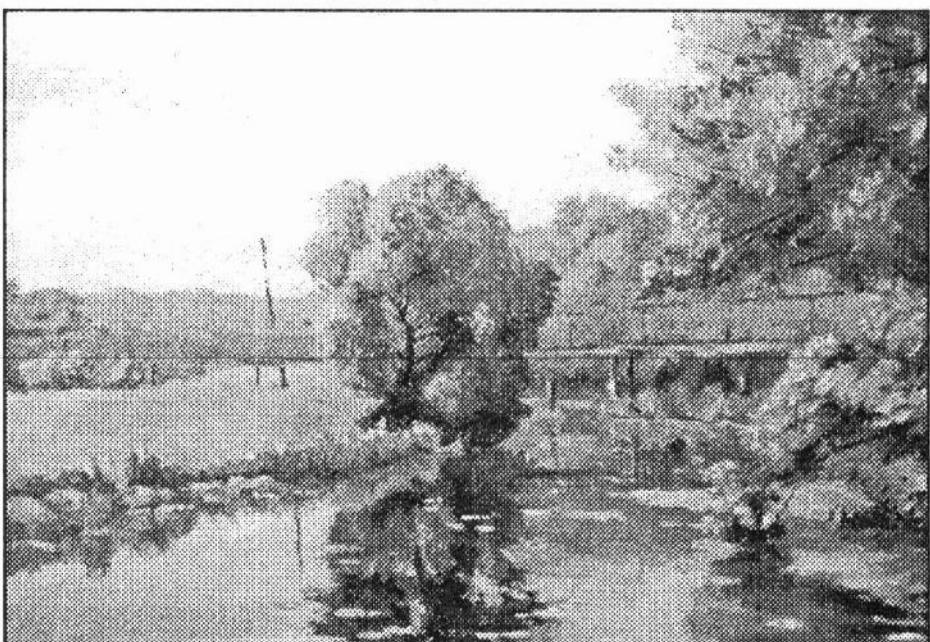
Літ.: 88; 136; 171.

С. Скарабагатаў. "Случ. Чортай мосцік".

1986

С. Скарабагатаў. "Слуцк у чэрвені 1944 года". 1981

Смалінскі Юзэф (1865 - 1927)

Польскі мастак і даследчык помнікаў старажытнасці. Займаўся таксама кансервацыяй і рэстаўрацыяй твораў старажытнага мастацтва. Выпускнік Варшаўскай рысавальнай школы Войцэха Герсана.

У 1904 г. займаўся вывучэннем помнікаў старажытнасці ў Слуцкім Трайчанскім манастыры. У выніку з'явіўся рукапіс "Партрэты і помнікі старажытнасці князёў Алелькавічаў у Слуцку". Для яго зрабіў шэраг фатадымкаў (архітэктурны ансамбль манастыра, жывапісныя партрэты князёў Алелькавічаў, пасці Юрыя Алелькавіча, творы дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва) і малюнкай (печаткі князёў Слуцкіх, загалоўныя лісты рукапісных кніг і г. д.). Рукапіс Ю. Смалінскага, які сёння захоўваецца ў аддзеле рукапісаў бібліятэкі Польскай акадэміі навук, з'яўляецца каштоўнай крыніцай вывучэння мастацкай спадчыны старажытнага Слуцка. Літ.: 64.

Ю. Смалінскі. Замалёўкі слуцкіх гармат і печаткі слуцкага князя. 1904

Стасевіч Галіна Харытонаўна
Майстар манументальна-дэкаратыўнага мастацтва. Нарадзілася 3.08.1948 г. у Слуцку. У 1967 г. скончыла Мінскі тэхнікум лёгкай прамысловасці, у 1975 г. - Беларускі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут (цяпер Беларуская акадэмія мастацтваў). У мастацкіх выстаўках удзельнічае з 1976 г. З 1991 г. сябра Беларускага саюза мастакоў. Жыве ў Барысаве.

Працуе пераважна ў тэхніцы ручнога ткацтва (габелен). Аўтар серыі габеленаў "Букеты" для кафе гасцініцы "Кастрычніцкая" (Мінск). Многія работы створаны ў сааўтарстве з В. С. Стасевічам - "Музыкі" (1986), "Беларускія асветнікі", "Пераможцы", "Восень", "Іней" і іншыя.

Літ.: 15, с. 509; 110, т. №2, с. 491.

Г. Стасевіч, В. Стасевіч. "Музыкі". 1986

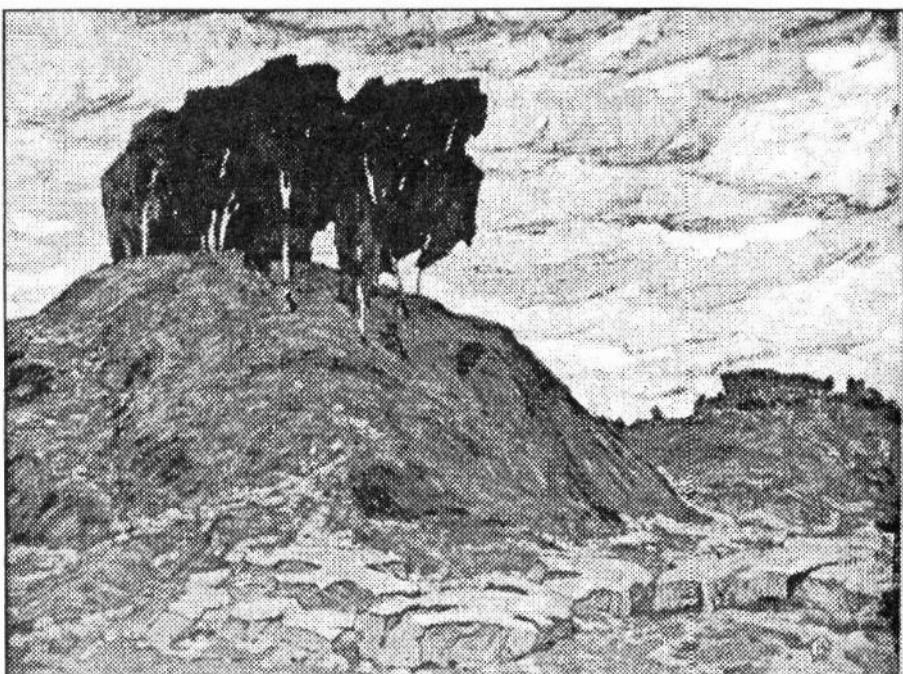

Суздальцаў Уладзімір Уладзіміравіч

Мастак-жывапісец і дызайнер. Нарадзіўся ў 1942 г. у Слуцку. У 1954-59 гг. займаўся ў студыі выяўленчага мастацтва гарадскага Дома піянераў і школьнікаў (кіраўнік У.С. Садзін). Скончыў Вышэйшае мастацка-прамысловое (былое Строганаўскае) вучылішча.

Жыве і працуе ў Москве. Сябра Саюза дызайnerаў Расіі. Мае больш дзесяці аўтарскіх пасведчанняў па мастацкаму канструяванню.

У галіне станковага жывапісу працуе пераважна ў пейзажным жан-

ры. Работы выконвае ў тэхніцы алейнага жывапісу і тэмперы. Характэрнай рысай твораў з'яўляецца пачуцце манументальнасці і глыбіні просторы. Манеры пісьма ўласціва дэкаратыўная абагульненасць, плоскасная мадэліроўка форм і аб'ёмаў.

Удзельнічае ў маскоўскіх гародскіх, абласных і ўсерасійскіх мастацкіх выстаўках.

Літ.: 67.

У. Суздальцаў. "Курган". 1987

Хадаровіч Уладзімір Паўлавіч

Мастак-жывапісец. Нарадзіўся 27.08.1947 г. у Слуцку. З 2-й паловы 1950-х гг. жыве ў Мінску. Скончыў Міnsкае мастацкае вучылішча (1967) і аддзяленне жывапісу Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута (1977, цяпер Беларуская акадэмія мастацтваў). Вучыўся ў А. Бараноўскага. У выстаўках удзельнічае з 1977 г. З 1988 г. сябра Беларускага саюза мастакоў.

У 1985-89 гг. працаўваў кіраўніком студыі выяўленчага мастацтва СШ № 75 г. Мінска. У 1996-97 гг. выкладаў на кафедры жывапісу Беларускай акадэміі мастацтваў.

Працуе ў тэхніцы алейнага жывапісу. Аддае перавагу жанрам нацюрморта і пейзажа. Вядучая тэма ў творчасці - мацэрыяльная і духоўная спадчына беларускага народа ("Нацюрморт з абразом", "Народная скульптура", "Памяці Ф. Скарыны", "Хлеб", "Нацюрморт з яблыкамі"). Характар работ вызначаецца дакладнай перадачай формы і аб'ёму, стрыманым мяккім каларытам.

Работы мастака знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, Музеі сучаснага мастацтва, фондах БСМ, Магілёўскім абласным мастацкім музеі імя П. Масленікава, шэрагу іншых дзяржаўных, грамадскіх і прыватных збораў рэспублікі і іншых краін. Літ.: 15, с.557; 110, т.№2, с.492; 113; 148.

У. Хадаровіч. "Нацюрморт з абразом". 1990

Халамава (Буракова) Людміла Васільеўна

Нарадзілася 24.05.1965 г. у Слуцку. Займалася ў СШ № 6. Пасля заканчэння трох класаў Слуцкай дзіцячай мастацкай школы паступіла ў Міnsкае мастацкае вучылішча імя Глебава на аддзяленне скульптуры. Па сканчэнні вучылішча, на працыгу 1984-1987 гг. працевала выкладчыкам скульптуры ў Слуцкай ДМШ. У 1987-1992 гг. вучылася ў Беларускім дзяржаўным тэатральна-мастацкім інстытуце (цяпер - Беларуская акадэмія мастацтваў) на аддзяленні дэкаратыўнага мастацтва. З 2004 г. вядзе гурток лепкі у Слуцкім гарадскім Цэнтры дзіцячай творчасці.

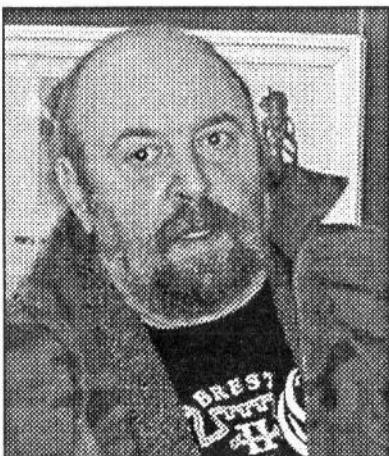
Творчыя работы выконвае ў змешанай тэхніцы (акварэль, аловак, сангіна), займаецца дэкаратыўнай пластыкай. Адно з апошніх захапленняў - лялькі. Удзельнічае ў выстаўках.

Л.Халамава. "Лялькі". 2003

"Катарсіс". 1987

Цэслер Уладзімір Якаўлевіч

Мастак-плакатыст, працуе таксама ў галіне станковага жывапісу, прыкладной і кніжнай графікі, графічнага дызайну, канцэптуальнага мастацтва, інтэр'ера і кіно. Нарадзіўся 30.04.1951 г. у Слуцку. Вучыўся ў СШ № 3. Займаўся ў студыі выяўленчага мастацтва гарадскога Дома піянераў і школьнікай (кіраунік У. Садзін). У 1980 г. скончыў аддзяленне прамысловага мастацтва (дизайн) Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута (цяпер Беларуская акадэмія мастацтваў). Вучыўся ў П. Семчанкі.

Жыве ў Мінску. Многія работы створаны ў саўтарстве з С.В. Войчанкам. У рэспубліканскіх, замежных і міжнародных выстаўках і конкурсах удзельнічае з 1977 года. Найбольш значныя з іх:

1977 - Міжнародны конкурс плаката (Сафія, Балгарыя), атрыманы сярэбранны медаль;

1985 - Усесаюзны конкурс плаката "Чалавек і прырода" (Масква), 1-я прэмія;

- Міжнародны конкурс палітычнага плаката (Масква), 3-я прэмія;

1986 - Міжнароднае біенале плаката (Варшава, Польшча), спецыяльная прэмія Генеральнага сакратара ААН, "гран-пры";

1988 - Міжнароднае біенале плаката (Каларада, ЗША), у ліку "Сто лепшых плакатаў года";

1989 - Міжнароднае біенале плаката (Лахці, Фінляндыйя), 3-я прэмія;

1990 - Выстаўка сучаснага мастацтва "Артміф" (Манеж, Масква);

1993 - Персанальная выстаўка жывапісу (Нацыянальны мастацкі музей, Мінск);

- Выстаўка сучаснага жывапісу (Цэнтральны Дом мастака, Масква);

- Выстаўка сучаснага беларускага жывапісу (Муніцыпальная галерэя г. Парнезе, Італія);

1994 - Міжнародны конкурс рэкламнага плаката (Масква, Расія), 2-я прэмія;

1995 - Выстаўка беларускага жывапісу (Цэнтральны Дом мастака, Масква, Расія);

- Міжнародны конкурс рэкламнага плаката "Терем" (Масква, Расія) гран-пры, 1-я прэмія.;

1996 - Персанальная выстаўка жывапісу (галерэя "Марс", Масква, Расія);

- выстаўка сучаснага жывапісу (Траццякоўская галерэя, Масква);

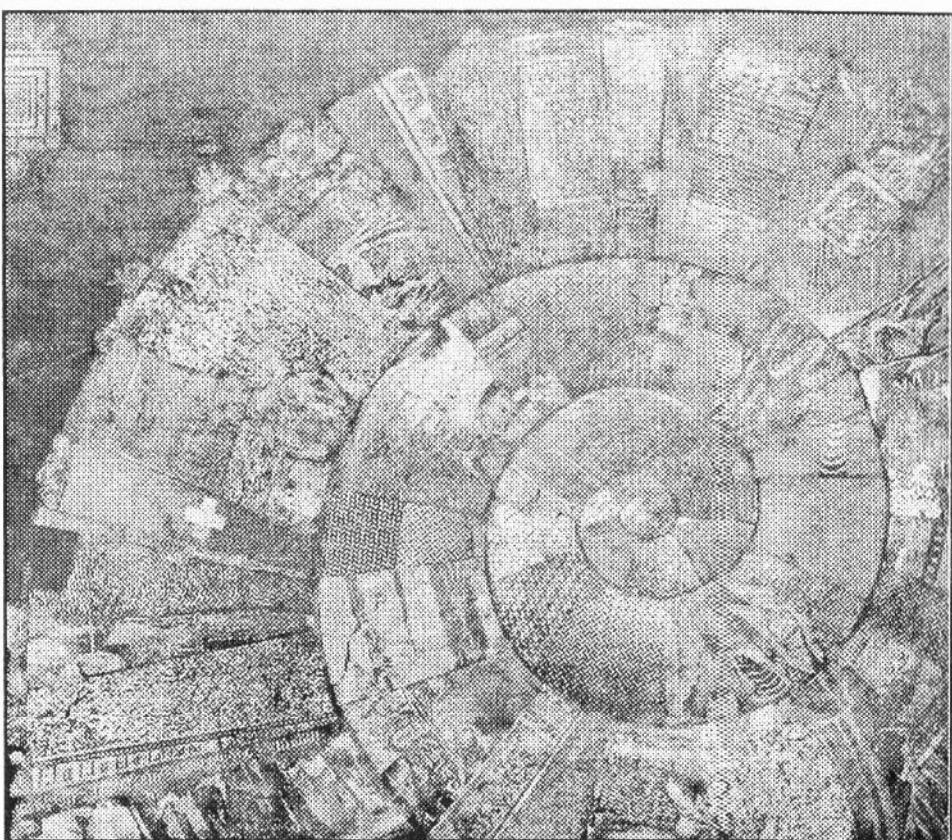
- Міжнароднае біенале плаката (Варшава, Польшча), 2-я прэмія;

- Міжнародны конкурс рэкламнага плаката (Масква, Расія), 1-я прэмія;

- Персанальная выстаўка

жывапісу (Таронта, Канада).

З 1987 г. сябра Беларускага саюза мастакоў, з'яўляецца таксама сябрам Беларускага саюза дызайнераў. Асноўныя творы: плакаты "Чалавек + Прывод", "Прывод - наш дом", "Беларусь - край фальклору", "Мой родны кут"; жывапісныя творы "Рыба", "Чарапаха", "Насарог", "Кітайскі квартал". Зрабіў афармленне кнігі "Колеразнаўства" Л.Міронавай і ілюстрацыі да кнігі "Англійскія прыказкі і прымайкі" С.Кускоўской. Работы мастака знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, фондах БСМ, Музеі плаката ў г. Вільнянаве (Польшча), іншых дзяржаўных і прыватных зборах рэспублікі і іншых краін.

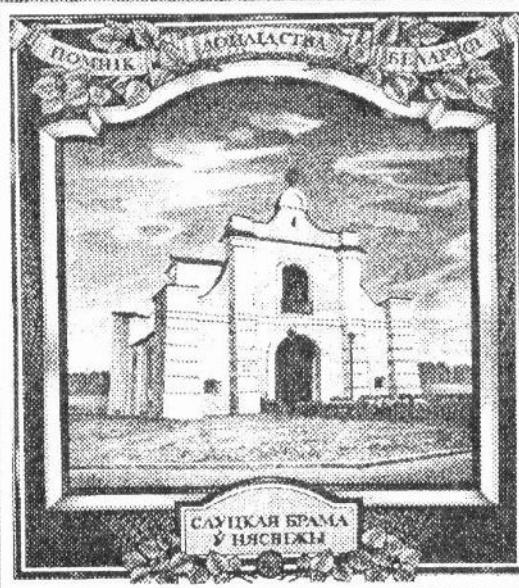

Літ.: 9; 15, с. 575; 21; 33, т.№6, с.283, 287, 288; 126; 110, т.№2, с. 492; 175; 177.

У. Цэслер. "Ракавіна". 1993

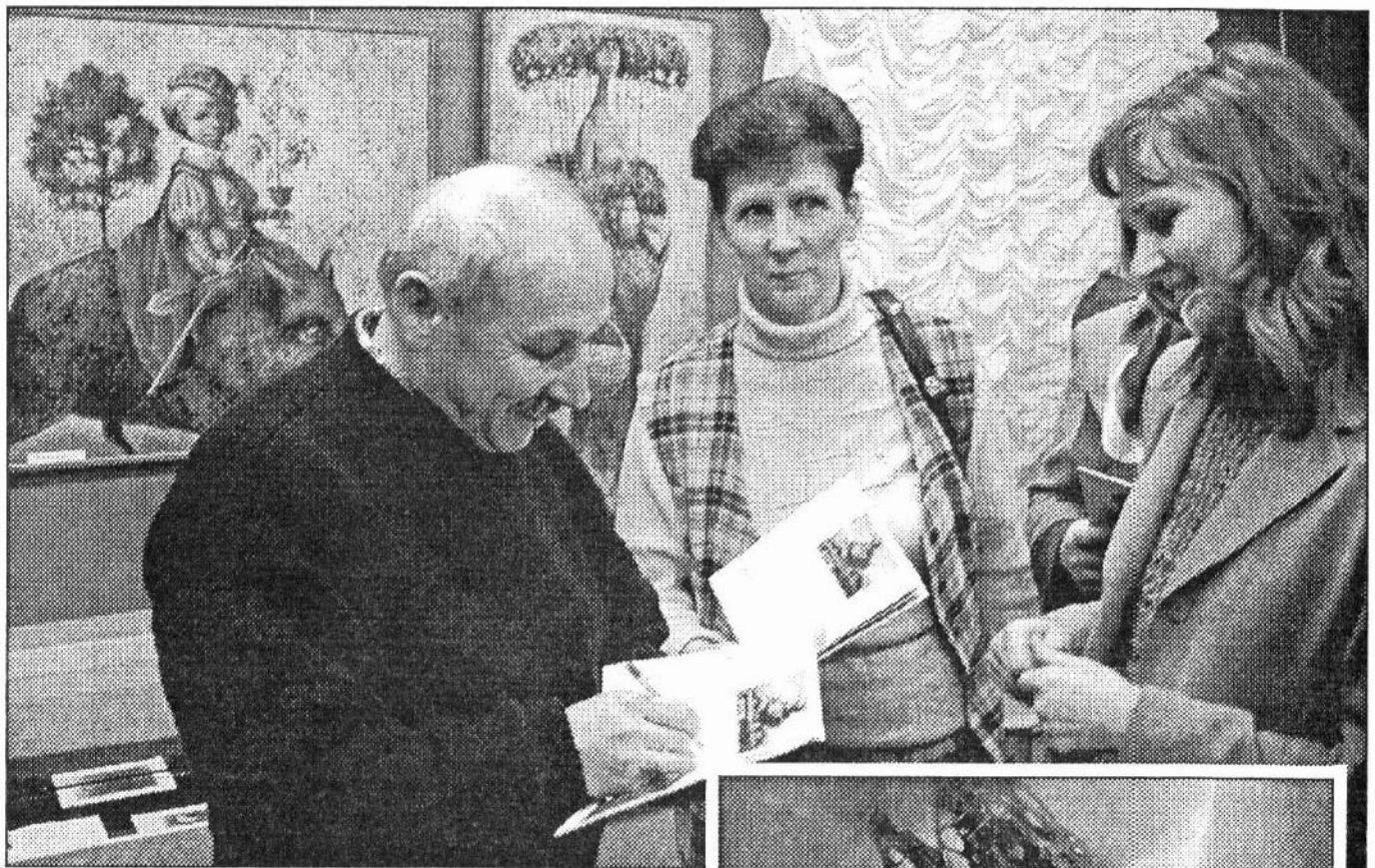
Слуцкія студыцы адпраўляюцца на эцюды. Злева направа : У. Сузальцаў, М. Карзоў, Мамееў, М. Басалыга, У. Басалыга, У. Садзін (кіраўнік). 1954 г.

У. Басалыга "Слуцкая брама ў Нясвіжы". 1984

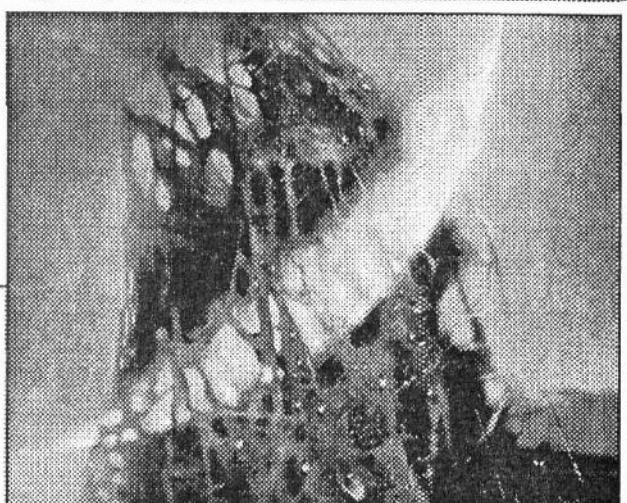
Адкрыццё выстаўкі У. Басалыгі ў Слуцку. Злева направа: Г. Скрыпнічэнка, У. Басалыга, У. Садзін, М. Басалыга, М. Карзоў. 2003 г.

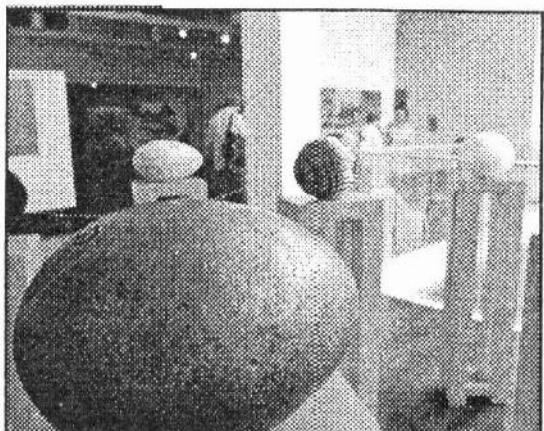
Аўтограф на памяць. Адкрыццё выстаўкі У. Голуба ў Слуцку. 2004г.

У. Голуб. "Месяц". 1994

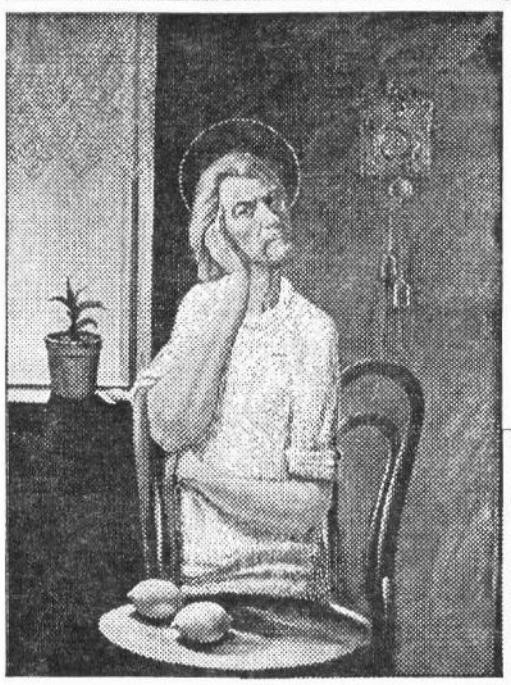
Заняткі ў студыі выяўленчага мастацтва гарадскога Цэнтра дзіцячай творчасці вядзе Н. Шуманская. 2004 г.

У.Цэслер, С.Войчанка. Мастацкі аб'ект "Праект стагоддзя. Дванаццаць з ХХ-га". 1999

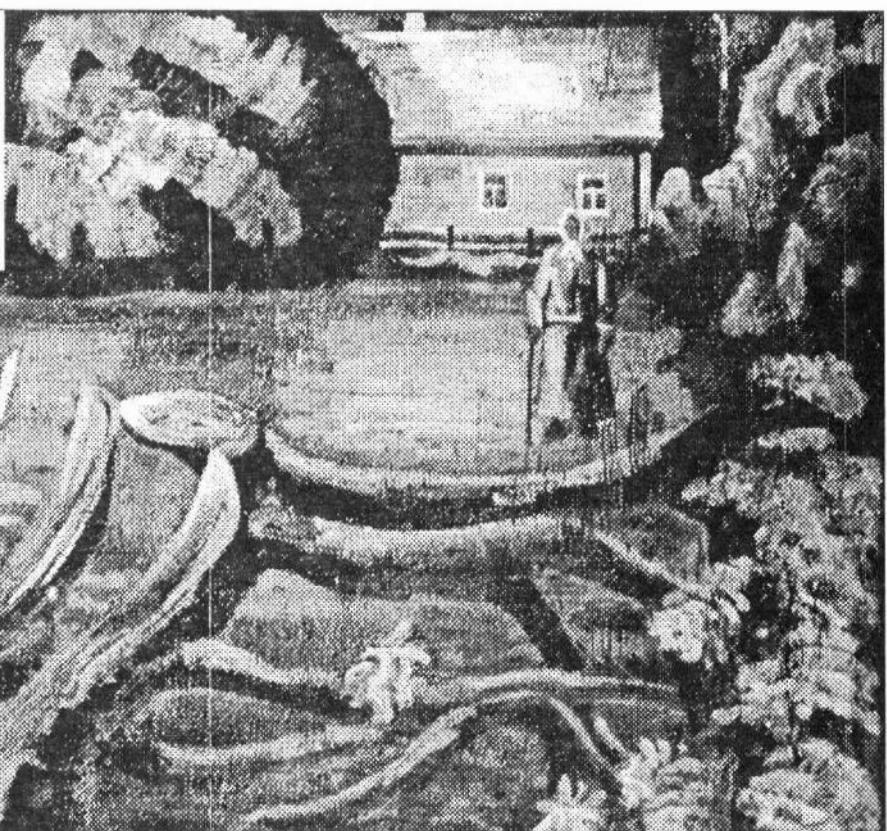

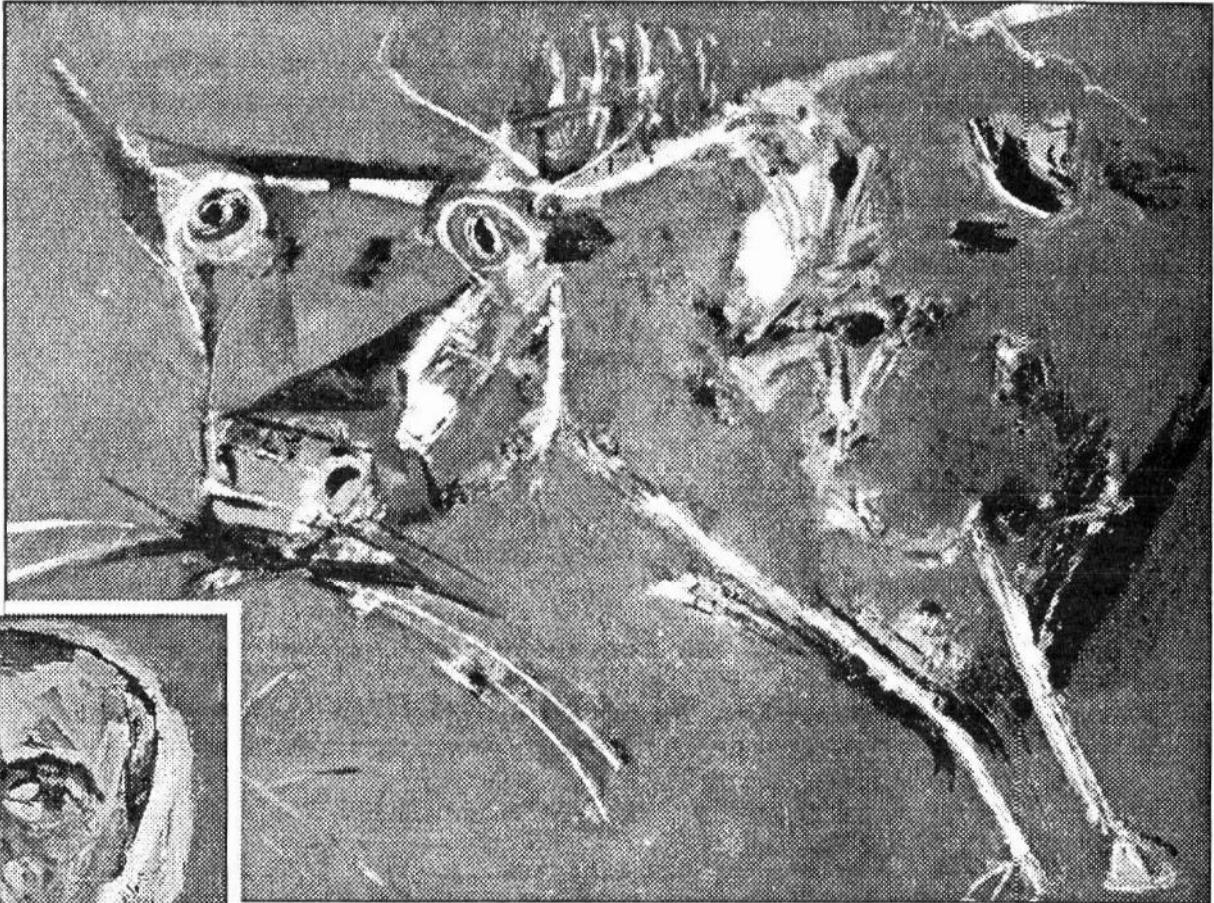
М. Басалыға. "Бітва з татарамі". 1989

Г. Скрыпнічэнка . "Аўтапартрэт". 1991

У. Вітко. "Бацькоўскі дом". 1987

А. Адонін . "Карова". 1990

У. Акулаў . "Аўтапартрэт". 1993

Выкладчыкі Слуцкай дзіцячай мастацкай школы:. Злева направа: У.Кожух, Г.Мацюшэнка-
ва, А.Драбеня (дырэктар), Т.Лешчанка, А.Мяцельская, І.Ціткоўскі. 2005 г.

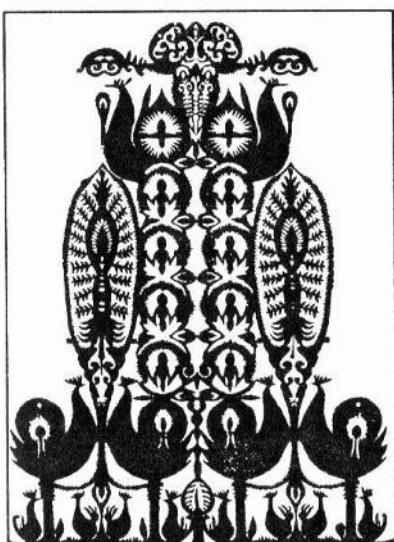
Спіс літаратуры

1. Александровіч С. Старонкі братнай дружбы. Мн. 1960. с. 173-181.
2. Антончык Н. Вольнае царства вятроў // Культура, 1999, № 38-39, 29 кастрычніка. с. 9.
3. Асиновский С. Иоффе Э. Евреи. По страницам истории. Мн. 1997. с.172-173.
4. Астаховіч А. Старажытнае і заўсёды новае. Выстаўка шрыфтовай графікі // Маастацтва, 1995, №5. с.36.
5. Атраховіч А. Таямніchy свет фарбай (Рэспубліканская выставка акварэлі) // Маастацтва Беларусі, 1991, №6. с. 37.
6. Багданава Г. Уладзімір Вішнеўскі. Птушка па-за клеткай // Маладосць, 1993, №7. с.64-65.
7. Барышаў Г. Прыгонная тэрпсіхора Слуцка // Літаратура і мастацтва, 1980, 1 жніўня.
8. Барышев Г.И. Театральная культура Белоруссии XVIII века. Мн. 1992. с. 232.
9. Баразна М. Біенале плаката ў Лахці // Маастацтва Беларусі. 1990. №2.
10. Басалыга У. Маастачка са Случчыны // Шлях Ільіча, 26.08.1978.
11. Басалыга У. Слова ў гонар Настаніка // Слуцкі край, № 31, 21.04.1999. с.3.
12. Басалыга Уладзімір. Вытокі творчасці // Беларускі гістарычны часопіс, 1996, №1. с.65-66.
13. Беларусь. Энцыклапедычны даведнік. Мн. 1995.
14. Беларуская Энцыклапедыя. Т.№№ 5,6, Мн. 1997,1998.
15. Беларускі Саюз мастакоў. 1938-1998. Энцыклапедычны даведнік. Мн.1998.
16. Беларуская акварэль. Мн. 1977.
17. Беларуская акварэль. Мн. 1988.
18. Беларускія мастакі аб Вялікай Айчыннай вайне. Мн. 1985.
19. Беларуская кніжная графіка. Мн. 1987.
20. Беларусь у малюнках Напалеона Орды. (Укладальнікі А.М.Кулагін, У.А.Герасімовіч). Мн.2004.
21. Бембель Т. Металлический штрих к парному портрету // Мир металла, 2000, №1. с. 32-34.
22. Бойка У. Палітра XX стагоддзя. Мн. 1976.
23. Булыка Г. У райскім садзе Алены Кіш // Беларуская думка, 1999, №6. с.151-153.
24. Васанская Г. У ладдзі роспачы // Культура, 1994, № 42. с.8.
25. Васілеўскі П. Мінімум ілжы - як максімальная шчырасць? // Літаратура і мастацтва, №18, 1 мая 1998. с.3.
26. Васілеўскі П. З цемры - свято. Спакушэнне Уладзіміра Вішнеўскага // Літаратура і мастацтва, 2003, №17. с. 12.
27. Волкаў Зм. Змрочны пустэльнік // Культура, 1996, № 33.
28. Габрусь Т. Ушанаванне Багуслава Радзівіла // Спадчына, 1993, №1. с. 69-75.
29. Галенчанка В.Я. Вашчанка Максім Ермалініч // Мысліцелі і асветнікі Беларусі. Мн. 1995. с. 193-195.
30. Галубок У. Тры паездкі ў Слуцак // Спадчына. 2000, №3. с.12.
31. Гаранская Т. Іван Пратасеня. Мн. 1986.
32. Гаўруса Т. Работа на асвятыленне // Мінская праўда, 2001, №30, 15 сакавіка.
33. Гісторыя беларускага мастацтва. т.№№1-6, Мн. 1987-1994.
34. Гілевіч М. Бяру літару і малюю з'яву // Літаратура і мастацтва, 15.06.1990. с.10.
35. Глебов И. Историческое описание о Слуцкой гимназии с.1617-30 - 1901 гг. Вильно. 1903.
36. Грицкевич А.П. Древний город на Случи. Мн. 1984.
37. Грыцкевич А.П. Багуслаў Радзівіл // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. Т.№ 6, ч.І. Мн. 2001. с.53.
38. Грыцкевич В. Іх змусілі аддаць свой талент іншым землям і народам // Беларусь, 1993, №6. с.32-33.
39. Гүгнін М. Аб выставе Уладзіміра Вітко // Маастацтва Беларусі, 1989, №12. с. 74-75.
40. Гүгнін Н.А. Вітко Владимир Ильич. Жывопись. Каталог. Вітебск. 1988.
41. Документы і матэрыялы па гісторыі Беларусі. Т.№2, Мн. 1940 (пад рэдакцыяй Нікольскага).
42. Дашкевіч Г. Настальгія Георгія Скрыпнічэнкі // Культура, 1997, №30. с.4.
43. Дело об освящении церкви. НГАБ, ф.136, спр.1, а.з. 6777.
44. Дробаў Л.Н. Бартэльс А. ЭЛІМБ, т№1. Мн.1984, с.300.
45. Дробаў Л. Залескі Браніслаў Францавіч. ЭГБ. Т.№3, Мн. 1996, с. 399.
46. Дробаў Л. Беларускія мастакі XIX стагоддзя. Мн. 1971.
47. Дробов Л.Н. Жывопись Белоруссии XIX - начала ХХ веков. Мн. 1974.
48. Дробаў Л. Н. Рэальнасць рэалізму // Маастацтва, 1995, №6. с. 59-62.
49. Дубінка В. Белая лябёдышка аб лёд крыльцамі б'еца // Беларусь, 1996, №6. с.18-19.
50. Дубінка Вячаслаў. Выцінанкі. (Рэдагаванне і макет У. Крукоўскі). Мн.1999.
51. Есакаў І. Вандроўкі - гэта свята // Літаратура і мастацтва, 16.03.1984.
52. Жогла А. Сустрэча з землякамі // Слуцкі край. 1998, 18 красавіка.
53. Жук А. На ўсё жыццё з радзімай знітаваны // Слуцкі край, №28, 5 красавіка 2000. с.2.
54. Жывапіс Беларусі XII-XVIII стагоддзяў. Мн. 1980. (Складальнік Высоцкая Н.Ф.)
55. Залесская Г. Уладзімір Садзін // Слуцкі край, № 31.21.04.1999. с.3.
56. Златковская Н. Надежды Белого Ангела // Ідеал, 1996, №1-2. с.16-17.

56. Златковская Н. Надежды Белого Ангела // Идеал, 1996, №1-2. с.16-17.
57. Записки Северо-Западного отдела императорского русского географического общества. Кн. 3. Вильно. 1913.
58. Зяневіч І. Саша Рубец // Шлях Ілыча, №101, 26 жніўня 1967.
59. Іканапіс Беларусі XV-XVIII стагоддзяў. Mn.1992. С.14, 115-119. (Складальнік Высоцкая Н.Ф.)
60. Інвентарная кніга музэю імя І. Луцкевіча... // Спадчына, 1995, №5. с. 172.
61. Иоффе Эммануил. Белорусские евреи в Израиле. Mn. 2000. с.128, 203.
62. Искусство Советской Белоруссии. М. 1960.
63. Казюля Я. Графік са Слуцка // Голас Радзімы, 25.05. 1983.
64. Каламайска-Сайд М. Помнікі старадаўнасці князёў Алелькавічаў у Слуцку. Інвентарызацыя Юзэфа Смалінскага. Варшава. 1996.
65. Каранюхін М. Памяць патрэбна жывым // Слуцкі край, 7.08.1999.
66. Карлюкевіч А. Сярод мастакоў Берасцейшчыны // Слуцкі край, 1998, 8 ліпеня.
67. Каталог гарадской выстаўкі, прысвечанай 35-годдзю студыі выяўленчага мастацтва Слуцкага Дома піянераў і школьнікаў. Слуцк. 1990 (складальнік І.Ціткоўскі).
68. Карэліна М. Графік Michaіl Басалыга // Роднае слова, 2002, №5, с.82-83.
69. Катляроў І. У зале - гісторыя Беларусі // Літаратура і мастацтва, 2003, 25 сакавіка. с.3.
70. Кацер М.С. Изобразительное искусство Белоруссии дооктябрьского периода. М.1969.
71. Коршунаў А.Ф. Каментар да "Помніку мемуарнай літаратуры Беларусі XVII ст." Mn.1983, с. 136-137.
72. Краўчанка О. Проста я гэтым жыву // Крыніца, 1992, №11-12. с.1-3.
73. Краўчанка Н. Чысты свет Уладзіміра Вішнеўскага // Крыніца, 1991, №8. с.20-25.
74. Крэпак Б. Лёс Айчыны - яго асабісты лёс // Культура, 2000, №43. с.7.
75. Крэпак Б. Адбітак лёсу на белым аркушы // Культура, 2000, №13. с.7.
76. Крэпак Б. Зямля з небам размаўляе // Культура, 1998, №18, 16 мая. с.8.
77. Крэпак Б. Почырк графіка // Неман, 1977, №3.
78. Крэпак Б. Пластыка, якая не мае аналагу // Культура, №43, 1.11.1997. с.3.
79. Кулагін А.М. Эклектыка. Mn. 2000.
80. Кулагін А.М. Каталіцкія храмы Беларусі. Mn. 2001.
81. Лазарев Б. Гравюры из Слуцка // Книжное обозрение, 1982, №9.
82. Лакотка А. Вокааб'ектыў даўніх майстроў. Архітэктура Беларусі ў выяўленчых крыніцах XIII- пач. XIX стагоддзяў // Мастицтва, 1997, №7. с.68-71.
83. Лисицкий Эль. Художник Сегал // Техническая эстетика, 1990, №7. с.8-9.
84. Мальдзіс А. Таямніцы старажытных сховішчаў. Mn. 1974, с.136-137.
85. Марціновіч А. Пакутная душа. Браніслаў Залескі // Беларуская мінуўшчына, 1996, №2. с.65-67.
86. Марціновіч А. Тарас Шаўчэнка, як родны брат... "Хто мы, адкуль мы". Кн.1. Mn. 1996. с. 448-469.
87. Марціновіч А. Нягучна, але шчыра // Чырвоная змена, 1972, 27 жніўня.
88. Макарэнія В. Самадзейны мастак // Шлях Ілыча, 1986, 8 мая.
89. Мазуркевіч В. Мастицтва, знітаванае з роднай зямлёй // Наша Слова, №14, 4 красавіка 2001. с.3.
90. Мальцев С.И. Когда опасность рядом. Mn. 1977. с. 185-195. Яго ж -//-.Памяць. Слуцк и Слуцкі раён. Кн. 1. Mn. 2000, с.350-351.
91. Маслаў Д. Мастак з Маяка // Шлях Ілыча, 27 ліпеня, 1967.
92. Маслаў Д. Мастак з Лясішча // Шлях Ілыча, 9.07.1968.
93. Маслаў Д. Мастак, выхавальнік // Шлях Ілыча, 7.09.1967.
94. Маслаў Д. Мастак, баец, педагог // Шлях Ілыча, 8.08.1974.
95. Мильто А. Владимир Акулов - за минимум лжи // Рэспубліка, 1998, 18 красавіка.
96. Міжыгорская Т. Я сумленна служыў сваім музам // Алеся. 2001, №2. с.40-41.
97. Молочко Е. У каждого в жизни должна быть своя "Иллиада" // Советская Белоруссия, 2000, №№93-94, 15 апраля 2000. с.6.
98. Налівайка Л. З людзьмі, зямлёй і небам // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі, Т.№3, Mn.1984. с. 38.
99. Налівайка Л. Гуткоўскі Павел Макаравіч // ЭЛІМБ, Т.№ 2. с. 243.
100. Налівайка Л., Грышчанка Л. Прамяністae мастацтва // Літаратура і мастацтва, №6, 7 лютага 1997 г.
101. НГАБ ф.136, спр.1, а.з.7945. (мастак Кранікоўскі)
102. НГАБ ф.136, спр.1, а.з.10347 (Справа аб рамонце ...)
103. НГАБ, ф.136, спр. 1, а.з. 1311, с. 39.
104. Падневіч Р. Фаворскі падтрымаў мяне. // Літаратура і мастацтва, 25.07. 1969.
105. Парэцкі Я. Прэнская Ю. Слуцкія гравюры Максіма Вашчанкі // Беларусь, 1969, №6. с.29.
106. Пастрон Г. Песня о родном крае // Знамя юности, 5.01.1979.
107. Пастрон Г. Мастак жыве ў Слуцку // Голас Радзімы, 1979, №5.

108. Пікулік А. Пераклаў з парыжскага магіляўчанін // Мастацтва, 1992, №5. с. 36-40.
109. Пікулік А. Роля магілёўскай брацкай друкарні ў развіцці беларускай кніжнай графікі // Мастацтва, 1994, № 12. с. 66-70.
110. Памяць. Слуцкі раён. Слуцк. Т.№№1, 2. Mn., 2000-2001.
111. Перлаўка В. З гісторыі Слуцкай старасвеччыны // Шлях Ільіча, 1972 г., 6 каstryчніка
112. Подробный иллюстрированный каталог выставки Русской портретной живописи за 150 лет (1700-1850) СПб. 1902.
113. Пракапцоў У. Як на споведзі // Мастацтва Беларусі, 1992, №10. Яго ж. Камертон Уладзіміра Хадаровіча // Беларусь, 1993, № 3. с.18-19.
114. Пэтэрсан Э. Свабода выбару // Мастацтва, 1993, №2. с. 34-39.
115. Пянькоўская А. Справа даўжынёй у жыццё // Мастацтва Беларусі, 1991, №8. с.32-37.
116. Пянькоўская А. Уладзімір Садзін. Графіка. Каталог. Mn. 1987.
117. Рамановіч А. Выстаўка самадзейнага мастака // Шлях Ільіча, 1981, 2 чэрвеня.
118. Рамановіч А. Пра родны край // Мінская праўда, 1984, 1 снежня.
119. Родчанка Р. Слуцкая старасвеччына. Mn. 1991.
120. Родчанка Р. Альгерд Абуховіч-Бандынэлі. Mn. 1984, с. 55-56.
121. Родчанка Р. Школа Садзіна // Голос Радзімы, 1974, № 3
122. Романов Е.А. Альбом художника Д.М. Струкова. Вильна. 1866.
123. Романов Е.Р. Альбом художника Д.М. Струкова как итог экспедиции по Северо-Западному краю. Зб.
124. Рынкевіч У., Рыхлова В. Артур Бартэльс: талент пісьменніка і мастака // Роднае слова, 2003, № 7.с. 92-97.
125. Рыко (Рыкота) П. Манаархія Турэцкая. 1678. Слуцк.
126. Салодкіна Л. Кубачак кавы // Мастацтва, 1992, №10. с.40-45.
127. Салодкіна Л. Ад Слуцка да Рыма // Слуцкі край, 2004, 31 ліпеня
128. Сахута Е. Звонкие краски Алены Киш // Неман, 1980, № 2. с.190. Яго ж - Народнае мастацтва Беларусі. Mn., 1997. с.232-233.
129. Селязнёва Н. У вёску з карцінамі // Шлях Ільіча, 11 ліпеня 1987.
130. Серно-Соловьевич Ф. Древнерусский город Слуцк и его святыни. Вильно. 1896.
131. Сильвестрова С. Я оставил родину едва ли не навсегда // Неман, 1990, №6. с. 189-190.
132. Сілакоў Я. Уладзімір Басалыга // Беларусь, 2001, №9. с.32.
133. Смирнов Г.Ю. Кондратий Ильич Корсалин // Русское искусство. Очерки о жизни и творчестве художников середины XIX века. М. 1958. с. 552-556.
134. Таранович А. Минимум лжи у лунатика Владимира Акулова // Народная воля, 1998, 9 красавіка.
135. Таранович А. Палёты ў сне і наяву // Культура, 1998, №15, с.5.
136. Титковский И. Стать художником // Інфа-Кур'ер, 2002, №44, 3 каstryчніка. с.4.
137. Токарев В. П. Художники Сибири. XIX век. Новосибирск. 1993, с. 56-57.
138. Троська Яз. Шэсць эккурсій па Магілёву // Наш край, 1925, №2-3. с. 25-26.
139. Тэмперны жывапіс Беларусі канца XV-XVIII стагоддзяў. Mn.1986. (Складальнік Высоцкая Н.Ф.)
140. Тычына М. Фарбы родных мясцін // Мінская праўда, 1987, 2 верасня
141. Тычына М. Прасторы клічуць // Літаратура і мастацтва, 17.11.1978.
142. Тычына М. Жыве ў Слуцку мастак // Мінская праўда, 9. 09. 1980.
143. Фатыхова Г. Ты сам свой высший суд // Неман, 2000, №1. с. 253-256.
144. Фатыхава Г. Сённяшнэе і адвечнае // Культура, 2001, №6, 10 лютага, с. 8.
145. Фількінштайн Л. Пра блізкае і роднае // Літаратура і мастацтва, 8, 04, 1983.
146. Хадыка Т.В. Графічныя лісты Багуслава Радзівіла. Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. Mn. 1973, с. 43-45.
147. Хадыка А.Ю., Хадыка Ю.В. Непаўторныя рысы. Mn. 1992.
148. Хідджа М. Свяцло даўнейшых часоў // Мінская праўда, 2001, 14 ліпеня. с.1.
149. Хорсун С. Ад Слуцка да Камчаткі // Звязда, 20. 02. 1980.
150. Хопрова А. Метаморфозы. Живопись Владимира Голуба. Mn. 2003.
154. Художники Советской Белоруссии. Mn. 1976, с.33.
155. Художники Брестчины (авт. Крепак Б., Грицук А., Коньков М.). Mn. 1997, с.114.
156. Художники печати Советской Белоруссии. Mn. 1986, с. 60.
157. Цадроўскі Ян. Успаміны // Помнікі мемуарнай літаратуры Беларусі XVII ст. Mn. 1983. с.124-134.
158. Ціткоўскі I. Мастак Кандрат Ільіч Карсалін // Преображеніе, 1996, №12. с.20, 21.
159. Ціткоўскі I. Я пакінуў радзіму ледзь не назаўсёды ...// Культура, 1997, № 1-2. с.9.
160. Ціткоўскі I. Ад Слуцка да Пекіна // KIC-Кур'ер, 2000, 2 сакавіка.
161. Ціткоўскі I. Мастакі і ўмельцы. Mn. 1995, с.31-32. 39.57.
162. Ціткоўскі I. Бестурботны яздок // Інфа-Кур'ер, 2003, 22 мая. с.4.

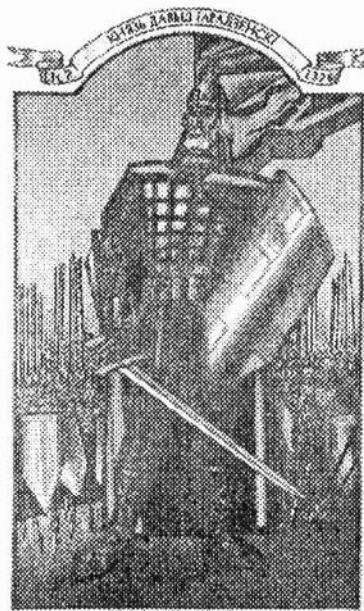
163. Ціткоўскі І. Рэльефы жыцця // Інфа-Кур'ер, 2002, №17, 18 красавіка.
164. Ціткоўскі І. Пачынаў новае мастацтва // Інфа-Кур'ер, 2003, 13 лютага. с. 4.
165. Ціткоўскі І. Краявіды Случчыны // Інфа-Кур'ер, 2001, №37. с.5.:
166. Ціткоўскі І. Сустрэча праз гады // Слуцкі край, №34, 1.05.1999.
167. Ціткоўскі І. Памяці мастака. Кіс-Кур'ер. 2000, №1, 27 студзеня. с.4.
168. Ціткоўскі І. Тоё, што застаецца // Інфа-Кур'ер, №31, 1 лістапада 2001. с.5.
169. Ціткоўскі І. Студыі - 45 гадоў // КІС-Кур'ер, 17.09.1998.
170. Ціткоўскі І. Слуцкія мастакі. Творцы і настаўнікі, // Краязнаўчая газета, №21, 2005.
171. Ціткоўскі І. Самадзейныя мастакі. // Шлях Ільіча, 21 каstryчніка, 1989.
172. Ціткоўскі І. Вяртанне да Слуцка // Інфа-Кур'ер, 2002, № 52, 28 лістапада. с. 4.
173. Цыбуля В. Бібліотека латинской литературы в Слуцке // Альманах біблиофіла. М. 1989. с. 200-201.
174. Чарняўская А. Адказаць можна толькі творам. // Маастацтва, 1993, №7, с.54-61.
175. Чарняўская Л. Куды падзеўся плакат? // Маастацтва, 1996, №1. с.18-21.
176. Чертежи, планы и черновики князя Богуслава Радивила. НГАБ ф. 694, воп. 1, спр.287.
177. Шаранговіч Н. Дваццаць з дваццатага // Літаратура і маастацтва, №44, 5.11. 1999. с.10-11.
178. Шаранговіч Н. Маастацтва, знітаванае з роднай зямлёй // Літаратура і маастацтва, 2000, №13.
179. Шаранговіч Н. Дзева, што плыве па водах // Літаратура і маастацтва, 1994, №41. с.10.
180. Шаранговіч Н. Дэндралагічны сад Уладзіміра Голуба // Літаратура і маастацтва, 1999. №43, 29 каstryчніка. с.2.
181. Шамрук А. Толькі ў адзіноце можна быць свабодным // Маастацтва, 2003, №7. с.48-49.
182. Шматай В.Ф. Беларуская графіка 1917-1941 гг. Мн. 1975.
183. Шматай В.Ф. Вашчанка Максім Ярмалініч // ЭЛІМ, т.№1, Мн. 1984. с. 59.
184. Шматай В.Ф. Магілёўская школа гравюры // Беларускі гістарычны часопіс, 1997, №2. с.152.
185. Шматай В.Ф. Беларуская кніжная гравюра XV-XVIII стагоддзяў. Мн. 1984.
186. Шматай В.Ф. Аляксандар Тарасевіч // ЭЛІМБ, т.№5, Мн., 1987, с. 243-244.
187. Шматай В.Ф. Беларуская станковая графіка. Мн. 1978.
188. Шматай В.Ф. Мелодыі роднага краю // Літаратура і маастацтва, 1981, 17 красавіка.
189. Шунейка Я. Цяжкае абуджэнне // Маастацтва Беларусі, 1990, №5. с.30-31.
190. Шушкевіч С. Гэта мне блізкае // Літаратура і маастацтва, 24.02.1970.
191. Шэляговіч Н. Уладзімір Голуб. Жывапіс. Гродна. 1992.
192. Шэляговіч Н. З'яднаць раз'яднанае // Маастацтва, 1992, №6. с.39-42.
193. Энцыклапедыя літаратуры і маастацтва Беларусі. Т.№№1-5, Мн. 1984-1987.
194. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. Т.№№1-6. Мн. 1993-2003.
195. Ягоўдзік У. Белыя рысы на чорным полі (У. Вішнейскі). Мн. 1995, с. 204-205.
196. Ягоўдзік У.І. Алена Кіш. Мн. 1978.
197. Ягоўдзік У.І. Райскія сны Алены Кіш // Белыя рысы на чорным полі. Мн. 1995. с.179-199.
198. Ягоўдзік У. Хто такая Алена Кіш // Работніца і сялянка, №5-6. с.7.
199. Якімовіч Ю.А. Галасы з леты // Маастацтва Беларусі, 1991, №2. с.71.
200. Якімовіч Ю. Пяўчая акварэль // Маастацтва Беларусі, 1983, №8.
201. Яніцкая М. Матэрыяльная і духоўная культура Міншчыны // Беларускі гістарычны часопіс, 1993, №4, с.21, 22
202. Яніцкая М. Не ўсё былое - аджылое // Маастацтва Беларусі, 1991, № 3. с.38-44.
203. Янка Купала. Энцыклапедычны даведнік. Мн. 1986.

В. Дубінка. Манумент. 1980

Пры падрыхтоўцы таксама былі выкарыстаны крыніцы:

Бархаткова Елена. Жывопись. (текст Г. Фатыховой); Грыцкевіч А.П. Гісторыя невядомага партрэта // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі, 1976, №3; Зиновьев А. Похвальное слово фантазии (В. Дубинко) // Знамя юности, 1984, 6 января; Калядзінскі Л. Археалагічны даследаванні старажытнага Случчыны // Случчына. Мінулае і сучаснасць. Слуцк. 1996; Карповіч Т.А. Другое нараджэнне партрэтай з Нясвіжа і Гродна. Мн. 1981; Карлюкевіч А. пра мастакоў Случчыны // Слуцкі край, 1999, 30 чэрвеня; Кірпічэнка Н. У святле "Залатога месяца" (У. Цэслер) // Культура, № 20, 2003. с.13; Кніга Беларусі. Каталог. Мн. 1988; Крывальцэвіч М., Варатнікова А. Архетыпы гравіраваных выяў на касцяных вырабах каменнага веку // Спадчына, 2003, № 6; Нікалаеў М. Палата кнігапісная. Мн. 1993; Пракопчык Н. Фальклорны рэаліст (У.Голуб) // Культура, №5, 2004, с.17; Скварчевская Г. Художник с ножницами и бумагой (В.Дубинко) // Белорусская Нива, 2005, 5 октября; Снітко А.К. Из слуцкой старины // Минская старина. Вып.2. Мн. 1911; Снітко А.К. Описание рукописей и таропечатных книг слуцкого Троічанскага монастыря. Спб.1911; Шаура Р. Маляваныя дываны на фоне часу // Маастацтва, 2004, №1; B.J.K. Wspomnienia o Slucku. Gniezno. 1905.

М.Басалыга. Давыд Гарадзенскі.

Резюме

Наиболее ранние памятники изобразительной деятельности человека на территории Случчины - которая в разные исторические периоды называлась Слуцкое княжество (XII-XVIII вв.), Слуцкий повет (XIX в.), Слуцкий район (XX в.) - относятся к периоду среднего каменного века.

С XII в. до нашего времени сохранились произведения декоративно-прикладного искусства местного производства и привозные, а также произведения мелкой пластики - шахматные фигуры. Из них наибольший интерес представляет вырезанная из кости фигурка короля.

XIII и XIV вв. оставили о себе мало свидетельств. Экономика и культура края в то время вероятно находились в упадке.

К XV в. относятся известия о работе в Слуцке переписчиков книг. Можно высказать предположение, что вместе с ними над книгами работали и художники-иллюминаторы. Работали в те времена, вероятно, также художники-иконописцы. В собрании Национального художественного музея в Минске находится икона "Богоматерь Одигитрия", датируемая концом XV в., имеющая происхождение со Случчины.

XVI в. можно принять за начало формирования региональной Слуцкой архитектурно-художественной школы. Для местных храмов работали художники-иконописцы. Наравне с древнерусскими и византийскими традициями в их творчестве уже ощущается влияние итальянского Ренессанса. В собрании Национального художественного музея в Минске находится икона "Святая Параскева" со Случчины, датируемая серединой XVI в.

Продолжалась деятельность мастеров книжной графики. Лучшим образцом их творчества можно считать оформление Четвероевангелия Юрия Олельковича (1582), которое в наши дни является собственностью Белорусского экзархата.

В это же время Слуцк становится центром портретного искусства. Наиболее известным является созданный в 1580 г. портрет слуцкой княгини Катерины Тэнчинской, который сейчас находится в собрании Национального музея в Варшаве.

В XVII в., при сохранении ренессансных и древнерусских традиций, наблюдается проникновение барочных тенденций. Развивается искусство иконописи. Имена некоторых слуцких иконописцев (богомазов) приводятся в архивных документах. Образцом мастерства местных художников того времени является икона "Вознесение" со Слуцкой Стефановской церкви, находящаяся сейчас в собрании Национального художественного музея в Минске.

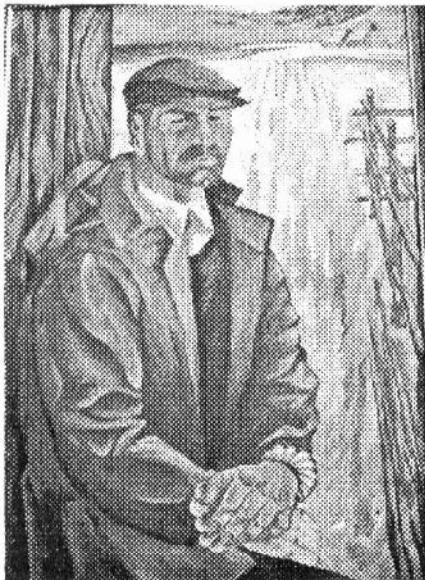
Искусство книжного оформления представлено как традиционными формами (работали иллюстраторы рукописных книг), так и новаторскими - с 1672 по 1705 г. в городе действовала Радивиловская типография, с которой сотрудничали известные белорусские художники-графики М. Ващенко и А. Тарасевич. Продолжали создаваться в Слуцке и портреты.

Вторая половина XVII - XVIII вв. считаются периодом расцвета Слуцкой архитектурно-художественной школы. В искусстве доминирует стиль барокко.

Строются храмы, которые украшают мастера резьбы по дереву. Ювелиры чеканят оклады для икон, отливают и гравируют церковную посуду. Развивается ткачество и златошвейное искусство. Изобразительное искусство представляет прежде всего иконопись. Сохранились свидетельства о создании в городе портретов, а также произведений монументального искусства (росписи храмов), украшении kostёлов скульптурой. Рядом со слуцкими художниками работали мастера, приглашённые из других мест. В свою очередь, многие уроженцы Случчины находили применение своему таланту не только в других городах, но и за пределами страны.

Значение Слуцка как культурного и художественного центра в XIX в. по сравнению с прежними временами уменьшилось. Наиболее известные уроженцы Случчины (Б.Залесский, К. Карсалин, А. Шемеш) вошли в историю не только белорусского искусства, но и искусства России, Польши, Литвы.

В 1-й половине XX в. работала народная художница А. Киш. Самый известный художник города 2-й половины XX в. - живописец, график и педагог В. Садин. Более 40 лет он руководил городской Детской студией изобразительного искусства, наиболее известные воспитанники которой: график В. Басалыга, в 2001 г. возглавивший Белорусский союз художников; график М. Басалыга, в 1993 г. ставший директором Минского художественного училища; живописец и график Г. Скрипниченко - академик Белорусской академии изобразительного искусства; мастер плаката, живописец, график и дизайнер В. Цеслер.

А.Клязович. Працоўны дзень скончаны. 1977

Summary

The earliest art in Slutchna (Slutsk region) - which in different periods of history was known as Slutskoe Kniazhestvo (XII - XVIII centuries), Slutski Povet (XIX century) and Slutski Raiyon (XX century) - was the art from mesolithic period.

There are some local and imported works of decorative applied arts that came from the XII century to our time and also works of small plastic arts like chess-men. The most interesting of them is a King chess piece made of bone.

The XIII and XIV centuries left little evidence from that time. There is a possibility the economy and culture of the region were on the decline during that period.

The XV century brings information about copyists of books working in Slutsk. One can make a suggestion artists - illuminators were working with them decorating books. Possibly icon artists were working in the town during that time as well. The collection of the National Art Museum in Minsk includes an icon of Bogomater Odigitriya (Mother of God Odigitriya) which is dated at the end of XV century and originated from Slutchna.

The XVI century is considered the beginning of the Slutsk Regional Architectural and Art school. Icon painters were working for local churches. Together with Old Russian and Byzantine traditions their art was also influenced by the Italian Renaissance. The collection of the National Art Museum in Minsk includes an icon of Sviataia Paraskeva (Saint Paraskeva) from Slutchna which is dated near the middle of the XVI century.

Craftsmen of book graphics also continued their work. The best example of their creation is considered the design of Quart the Gospels of Yuriy Olelkovich (1582) which now belongs to Belarusian Exarchate.

Also Slutsk was becoming a centre for portraiture. The most famous is a portrait of the Slutsk princess Katerina Tenchinskaya which now belongs to the collection of the National Museum in Warsaw.

In the XVII century, along with Old Russian and Renaissance traditions, there is an influence from Baroque. The art of icon-painting is developing. The names of some of the icon painters (bogomaz) from Slutsk region are mentioned in archive documents. The best example from the local artists of the time is an icon of the Ascension from Slutsk Stefanovskaya Church (the icon is now in the collection of the National Art Museum in Minsk).

The art of book decoration is presented through traditional forms like the work of illustrators of hand-written books. Also from 1672 to 1705 the printing house of Radzivil was functioning in Slutsk with which the famous Belarusian graphic artists M. Vashchanko and A. Tarasevich were co-operating.

Portraits continued to be created in Slutsk region.

The second half of the XVII and XVIII centuries are considered to be a period of flourishing for the Slutsk Architectural and Art School.

Baroque is a dominating style in the art.

Churches are built and are decorated by craftsmen of wood-carving. Jewellers are embossing icons, casting and engraving church crockery and weaving of natural fibres and gold are developing. Fine arts are foremost represented by the painting of icons.

There is some evidence of the creation of portraits in Slutsk as well as work of monumental art (church murals) and decoration of Catholic churches with sculptures.

Artists from Slutsk were working here as well as artists invited from abroad. At the same time Slutsk artists were able to find use for their talents in other cities and countries.

In the XIX century the significance of Slutsk as cultural and art centre is smaller. Famous Slutsk natives, B. Zalesskiy, K. Karsalin and A. Shemesh, went down in art history not only in Belarus but also Russia, Poland and Lithuania.

In the beginning of the XX century folk artist A. Kish is creating her works of art.

The most famous artist of Slutsk in the second half of the XX century is a painter, graphic artist and teacher, V. Sadin. For more than 40 years he lead the Children's Studio of Fine Arts. Among its well-known graduates are graphic artist V. Basaliga, who became the head of the Union of Artists of Belarus in 2001, graphic artist M. Basaliga, who became Director of the Minsk Art College in 1993, painter and graphic artist G. Skripnichenko, who became a member of the Belarusian Academy of Fine Arts, and placard artist, painter, graphic and designer V. Tsesler.

Спіс ілюстрацый

(прыводзяцца старонка, аўтар і назва твора, год і тэхніка выканання, месца знаходжання)

3. Шахматная фігурка "Кароль". XII ст. Косць, разьба. Слуцкі краязнаўчы музей.
4. Абраз "Маці Божая Адзігітрыя". Кан. XV ст. Дошка, яечная тэмпера. Мінск. Нацыянальны мастацкі музей.
4. Абраз "Святая Параскева". Сяр. XVI ст. Дошка, яечная тэмпера. Мінск. Нацыянальны мастацкі музей.
5. Застаўка да Евангелля ад Матфея. Фрагмент ліста Чацвераевангелля Юрыя Алелькавіча. 1582. Папера, акварэль. Мінск. Уласнасць Беларускага экзархата.
5. Невядомы мастак. Партрэт Кацярыны Тэнчынскай (Слуцкай). 1580. Фрагмент. Палатно, алей. Варшава. Нацыянальны музей.
5. Невядомы мастак. Партрэт чатырох князёў Слуцкіх. Кан. XVI - пач. XVII ст. (?). Палатно, алей. Месца знаходжання невядома. Фатаграфія 1904 г. у бібліятэцы Інстытута мастацтва Польскай аkadэміі навук. Варшава.
6. Абраз "Узнясенне". Сяр. XVII ст. Дошка, яечная тэмпера. Мінск. Нацыянальны мастацкі музей.
6. Партрэт Сафіі Алелькавіч. Пач. XVII ст.
7. М. Вашчанка. Ілюстрацыі да "Манаархіі Турэцкай". Слуцк. 1678. Медзярыт.
8. Б. Радзівіл. Гарадскі краявід. Сяр. XVII ст. Туш, пяро, папера. Мінск. Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі.
8. Б. Радзівіл. Эскіз Навамейскай брамы ў Слуцку. Сяр. XVII ст. Туш, пяро, папера. Мінск. Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі.
9. А. Тарасевіч. Партрэт Казіміра Клакоцкага. 1685. Медзярыт.
9. Касцёл св. Барбары ў вёсцы Замосце. 1620 (1649 ?).
10. Невядомы мастак. Партрэт Юрыя Алелькавіча з Ангелам. 1753. Палатно, алей. Месца знаходжання невядома. Фатаграфія 1904 г. у бібліятэцы Інстытута мастацтва Польскай аkadэміі навук. Варшава.
10. Фрагмент іканастаса слуцкай царквы Раства Хрыстовага. 2- пал. XVIII ст. (не захавалася). Фатаграфія 1904 г. у ф. Інстытута мастацтва Польскай аkadэміі навук.
11. Езуіцкі Троіцкі касцёл у Слуцку. 1715. (не захаваўся). Малюнак-рэканструкцыя I. Ціткоўскага, 1999.
11. Маркіянавіч. Абраз "Святая Тройца". 1761. Дошка, яечная тэмпера. Мінск. Нацыянальны мастацкі музей.
12. Х. Сегал. Роспіс Магілёўскай сінагогі (фрагмент). 1760. (не захавалася).
12. С. Цыбульскі. Партрэт Ганны Радзівіл. 1759. Палатно, алей. Мінск. Нацыянальны мастацкі музей.
13. Невядомы мастак. Абраз "Багародзіца з Дзіцем". XIX ст. Слуцк. Прыватны збор.
14. А. Бартэльс. Канцэрт вакальны і інструментальны. 1844. Папера, туш, пяро.
14. Б. Залескі. Серакоўскі ў турме. 1863. Малюнак на паперы.
15. К. Карсалін. Від на загарадны палац. Фрагмент. 1860. Дзяржайны Рускі музей, Санкт-Пецярбург.
16. Н. Орда. Слуцкі Троіцкі манастыр. 1864-76. Папера, аловак, акварэль. Кракаў. Нацыянальны музей.
16. П. Стралкоўскі. Абраз "святая Тройца". 1889. Палатно на дошцы, алей. Слуцк. Капліца св. Варвары.
16. Д. Струкаў. Юр'еўская царква ў мястэчку Раманава. 1864-66. Малюнак на паперы.
17. А. Шэмеш. Партрэт У. Сыракомлі. 1830-я гг. Палатно, алей.
18. А. Кіш. Дыван "У райскім садзе". 1930-40-я гг. Палатно, роспіс. Заслаўскі музей народнай творчасці.
18. Аўтар невядомы. Фантан "Дзяўчынка з хлопчыкам". Бетон, арматура. 1950-я гг. Слуцк. Гарадскі парк адпачынку. Не захаваўся.
19. М. Інькоў (скульптар), М. Лук'янчык (архітэктар). Помнік Сафіі Слуцкай. Бронза. 2000. Слуцк
19. Заняткі ў студыі выяўленчага мастацтва вядзее У. Садзін. Здымак 1954 г.
20. А. Адонін. Дзень нараджэння. 1989. ДВП, алей. Іерусалім. Уласнасць аўтара.
20. А. Адонін. Пскова-пячорскі манастыр. 1985. Папера, туш. Іерусалім. Уласнасць аўтара.
21. У. Акулаў. Рыгор Лінкор (Вобраз Рыгора Родчанкі). 1989. ДВП, алей. Слуцк. Прыватны збор.
21. А. Бархаткова. Нацюрморт з рабінай. 1985. Палатно, алей. Мінск. Уласнасць аўтара.
22. М. Басалыга. Слуцкі князь Аляксандар Алелька. 1988. Каляровая аўталітаграфія (правая частка трывіха "Грунвальдская бітва"). Слуцк. Гарадская бібліятэка.
23. У. Басалыга. Літара "Б". 1987. Каляровая аўталітаграфія (з серыі "Мова наша родная").
23. У. Басалыга. Слуцкая гімназія. 1989. Каляровая аўталітаграфія. Слуцк. Гарадскі краязнаўчы музей.
24. Н. Бранавец. Партрэт М. Гусоўскага. 1988. Палатно, алей.
24. А. Валатовіч. Праца ў агародзе (фрагмент). 1962. Палатно, алей. Мінск. Музей Мінскага мастацкага вучылішча пры Беларускай аkadэміі мастацтваў.
25. І. Веракса, Ж. Веракса. Дзед і баба. 1998. Гліна, глазуры. Слуцк. Уласнасць аўтараў.
25. У. Вітко. Партрэт маці. 1978. Палатно, алей. Слуцк. Гарадскі краязнаўчы музей.
26. У. Вішнейскі. Малы каўчэжэц. 1987. Аўталітаграфія. Мінск. Уласнасць аўтара.

27. У. Голуб. Ускраіна. 2003. палатно, алей. Вільнюс. Уласнасць аўтара.
27. П. Гудкоўскі. Марка Беларускага выдавецтва "Савецкая Беларусь". 1933.
28. В. Дубінка. Выцінанка "Згадка пра радзіму". 1999. Папера.
28. У. Жыткоў. Вясновы краявід. 1985. ДВП, алей. Слуцк. Прыватны збор.
29. А. Каранюхін. Львоўскі краявід. 1988. Лінарыт. Уласнасць сям'і мастака.
29. А. Кіш. Дываны "Рай", "Дзева на водах". 1930-40-я гг. Палатно, роспіс. Заслаўскі музей народнай творчасці.
30. І. Клімаў. Музыцыруючы каўбой. 2000. Папера, туш, пяро, акварэль. Слуцк. Прыватны збор.
30. І. Клімаў. Дама з парасонам. 2000. Папера, туш, пяро, акварэль, гуаш. Слуцк. Прыватны збор.
30. А. Клязівіч. Случ каля вёскі Нежаўка. 1975. ДВП, алей. Слуцк. Гарадскі краязнаўчы музей.
30. А. Клязівіч. Нацюрморт з грыбамі. 1975. Палатно, алей. Слуцк. Гарадскі краязнаўчы музей.
31. Г. Мацюшэнка. Мінігабелен "Цвіценне". 1987. Слуцк. Уласнасць аўтара.
31. Г. Мацюшэнка. Батык "Кветкі". 2001. Слуцк. Уласнасць аўтара.
32. І. Пратасеня. Прадвечнае. 1982. Папера, акварэль. Мінск. Уласнасць аўтара.
32. І. Пратасеня. Бацькоўскі дом. 1972. Папера, акварэль. Слуцк. Гарадскі краязнаўчы музей.
33. У. Садзін. Палескі пейзаж. 1986. Лінарыт. Слуцк. Гарадскі краязнаўчы музей.
33. У. Садзін. На промысел. 1972. Лінарыт. Слуцк. Гарадскі краязнаўчы музей.
34. У. Садзін. Эклібрис Рыгора Родчанкі. 1976. Лінарыт.
34. У. Садзін. Партрэт дзяўчынкі. 1968. Кардон, алей. Санкт-Пецярбург. Прыватны збор.
35. Г. Скрыпнічэнка. З вякоў мінульых. 1987. Палатно, алей. Слуцк. Гарадскі краязнаўчы музей.
36. С. Скарабагатаў. Случ у чэрвені 1944 года. 1981. Палатно, алей. Слуцк. Гарадскі краязнаўчы музей.
36. С. Скарабагатаў. Случ. "Чортаў мосцік". 1986. Палатно, алей. Слуцк. Гарадскі краязнаўчы музей.
36. Ю. Смалінскі. Замалёўкі слуцкіх гармат і пячаткі слуцкага князя. Малюнак на паперы. Варшава. Бібліятэка Інстытута мастацтва Польскай акадэміі навук.
37. Г. Стасевіч, В. Стасевіч. Габелен (ручное ткацтва) "Музыкі". 1986.
37. У. Суздальцаў. Курган. 1987. палатно, алей. Москва. Уласнасць аўтара.
38. У. Хадаровіч. Нацюрморт з абразом. 1990. Палатно, алей.
38. Л. Халамава. Лялькі. 2003. Пластыка, шоўк, бісер, фальга. Слуцк. Уласнасць аўтара.
38. Л. Халамава. Катарсіc. 1987. Папера, акварэль. Слуцк. Уласнасць аўтара.
39. У. Цэслер. Ракавіна. 1993. Аўтарская тэхніка.
40. Слуцкія студыйцы адпраўляюцца на ўистоты. Здымак 1954 г.
40. У. Басалыга. Слуцкая брама ў Нясвіжы. 1984. Каляровая аўталітаграфія.
40. На адкрыцці выстаўкі У. Басалыгі ў Слуцку. 2003. Здымак І. Ціткоўскага.
41. На адкрыцці выстаўкі У. Голуба ў Слуцку. 2004. Здымак І. Ціткоўскага.
41. У. Голуб. Месяц. 1994. Палатно, алей.
41. Заняткі ў студыі выяўленчага мастацтва вядзе Н. Шуманская. 2004. Здымак І. Ціткоўскага.
41. У. Цэслер, С. Войчанка. Мастацкі аб'ект "Праект стагоддзя. Дванаццаць з ХХ-га". 1999. Аўтарская тэхніка.
42. М. Басалыга. Бітва з татарамі. 1989. Каляровая аўталітаграфія. Слуцк. Гарадскі краязнаўчы музей.
42. Г. Скрыпнічэнка. Аўтапартрэт. 1991. Палатно, алей. Слуцк. Гарадскі краязнаўчы музей.
42. У. Віто. Бацькоўскі дом. 1987. Палатно, алей. Віцебск. Уласнасць аўтара.
43. А. Адонін. Карова. 1990. ДВП, алей. Іерусалім. Уласнасць аўтара.
43. У. Акулаў. Аўтапартрэт. ДВП, алей. Мінск. Прыватны збор В. Плясанава.
43. Выкладчыкі Слуцкай ДМШ падчас падрыхтоўкі экспазіцыі работ навучэнцаў для адкрыцця Слуцкай Галерэі мастацтва. 2005.
47. В. Дубінка. Выцінанка "Манумент". 1980. Папера.
48. М. Басалыга. Давыд Гарадзенскі. 1989. Каляровая аўталітаграфія.
49. А. Клязівіч. Працоўны дзень скончаны. 1977. Палатно, алей. Слуцк. Гарадскі краязнаўчы музей.
51. П. Герасімовіч. Мінск. 1917. 1987. Папера, туш.
53. У. Акулаў. Ангел-вызваліцель. ДВП, алей. 1989. Мінск. Прыватны збор В. Плясанава.
53. Г. Скрыпнічэнка. Сон. 1972. Літаграфія. Слуцк. Прыватны збор У. Садзіна.
56. І. Ціткоўскі. Вежа. З серыі "Гісторыя горада". 1987. Змешаная тэхніка. Слуцк. Уласнасць аўтара.

П. Герасімовіч. Мінск. Год 1917. 1987

Паказальнік імён мастакоў

Адонін А. 19, 20, 43

Азікавіч Х. 11

Акулаў У. 21, 43, 53

Аляксандр малер 7

Бартэльс А. 14

Бархаткова (Новік) А. 21

Басалыга М. 22, 40, 42, 48

Басалыга У. 23, 40

Бачкароў А. 19

Бембель А. 18

Бойка Я. 11

Бранавец Н. 24

Брудзювіч Ф. 24

Брэтцар (Брэтзэр) Я. 10, 11

Валатовіч А. 24

Вальнец М. 25

Вашчанка М. 6, 7

Веракса І. 25

Веракса (Плавінская) Ж. 19, 25

Весель (Весла) Я. 10

Вітко У. 25, 41

Вішнеўскі У. 26

Вішнячэнія малер 8

Власік І. 18

Власік У. 18

Вяроўскі В. 14

Вяршэнія П. 18

Галаўчынец І. 8

Герасімовіч П. 18, 26, 51

Гескі Ю. 11

Гесэ Т. 13, 14

Голуб У. 27, 41

Гудкоўскі П. 18, 27

Гурын Д. 18

Гурыновіч Ф. 19

Дайняк А. 18

Дзюр Я. 11

Дзям'ян багамаз 11

Драбеня А. 43

Дубінка В. 28, 47

Ельчышчаў У. 18

Жыткоў У. 28

Залатой А. 18

Залескі Б. 14

Захарый багамаз 11

Іван багамаз 8

Інькоў М. 19

Кахановіч К. 11

Казак П. 8

Казлоў У. 17

Капчыц Х. 28

Караневіч В. 18

Каранюхін А. 29

Карзоў М. 18, 40

Карпеева В. 18

Карсалін К. 13, 15

Катарвінскі (Катарбінскі) В. 15

Каткова С. 19

Катлярэўскі С. 13, 15

Каўшырка В. 19

Кіш А. 18, 29

Клімаў І. 18, 19, 30

Клязовіч А. 18, 30, 49

Кохан С. 18

Козел Т. 17

Кожух У. 19, 43

Кранікоўскі 15

Кропатава Н. 19

Кругер Я. 18

Крывашэй І. 18

Кузьменка У. 19

Кулеша М. 15

Ладыгін А. 18

Лешчанка У. 18

Лешчанка Т. 43

Лучыновіч А. 19

Лютніцкі К. 11

Майсей багамаз 12

Макоўскі У. 18

Маркіянатавіч 11

Марціянатавіч В. 11

Маркевіч А. 17

Маскалькоў Г. 18, 19

Мацюшэнкава (Шуневіч) Г. 19, 31, 43

Мікалаеўскі 10, 12

Мікіта малярыч 8

Мурашка В. 31

Мяцельская А. 43

Наруцкі У. 19

Нічыпаровіч А. 18

Орда Н. 16

Папсуёў 19

Петрыкель К. 16

Праатцоў 31

Пратасеня І. 32

Полазаў Д. 18

Рубец А. 32
Радзівіл Б. 8

Сагайдачны 19
Садзін У. 18, 19, 21, 22, 23, 27, 32, 33, 34, 35, 37, 39, 40
Сарока К. 19
Сегал Х. 12
Скарабагатаў С. 36
Скрыпко Д. 17
Скрыпко К. 17
Скрыпнічэнка Г. 35, 40, 42, 53
Смакоўскі В. 16
Смалінскі Ю. 5, 36
Станілевіч Г. 19
Стасевіч Г. 37
Стралкоўскі П. 16
Струкаў Д. 16
Стэфан малер 12
Субоцін П. 18
Суздальцаў У. 37, 40
Сядоў У. 17

Тарасевіч А. 6, 8, 17
Трутнёў І. 13
Трывага І. 12
Тыц (Дзіц) Я. 12
Тышкевіч 12

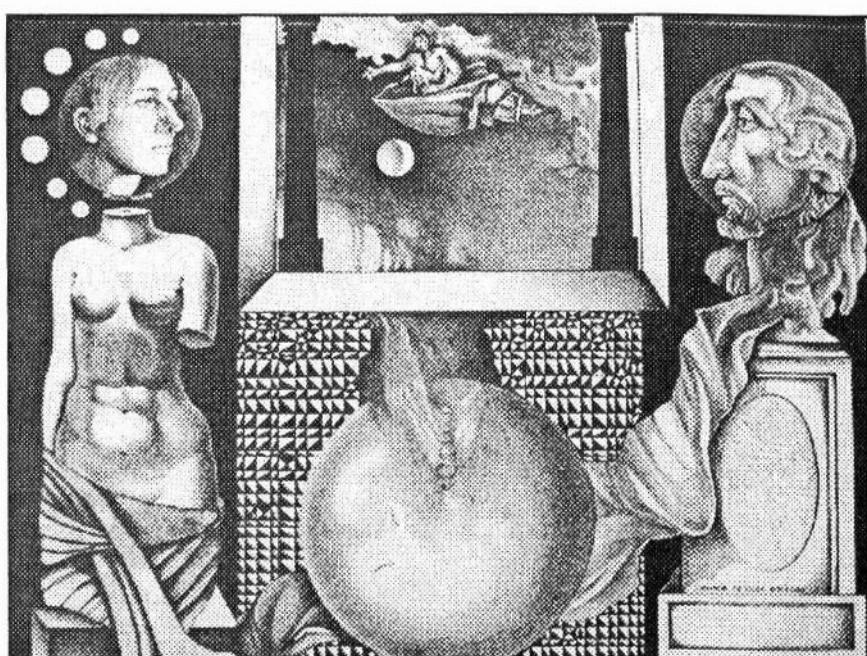
Уласавец В. 18
Уласевіч П. 18

Федаровіч І. 18
Форстэрман Л. 10

Хадаровіч У. 38
Халамава (Буракова) Л. 19, 38
Хіліцкі Я. 9

Ціткоўскі І. 11, 19, 43, 56
Цыбульскі С. 12
Цэслер У. 39, 41

Чарняўскі М. 12
Часалаў Б. 18

Шуманская (Ус) Н. 19, 41
Шут В. 18
Шчыпік А. 12
Шчыпік С. 12
Шыбаловіч А. 18
Шэмеш А. 17

Юневіч К. 17
Юркевіч А. 19

Якуб багамаз 9

Змест:

Тлумачальная запіска	2	XVIII стагоддзе	9
XII стагоддзе	3	XIX стагоддзе	13
XIII стагоддзе	3	XX стагоддзе	17
XIV стагоддзе	3	Спіс літаратуры	44
XV стагоддзе	4	Резюме	48
XVI стагоддзе	4	Summary	49
XVII стагоддзе	6	Спіс ілюстраций	50
		Паказальнік імён мастакоў	52

У.Акулаў. Ангел-вызваліцель. 1989.

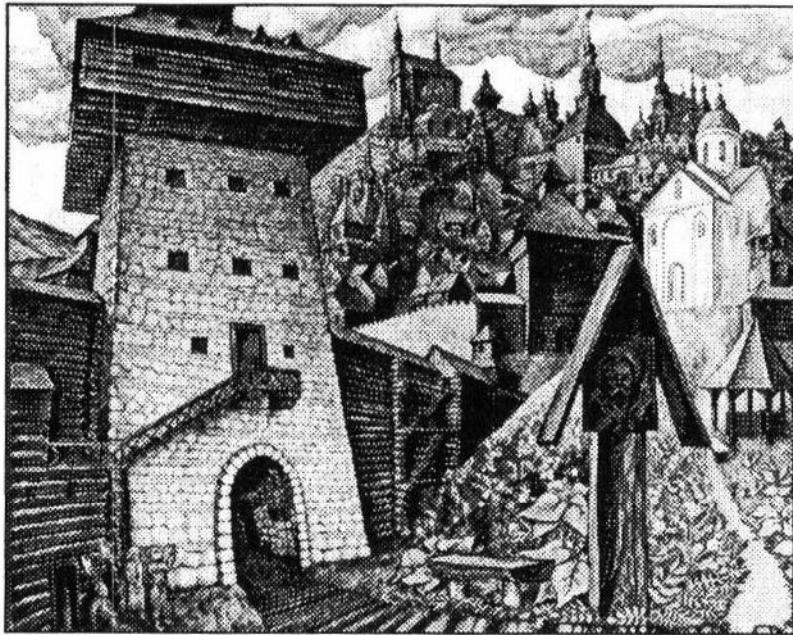
Г.Скрыпнічэнка. Сон. 1972.

Даведачнае выданне
Ціткоўскі Ігар Адамавіч
Мастакі Случчыны
Кошт свабодны

I.А.Ціткоўскі - выкладчык Слуцкай гарадской дзіцячай маастацкай школы, сябра грамадскіх аб'яднання "Рэгіянальны асветніцкі цэнтр "Вытокі" і "Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны".

Займаецца гісторычным краязнаўствам і гісторыяй маастацтва Случчыны. Выдаў метадычную распрацоўку па гісторыі маастацтва Случчыны "Мастакі і умельцы" (Мн. 1995), даведнік "Помнікі архітэктуры Слуцка" (Слуцк. 1997), спецвыпускі "Інфа-Кур'ер, № 6, 2003 "Храмы горада Слуцка. Мінуўшчына і сучаснасць" і "Інфа-Кур'ер", № 29, 2004 "Случчына. Уладары краю. X-XIX стагоддзі". Прымай удзел у стварэнні гісторыка-документальнай хронікі "Памяць. Слуцкі раён, Слуцк" (т.№1, Мн. 2000; т.№2, Мн. 2001). Аўтар краязнаўчых матэрыялаў, друкаваных у рэспубліканскай і рэгіянальнай прэсе.

Удзельнік гарадскіх і рэспубліканскіх маастацкіх выставак.

I. Ціткоўскі. Вежа. З серыі "Пісторыя горада". 1987

Макет, падбор ілюстрацый і маастацкае рэдагаванне I.А.Ціткоўскі
Камп'ютэрны набор I.А.Ціткоўскі
Вёрстка А. Дастанка

Падпісана да друку 30.05.2006. Фармат 60 x 90 1/16. Папера афсетная. Гарнітура Pragmatica.
Друк афсетны. Ум. друк. арк. 3,25. Ул.-вид. арк.4,14. Тыраж 700 экз. Заказ 2169.

Выдавец і паліграфічнае выкананне МОУП "Слуцкая ўзбуйненая друкарня"

ЛИ № 02330 / 0133410 ад 14.10.2004
ЛП № 02330 / 0056864 ад 30.04.2004
223610, г.Слуцк, вул. М.Багдановіча, 7